

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**МАТЕРІАЛИ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(16 КВІТНЯ 2020 РОКУ)**

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки
Модуль Жана Моне «Зовнішня політика Європейського Союзу»

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

МАТЕРІАЛИ ІІ-Ї МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

16 квітня 2020 року

Харків – 2020

Редакційна колегія:

Резніков В. В., кандидат економічних наук, доцент
Новікова Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Червяцова А. О., кандидат юридичних наук, доцент
Доценко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Анакіна Т. М., кандидат юридичних наук, доцент
Солових Є. М., кандидат політичних наук, доцент
Чернишова Л. О., кандидат економічних наук, доцент
Алексєєва Т. І., кандидат економічних наук, доцент
Кліпкова Г. О., кандидат політичних наук, ст. викладач

Секретаріат:

Андрєєнко О. М., ст. лаборант
Здоровко С. С., фахівець 1-ї категорії
Юдіна Я. В., ст. лаборант
Філін А. М., ст. лаборант без в/о

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи, б. 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
к. 264, тел. (057) 705 10 59, e-mail: inter_law@karazin.ua

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 15 від 23.04.2020)

C83 **Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу** : матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 16 квітня 2020 року) / упор. О. М. Доценко, Л. В. Новікова, А. О. Червяцова. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. 157 с.

До збірника матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції увійшли тези доповідей науковців, практичних діячів, викладачів та студентів, які займаються проблематикою зовнішньої політики Європейського Союзу. Публікації присвячені викликам, які постали перед Європейським Союзом та його зовнішньою політикою, таким як: співвідношення національних та спільних інтересів у зовнішній політиці ЄС та національній зовнішній політиці держав-членів; основні засади спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС; сучасні виклики безпеці ЄС та способи їх запобігання і вирішення при реалізації зовнішньої політики; зовнішня економічна політика ЄС; політика ЄС в сфері охорони навколишнього природного середовища тощо.

У збірнику збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори.

УДК 327:061.1ЄС (063)
C83

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020

ЗМІСТ

Адашис Л. І. Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС: від «плану Плевена» до «плану Макрона».....	6
Алексеева Т. І. Економічна політика Європейського Союзу як запорука сталого розвитку.....	15
Анакіна Т. М. Коло громадян України, яким гарантується свобода пересування в праві ЄС.....	19
Булгакова О. О. Етапи гендерної політики Європейського Союзу.....	26
Буцхрідзе Г. Політичний вплив Німеччини на держави ЄС.....	30
Гнітій А. О. Співробітництво Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони з компетентними органами третіх країн.....	36
Доценко О. М. Що дає Україні асоціація з ЄС у сфері протидії зміні клімату?.....	43
Каплін О. Д., Гончарова О. А. Мюнхенська конференція з безпеки 2020 р.: ключові положення основної доповіді, їх дискусійні обговорення і актуальний розвиток подій.....	54
Kirchner S. Environmental protection and artic research as considerations for the European Union’s space policy.....	61
Копитець Н. Г., Волошин В. М. Українське м’ясо птиці та ринок Європейського Союзу.....	67
Kratsashvili N. European court of human rights: Georgia vs Russia.....	72
Cristani F. (Re)shaping EU foreign investment policies during the coronavirus crisis? An introductory reflection.....	76
Кушнір А. О. Урядові заходи швидкого реагування в умовах коронавірусної пандемії (на прикладі Естонської Республіки).....	82
Künnecke A. The EU-Turkey Refugee Deal – an Agreement Beyond Remedy?.....	87
Лиман С. І. Парфіненко А. Ю. Нормандські формати: відомий регіон як актор та символ у міжнародних відносинах Х–XXI ст.....	93
Prieto Munoz J. G. The protection of critical assets: a new era for investment screening.....	100
Псьота Т. В. Вплив інформаційного чинника на розвиток європейської інтеграції України.....	106
Ракитянська К. К. Міжнародне співробітництво європейських держав у сфері протидії злочинності як елемент європейської	

інтеграції.....	109
Ращупкіна Д. Р. Щодо питання правової природи інтеграційних об'єднань (на прикладі ЄС та Союзної держави Росії і Білорусі).....	113
Резніков В. В., Логвиненко Б. Г. Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу: співробітництво з Китайською Народною Республікою.....	119
Солових В. П., Солових Є. М. Заходи щодо протистояння пандемії COVID-19 у зарубіжних державах у контексті національної безпеки.....	123
Філіпов Д. О. Тероризм як виклик безпеці і стабільності Європейського Союзу.....	130
Філін А. М. Історія становлення енергетичної політики ЄС: репрезентативна можливість для України.....	134
Червяцова А. О. Права людини у праві ЄС: до історії питання.....	142
Червяцова О. А. Угода про асоціацію між ЄС та Україною: економічний аналіз.....	147
Чернишова Л. О., Новікова Л. В. Особливості та протиріччя інтеграційного процесу в Європейському Союзі.....	150
Широкоградова А. Ю. Спільна зовнішня та безпекова політика ЄС.....	154

СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄС: ВІД «ПЛАНУ ПЛЕВЕНА» ДО «ПЛАНУ МАКРОНА»

Адашис Людмила Іванівна,
доцент кафедри міжнародного права
ННІ права та міжнародно-правових відносин,
Університет митної справи та фінансів,
кандидат юридичних наук, доцент
adashis2014@gmail.com

Шлях розбудови Європейського Союзу має безліч цікавих та суперечливих моментів історії. Але, щоб бути спроможним протистояти мінливостям долі, треба розуміти зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. Видатний французький історик Марк Блок говорив про «солідарність епох», і ця солідарність настільки ефективна, що дозволяє лініям зв'язку працювати в обох напрямках. А хибне розуміння сучасності є неминучим наслідком незнання минулого. Але людина може так само марно виснажитися, намагаючись зрозуміти минуле, якщо вона геть не розуміється на сьогоденні [14, с. 27]. Тож історія становлення Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС викликають значний інтерес.

Середина минулого століття стала вирішальною віхою і початком побудови стійкого об'єднання європейських країн, яке з часом лише зміцнюється для більш тісної співпраці. Успіх ідеї утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі підштовхнув Францію до нової інтеграційної ініціативи – військово-політичної. Тож у жовтні 1950 р. прем'єр міністр Франції Рене Плевен (якого надихнув своєю рішучістю створення Європейської федерації Ж. Монне), виступаючи на Національних зборах, запропонував реалізувати проект створення «європейської армії» на чолі з об'єднаним командуванням, яке пропонувалося створити за моделлю, аналогічною органам управління ЄОВС. Квінтесенцією його пропозиції було утворення військових структур, що включали б військові контингенти, які виділятимуться державами-учасницями, до складу європейської армії як структурні підрозділи. Останні мали бути створені на наднаціональних засадах, що унеможливило

існування самостійної німецької військової машини [1, с. 71]. І вже у вересні 1951 р., на нараді міністрів закордонних справ у Вашингтоні, План Плевена був схвалений США, Великою Британією та Францією та покладений в основу Паризького договору 1952 р. про утворення «Європейського оборонного співтовариства» (ЄОС).

27 травня 1952 р. країни «європейської шістки» підписують Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства, а 10 вересня 1952 р. міністри закордонних справ країн-членів ЄОВС доручають Спільним зборам ЄОВС (прообразу майбутнього Європейського Парламенту) розробити проект Договору про створення Європейського політичного співтовариства (ЄПС), які завершують свою роботу над проектом 10 березня 1953 р.

Однак, ані ЄОС ані ЄПС так і не стали реальністю. Вирішальну роль тут відіграла Франція, парламент якої після довгих дискусій 30 серпня 1954 р. відмовився ратифікувати Договір про ЄОС. А це зробило недоречним і підписання Договору про ЄПС. А Ж. Монне, висловлюючи свій особистий політичний протест проти цього, навіть залишив посаду президента Вищого правління ЄОВС.

Отже, як би дивно це не прозвучало, усі зусилля Франції були зірвані самими ж французами.

Таким чином, на початку 50-х років країнам «європейської шістки» не вдалося започаткувати інтеграцію в оборонній та політичній сферах, хоча інтеграція продовжувала розвиватись в інших сферах, передусім в економічній.

Варто зазначити, що процес оборонної та політичної інтеграції був ускладнений багатьма обставинами. З одного боку, НАТО, очолюване американцями, було більш ефективніше в умовах «холодної війни» для захисту Заходу. З іншого, положення політичного співтовариства передбачали можливість участі у цьому процесі не лише шістьох країн-учасниць, але й будь-якої іншої країни Ради Європи. І нарешті, ще одна реальна перешкода політичній інтеграції – це колоніальний характер Франції, Великої Британії та Бельгії. Не вирішивши проблему зі своїми заморськими територіями, ці держави не могли повноцінно брати участь у європейському інтеграційному процесі у політичній сфері [9, с. 61].

Чергові дискусії навколо питань розширення інтеграції на

політичну сферу розпочалися майже одразу після ратифікації Римських договорів. Спочатку Ш. де Голль, під час прес конференції 5 вересня 1960 р. запропонував механізм регулярного співробітництва країн Західної Європи в політичній, економічній, військовій і культурних сферах. А у 1961 р. пропозиції Франції стали предметом обговорення на першій в історії ЄЕС зустрічі голів держав і урядів у Парижі, де і було прийнято рішення про створення спеціальної комісії для розробки деталей такого співробітництва. Запропонований Францією «План Фуше» (на честь посла Франції у Данії Крістіана Фуше, який і очолив утворену спеціальну комісію) передбачав створення політичного союзу, спрямованого на координацію зовнішньої й оборонної політики, з міжурядовим співробітництвом за типом класичних міжнародних організацій. Цей проект було відхилено у зв'язку з негативною реакцією Бельгії та Нідерландів. Зазнав фіаско і «План Фуше-2», незважаючи на свою ще меншу наднаціональність та відсутність, навіть непрямих, посилань на співробітництво з НАТО. Причиною цьому стало небажання все тих же Бельгії та Нідерландів переходити до політичної інтеграції без участі Великої Британії. Тож у квітні 1962 р. мандат комісії Фуше було призупинено [5, с. 157]. Тим не менш, у колах спільноти були вдячні за цю катастрофу, а прізвище «Фуше» розлючувало Комісію ще багато років поспіль [7, с. 262].

Новий поштовх співпраця держав-учасниць у сфері зовнішньої політики отримала у 1970 р., коли з'явився звіт Етьєна Давіньона, бельгійського дипломата, якого називали фахівцем із «завдань на квадратуру кола» [7, с. 53]. 23 жовтня 1970 р. цей звіт було прийнято Радою у Люксембурзі. Як відмічають дослідники, цей документ був визначним і важливим в аспекті Європейського політичного співробітництва. Основним завданням його було запровадження регулярних зустрічей міністрів закордонних справ і посилення політичного співробітництва через спеціально утворені робочі групи з потенційно спільних питань [6, с. 50].

Не менш важливими документами стали Копенгагенський звіт 1973 р. (який запровадив зустрічі міністрів закордонних справ вже 4 рази на рік та ввів систему телексного зв'язку між державами-учасницями «Coreu-network») та Лондонський звіт 1981 р. Останній

вказував на необхідність підключення Європейської комісії до європейського політичного співробітництва, а «подальша європейська інтеграція та розвиток і визначення спільних політик у відповідності з Договорами, будуть більш продуктивними при більш ефективній координації дій у сфері зовнішньої політики і буде розширене коло правових інструментів, що є у розпорядженні Десяти...» [6, с. 50].

У лютому 1984 року Франція прийняла меморандум, в якому наполягала на активізації діяльності Західноєвропейського союзу (ЗЄС). Документ був підтриманий Бельгією та Німеччиною, вказуючи, що ЗЄС є фактично єдиною суто європейською організацією, компетентною в питаннях оборони. Тож розвиток ЗЄС повинен сприяти європейській інтеграції в цілому. Хоча, як вважають дослідники, з моменту свого заснування у 1954 р. і до 1994 р. ЗЄС перебував у летаргічному стані, що було зумовлене низкою політичних та економічних причин, а також значною конкуренцією за лідируюче становище з боку НАТО [3, с. 42]. Для реалізації згаданого меморандуму, 26 жовтня 1987 р. в Гаазі, Рада ЗЄС ухвалила «Платформу про інтереси європейської безпеки», в якій визнавалась європейська ідентичність у сфері безпеки і оборони на засадах солідарності, передбачених Брюсельським договором про створення ЗЄС та Північноатлантичним договором про створення НАТО. Тут варто відзначити, що ухвалення відповідної «Платформи» стало логічним продовженням законодавчого закріплення співпраці країн-учасниць із зовнішньополітичних питань у Єдиному Європейському Акті 1986 р.

Хоча більш чітке нормативне визначення Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ), відбулося лише у 1992 р., шляхом підписання Маастрихтського договору, та закріплення її як другої опори. Її завданням стало зміцнення єдності та незалежності Європи, що повинно сприяти збереженню миру, безпеки, прогресу на цілому континенті та в світі. Серед найважливіших цілей СЗППБ визначалися: охорона спільних цінностей, життєвих інтересів, незалежності та цілісності ЄС, згідно з принципами Хартії Об'єднаних Народів; зміцнення безпеки ЄС та його членів; збереження миру та зміцнення міжнародної безпеки; підтримка міжнародної співпраці;

розвиток та зміцнення демократії, а також легітимних урядів та поваги до прав людини та основних свобод.

Після підписання у 1997 р. Амстердамського договору та запровадження в інституційну систему Верховного представника у справах спільної зовнішньої політики і політики безпеки (першим цей пост обійняв у 1999 р. Хав'єр Солана, будучи одночасно і Генеральним секретарем Ради ЄС), головний акцент робиться на функціонування ЄС як військової і оборонної опори Союзу. За декілька років Європейському Союзу вдається пройти значний шлях від суто економічного об'єднання до оборонного співтовариства, отримати повноваження самостійно здійснювати миротворчі операції з цивільними і військовими складовими. Для досягнення цього ЄС отримав відповідну правову базу та інституційні механізми, не потребуючи при цьому сприяння ЗЄС. І це призвело до того, що вже у Ніццькому договорі 2001 р. положення, які стосувалися спільної зовнішньої політики і політики безпеки та положення про діяльність ЗЄС як оборонного компоненту Союзу були вилучені. Остаточо ж ЗЄС припинило своє існування після підписання і набуття чинності Лісабонського договору та ухвалення відповідного рішення Постійною радою ЗЄС 31 березня 2010 р. [3, с. 45].

Запроваджені Лісабонським договором архітектурні зміни Спільної зовнішньої політики і політики безпеки стали логічним продовженням її розвитку та реагуванням на виклики процесів глобалізації.

На момент укладання Лісабонського договору зовнішня політика ЄС складалася з багатьох неузгоджених між собою напрямів, великої кількості інституцій та ускладнених правових регуляторів. Реорганізація ж усіх видів зовнішніх політик, інтеграція системи закордонних справ та її суттєве зрощення, запровадження терміну «зовнішня діяльність» замість «зовнішніх зв'язків або політики», який охоплює всі зовнішні напрями: економічний, політичний і безпековий, довели ставлення ЄС до міжнародної діяльності як єдиного цілісного напрямку [8, с. 235]. А представлена 28 червня 2016 р. Верховним представником ЄС із закордонних справ і політики безпеки Федерікой Могеріні Глобальної стратегії Європейського Союзу щодо зовнішньої політики і політики безпеки

«Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа», наголошувала, що однієї «м'якої» сили вже недостатньо і необхідно підвищувати ефективність ЄС у сфері безпеки і оборони. Тоді ж, основними пріоритетами були визначені: оборона, боротьба з тероризмом, кібербезпека, енергетика та стратегічні комунікації. Для ефективних подальшої дій у сфері забезпечення безпеки і оборони та вчасного реагування на зовнішні кризи, Європейський Союз повинен мати весь спектр стратегічного потенціалу та ресурсів. Отже, колективне зобов'язання щодо оборонного бюджету країн ЄС повинно виконуватися у повній мірі. В свою чергу оборонна промисловість стимулюватиме економічне зростання держав [11]. Це ж спонукало утворення у 2017 р. Європейського оборонного фонду (ЄОФ), який має на меті сприяти оборонній співпраці між компаніями і між країнами ЄС з метою стимулювання інновацій та розробки найсучасніших оборонних технологій і продуктів. Фонд буде координувати, доповнювати і посилювати національні інвестиції в оборону. Єврокомісія вже розпочала зміцнення європейської оборонної галузі в рамках чинного бюджетного циклу, що завершується в 2020 р. Вперше в історії ЄС Євросоюз взявся підтримувати європейську співпрацю в сфері оборони з бюджетом в 590 млн євро, з яких 90 млн євро призначені для дослідницьких робіт на період 2017-2019 рр. і 500 млн євро – для розвитку оснащення і технологій на період 2019-2020 рр. На наступний бюджетний період 2021-2027 рр. планується збільшити видатки на цей ЄОФ до 13 млрд євро [13].

Можливо, якраз для того, щоб реабілітувати Францію, за недостатньо активну позицію останніх років, в очах європейців та перебрати на себе провідну роль в Європейському Союзі, нинішній президент Франції Е. Макрон особливо наполягає на посиленні політичного та оборонного співробітництва. Вельми промовистою стала його Програма реформування ЄС, що згрупована у шість пріоритетів. Головний пріоритет «Спільна безпека» має бути втілена у застужанні в ЄС сил швидкого реагування, створення спільного бюджету оборони та спільної доктрини дій та кращого інтегрування збройних сил країн-членів між собою. Макрон наполягає на прискоренні імплементації Європейського фонду оборони та

Постійної структурованої співпраці (PESCO) та пропонує створити Європейську академію розвідки та Європейські сили цивільної оборони (для боротьби зі стихійними лихами). Але реакція на План Макрона міжнародної спільноти була різною.

Канцлер Німеччини Ангела Меркель погодилася з Макроном, що Європа повинна рухатися у бік створення власних збройних сил. На її переконання, така ідея не йде супроти Альянсу, а європейська армія може стати гарним доповненням НАТО. Однак президент США Дональд Трамп сприйняв такі заяви, як образу і звинуватив Європу в недофінансуванні НАТО.

Недостатньо ж чітко використання понять і термінів спільної армії ЄС дозволяє лідерам з різних політичних сторін оперувати ними на власний розсуд. Так, президент РФ Путін підтримав ідею Макрона, відзначивши, що така пропозиція відображає «в цілому позитивний процес». Але така позиція російського лідера не дивна, а є досить очікуваною. Путін підтримує будь-яку ідею, яка допоможе втілити його бажання – роз'єднати Європу зі США та розвалити Північноатлантичний альянс зсередини [2].

Незважаючи на амбітність Плану Макрона, прикрим видається підкреслений брак його уваги до подальшого розвитку східного виміру співпраці ЄС, натомість прямо виділяється необхідність партнерства з Африкою. Таке позиціювання вимагає збалансування розвитку співпраці з країнами Східного партнерства з боку інших гравців, причому саме в рамках планів з реформування ЄС. А ідея Макрона про створення спільних європейських сил швидкого реагування та подальшого посилення оборонної співпраці ЄС може увійти в колізію з уже наявними бойовими групами ЄС, до деяких залучалася й залучається Україна. Також, потрібна особлива увага до того, чи можлива буде участь України в реформованих силах швидкого реагування, зважаючи на співпрацю між Україною та ЄС після російської агресії [4].

Світові ж події останніх місяців, пов'язані з пандемією Covid-19, призупинили європейські дискусії навколо цієї теми, оскільки всі свої сили ЄС направила на боротьбу з його наслідками. Однак, нищівна путінська політика, нажаль, систематична. Не варто забувати і про той факт, що відправляючи зараз гуманітарну допомогу до деяких

країн ЄС, Росія хоче підірвати європейську єдність, так би мовити, із середини. Як повідомляє преса, італійцям пропонують винагороду у 200 євро за зйомки у відеороликах «вдячності Росії і Путіну» за гуманітарну допомогу, а у соціальних мережах поширюється відео, де чоловік змінює прапор ЄС на прапор Росії, а потім показує напис «Спасибо Россия. Спасибо Путин!» [10].

Не зважаючи на усі негаразди, прагненням більшості європейських лідерів та європейських громадян є залишатися у дружній родині Європейського Союзу і будувати Спільну зовнішню політику і політику безпеки. Як зазначив під час свого щорічного звіту перед Європейським парламентом Верховний представник ЄС Джозеф Боррелл у січні 2020 р. «в геополітичному світі Європейському Союзу не залишається іншого вибору, окрім як посилити свої спроможності захистити себе та стати більш надійним постачальником безпеки. Серцями, що б'ються в СЗПБ сьогодні є 17 місій та операцій, розгорнутих у різних регіонах за межами наших кордонів. Я маю вітати ентузіазм та відданість тисяч чоловіків і жінок, які служать під прапором Європейського Союзу... Я вітаю політичну підтримку створення запропонованого позабюджетного Європейського фонду миру, покликаного допомогти нашим партнерам піклуватися про власну безпеку шляхом розбудови власних можливостей. Прийняття більшої ролі у світі потребує розробки того, що називається стратегічною автономією, але це не означає, що Європейський Союз відмовляється від своїх партнерських відносин. Навпаки, це зробить сам Європейський Союз сильнішим світовим партнером. Це також піде на користь НАТО, оскільки сильніший ЄС і сильніший НАТО йдуть пліч-о-пліч» [12].

Список використаних джерел:

1. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Об'єднана Європа : від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ : «Києво-Могилянська академія», 2011. 395 с.

2. Вовчук Х. «Європейська армія» Макрона. Про ідею створення оборонного союзу ЄС. *Тиджень*. : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/News/222736> (дата звернення: 13.04.2020).

3. Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2015. К. 3. 408 с.

4. Коваль Н. План президента Франції Макрона щодо реформування ЄС: висновки для України. *Портал зовнішньої політики* : веб-сайт. URL: <http://fpp.com.ua/plan-prezidenta-frantsiyi-makrona-shhodo-reformuvannya-yes-visnovki-dlya-ukrayini/> (дата звернення: 13.04.2020).

5. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування / за ред. Л. В. Губернського. Київ : Знання, 2009.

751 с.

6. Кочин И. Г. Об источниках правовой природе европейского политического сотрудничества. *Вестник Нижегородского государственного университета им. Н. И. Лобачевского*. 2002. Выпуск 1(5). URL: [http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99990195_West_pravo_2002_1\(5\)/B_5.pdf](http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99990195_West_pravo_2002_1(5)/B_5.pdf) (дата звернення: 12.04.2020).

7. Луук ван Мідделаар. Перехід до Європи: Як континент став союзом / пер. з англ. Олексія Панича. Київ : Дух і літера, 2018. С. 552.

8. Фоменко С. В. Спільна зовнішня і безпекова політика ЄС: від національних інтересів до спільних цінностей. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2015. № 1. С. 224–242.

9. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія. Харків : Право, 2013. 760 с.

10. «200 euro se ringrazi la Russia per gli aiuti»: quello strano arruolamento su WhatsApp. *La Repubblica* : website. URL: https://www.repubblica.it/esteri/2020/04/12/news/russia_propaganda_a_pagamento-253794264/ (Last accessed: 13.04.2020).

11.A Global Strategy for the European Union. *European External Action Service (EEAS)* : website. URL: https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/49323/global-strategy-european-union_en (Last accessed: 12.04.2020).

12.CFSP/CSDP: Speech by High Representative/Vice-President Josep

Borrell at the European Parliament Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the European Parliament plenary debate on the annual report on the implementation of the common. *European External Action Service (EEAS)* : website. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/73065/cfspcsdp-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-european-parliament-speech_en Last accessed: 12.04.2020).

13. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. *European Commission* : website. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/defence/european-defence-fund_en (Last accessed: 13.04.2020).

14. M. Bloch, Apologie pour l'histoire ou métier d'historien. 1949. Paris : Centre National de la Recherche Scientifique et del École Pratique des Hautes Études, 1952. 112 p. URL: https://www.academia.edu/34901693/M._Bloch_Apologie_pour_l_histoire_ou_m%C3%A9tier_d_historien (Last accessed: 13.04.2020).

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Алексєєва Тетяна Іванівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
t.alekseeva@karazin.ua

Економічна політика кожної країни є важливою умовою її економічного зростання. Особливо це актуально за сучасних умов, коли кожна держава ставить перед собою наступні цілі: забезпечити економічне зростання, створити умови економічної свободи, забезпечувати економічну безпеку й економічну ефективність. В Європейському Союзі, де нерівномірність регіонального розвитку залишається гострою проблемою, створено вагому нормативно-

правову базу підтримки депресивних територій.

Законодавство Європейського Союзу спрямовано на зменшення розриву між соціально-економічними показниками розвитку різних країн та їх регіонів. Основними показниками диференціації країн ЄС є рівень безробіття та валовий внутрішній продукт у розрахунку на душу населення. Економічна політика ЄС розглядається як успішний проект в умовах глобалізації через такі характеристики, як єдиний ринок, Європейський валютний союз (ЄВС), єдина валюта євро та ін. [1, с. 156].

Основною метою європейської економічної політики є забезпечення економічного розвитку, єдиних стандартів доходів між країнами-членами, забезпечення ефективного використання потенціалу територій, підвищення конкурентоспроможності регіонів, заохочення інноваційних підходів, створення міцного конкурентоспроможного внутрішнього ринку на рівні адміністративно-територіальних одиниць [2, с. 119].

Економічна політика Європейського Союзу проводиться за такими основними принципами, як субсидіарність, децентралізація, партнерство, відкритість, залучення. Сутність цих принципів наступна:

- субсидіарність – відповідні заходи в результаті їх неефективності на національному, регіональному та місцевому рівнях здійснює Європейський Союз, центральні органи влади країни децентралізують повноваження з ухвалення рішень на всіх рівнях управління, де виникають проблеми;

- децентралізація – делегування повноважень в результаті неефективного виконання завдань на регіональному рівні; участь громадян у процесі розроблення і ухвалення рішень на всіх рівнях управління, де виникають проблеми;

- партнерство – розроблення політики на регіональному рівні за широкою участю зацікавлених сторін, розподіл повноважень і відповідальності між національними органами влади, а також між державними та громадськими секторами;

- відкритість – процес розроблення економічної політики повинен бути обов'язково підзвітним та прозорим;

- залучення – збільшення представників зацікавлених сторін в

органах, що приймають рішення.

У Стратегії «Європа-2020» визначено такі основні фактори зміцнення економіки: розумне, стійке та всеохоплююче зростання. При цьому Структурні фонди і фонд згуртування є головними фінансовими інструментами ЄС в регіональному контексті. Головними напрямками економічної політики ЄС виступають: зайнятість, дослідження та інновації, зміни клімату та енергетика, освіта, боротьба з бідністю. Важливим інструментом економічної політики ЄС є концепції інтегрованого регіонального розвитку, за допомогою яких відбувається найефективніше встановлення пріоритетів, цілей та інтеграція різних секторів діяльності в єдину стратегію [3].

Великого поширення набули зазначені концепції в Німеччині. Ці концепції припускають взаємодію громадян та усіх відповідних органів влади задля успішного інтегрованого регіонального розвитку, призначення якого полягає у забезпеченні гармонії між його потребами, насамперед економічними, соціальними та культурними. Засобами підтримки депресивних територій у Німеччині є державні субсидії, за допомогою яких заохочуються інвестування різних галузей економіки в такі території. Виокремлення підходів до реалізації економічної політики в Європейському Союзі свіжить, що на всіх етапах розвитку такої політики простежується різниця застосування засобів та важелів такої політики, посилення її регіональної спрямованості.

Основою економічного та організаційного механізму реалізації регіональної економічної політики у Фінляндії є збалансування регіонального розвитку і створення робочих місць; у Норвегії – підтримка наявної структури населених пунктів і забезпечення рівності умов його розвитку. Через сприяння національної єдності і солідарності, забезпечуючи рівні можливості на території всієї країни в досягненні збалансованого національного розвитку, вказаний механізм втілюється у Франції. У Швеції суттю його є створення регіонів, рівних і економічному, екологічному, промислового і соціальному відношеннях [4, с. 16].

Державна економічна політика у Польщі націлена на підтримку структурних коригувань. Організаційне забезпечення економічної

політики здійснюють: адміністрації уряду, адміністрації самоврядування, регіональні наглядові комітети, агентства регіонального розвитку.

Основним засобом подолання депресивних територій та стимулювання соціально-економічного розвитку у Франції є розроблення спеціальної нормативно-законодавчої бази. Засобами підтримки депресивних територій у цієї країни є бюджетні субсидії у вигляді премій (промислового розвитку і адаптацій); позики громадських фондів та податкові пільги.

Таким чином форми економічної політики держави дуже важливі, так як являють собою основу економічної політики, оскільки кожна із форм направлена на економічний ріст країни і несе в собі зміст щодо забезпечення певних темпів економічного зростання держав Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 496 с.

2. Чечель О. М. Основні стратегічні пріоритети інноваційної складової економічної політики держави. *Економіка та держава*. 2011. №1. С. 118–120.

3. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth: *European comission* : website. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm (Last accessed: 05.04.2020).

4. Мирна Н. В. Європейський Союз: правові та інституціональні засади політики регіонального розвитку. *Державне будівництво*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2014_1_29 (дата звернення 04.04.2020).

КОЛО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКИМ ГАРАНТУЄТЬСЯ СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ У ПРАВІ ЄС

Анакіна Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри права Європейського Союзу,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент
tetianaanakina@gmail.com

Свобода пересування осіб є одним із найважливіших прав людини, можливість вільної реалізації якого є передумовою для користування багатьма іншими правами. Низкою міжнародно-правових актів проголошується і захищається право на свободу пересування і проживання, серед них Загальна декларація прав людини 1948 р. (ст. 13), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 2 Протоколу № 4), Міжнародний пакт про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1965 р. (ст. 5), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 12) та інші міжнародні документи, за якими держави взяли на себе зобов'язання визнавати та гарантувати таку свободу.

Найбільш масштабні заходи щодо запровадження вільного пересування осіб були реалізовані саме в рамках такого інтеграційного об'єднання, як Європейський Союз. У межах держав-членів ЄС відбуваються активні міграційні процеси. За даними Євростату, близько 20 млн. громадян проживають в інших державах-членах ЄС [1].

Відповідно до ст. 4 ДФЄС міграційна сфера віднесена до спільної компетенції ЄС та держав-членів, а відтак право на вільне пересування і проживання громадян ЄС має два рівні регулювання – наднаціональний (рівень ЄС) та національний.

На рівні ЄС право на вільне пересування та проживання гарантується відповідними нормами права ЄС, що є обов'язковими для держав-членів та мають вищу юридичну силу над національним законодавством. Джерелами міграційних прав громадян ЄС на рівні Євросоюзу є ДЄС 1992 р. (ч. 2 ст. 3), ДФЄС 1957 р. (ч. 2 ст. 20, 21, 45 та ін.), Хартія ЄС про основоположні права 2000 р. (ст. 45), Директива

2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради про право громадян Союзу і членів їх сімей вільно пересуватися та проживати в межах територій держав-членів, Регламент 2019/1157, спрямований на посилення вимог безпеки ідентифікаційних карток громадян ЄС та членів їх сімей, що реалізують право на свободу пересування; Директива 2014/54 про заходи щодо сприяння реалізації прав працівників у контексті свободи пересування працівників, а також прецедентне право Суду ЄС.

Щодо національного рівня регулювання, у кожній із держав-членів Союзу право на пересування та проживання гарантується нормами національного законодавства з урахуванням взятих державами-членами на себе міжнародних зобов'язань на основі установчих договорів ЄС та актів вторинного законодавства та інших міжнародних договорів (передусім ст. 2 Протоколу № 4 ЄКПЛ). Прикладом спеціального законодавства є Акт про загальну свободу пересування для громадян ЄС ФРН від 30.06.2004 [2]. При цьому нормативно-правові акти, прийняті в рамках ЄС, залишають державам-членам певну дискрецію у регулюванні міграційних процесів. Відтак для розуміння сутності міграційних прав у рамках ЄС важливим є також підхід національного законодавця конкретної держави-члена.

Одним із найскладніших теоретичних і практичних питань, які виникають у зв'язку із реалізацією міграційних прав, є визначення кола осіб, які можуть користуватися свободою пересування в рамках ЄС. Це питання є досить актуальним у контексті нашої держави, оскільки значна частка громадян України постійно проживає у державах-членах ЄС та може користуватися зазначеною свободою.

Варто уточнити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 р. [2] (далі – УА) не гарантує свободу руху осіб, тобто свободи руху та проживання в межах договірних Сторін. В Угоді вказується лише, що «Сторони прагнуть досягти посилення мобільності громадян і подальшого прогресу у візовому діалозі» (ч. 2 ст. 19 УА), а також «зобов'язуються вживати послідовних кроків до встановлення безвізового режиму у відповідний час...» (ч. 3 ст. 19 УА). Відомо, що так званий безвізовий режим для громадян України за принципом «90/180» почав діяти з 11.06.2017 із набранням чинності змін до

Регламенту 539/2011 від 15.03.2001 (на сьогодні діє Регламент 2018/1806 від 14.11.2018). Зазначений законодавчий підхід ЄС не може розглядатися як такий, що передбачає свободу руху осіб, оскільки встановлює низку вимог, яким має відповідати особа для реалізації відповідних міграційних прав, зумовлений єдиною метою – туристичні подорожі, а також передбачає досить обмежений часовий період перебування на території держав-членів Союзу.

Як вказує А. В. Кулабухова, «вільне пересування та проживання в межах території держав-членів є комплексним і включає низку конкретних «субправ», які визначають специфіку його реалізації в межах Євросоюзу: право на вільний в'їзд на територію держави-члена або виїзд з неї, право на вільний рух територіями держав-членів, право на перебування на території держав-членів, право на вільний вибір місця проживання, а також право на тимчасове або постійне проживання» [4, с. 99]. Як бачимо, колишній Регламент 539/2011 та чинний Регламент 2018/1806 також не гарантують громадянам України свободи пересування і проживання в межах ЄС.

Водночас у праві ЄС є інший нормативний акт, за яким громадяни України як інші громадяни третіх країн за певних умов, можуть користуватися відповідними правами. Йдеться про Директиву 2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради про право громадян Союзу і членів їх сімей вільно пересуватися та проживати в межах територій держав-членів від 29.04.2004 [5] (далі – Директива 2004/38).

Варто звернути увагу, що відповідно до Директиви 2004/38 право на вільне пересування і проживання в межах ЄС гарантується громадянам ЄС, що є виключно мігрантами, тобто змінили країну свого громадянства, а також членам їх сімей. Отже, свобода пересування і проживання гарантується лише громадянам України, що є членами сім'ї «мобільних» громадян ЄС.

За Директивою 2004/38 члени сім'ї громадянина ЄС мають деревативні міграційні права, тобто такі, які походять від міграційних прав громадянина ЄС, що реалізує свободу пересування. Відповідно до Директиви 2004/38 та практики Суду ЄС члени сім'ї можуть супроводжувати громадян ЄС під час переїзду останніх до інших держав-членів Союзу (уже перебуваючи в ЄС),

можуть приєднуватися до них, переїжджаючи з третіх країн або започатковувати шлюбні відносини безпосередньо в приймаючій державі-члені ЄС, тобто країні, що не є державою державної приналежності громадянина ЄС.

У зв'язку з цим виникає питання про розуміння поняття «член сім'ї громадянина ЄС». Відповідно до п. 2 ст. 2 Директиви 2004/38 до членів сім'ї належать: а) подружжя; б) партнер, з яким громадянин ЄС уклав так зване зареєстроване партнерство за законодавством держави-члена ЄС (певна альтернатива офіційного шлюбу, що визнається в окремих державах-членах ЄС); с) прямі нащадки у віці до 21 року або залежні особи, у тому числі залежні особи від подружжя або офіційного партнера (діти, у т.ч. окремо подружжя); d) залежні прямі родичі по висхідній лінії (напр., батьки), у тому числі родичі подружжя - громадянина третьої країни або зареєстрованого партнера.

На практиці виникає багато складних ситуацій щодо розуміння поняття «член сім'ї громадянина ЄС», які стають предметом судового розгляду на національному рівні та в Суді ЄС.

По-перше, йдеться про поняття «подружжя». Передусім виникає питання про стать членів подружжя. Законодавство України визнає виключно гетеростатеві шлюби (ч. 1 ст. 21 Сімейного кодексу України від 10.01.2002). Однак шлюб може бути укладено громадянином України в державі-члені ЄС, законодавство якої дозволяє одностатеві шлюбні відносини (на сьогодні йдеться про 14 держав-членів ЄС) або одностатеві партнерські відносини (йдеться про 21 державу-член ЄС). З цього приводу Суд Справедливості ЄС у рішенні у справі C-673/16 Coman [6] зазначив, що термін «подружжя», що використовується в Директиві є гендерно-нейтральним і може стосуватися одностатевого подружжя. Однак відмова держави-члена визнати одностатевий шлюб, законно укладений в іншій державі-члені, з єдиною метою надання права проживання члену сім'ї третьої країни громадянина Союзу, може перешкоджати здійсненню права цього громадянина на вільний рух. Таким чином, свобода пересування членів сім'ї залежить від підходу національного законодавця приймаючої держави щодо визнання одностатевих шлюбів.

По-друге, виникає питання про те, чи може поширюватися свобода пересування на громадянина України, якщо шлюб з громадянином ЄС було укладено за межами ЄС, а також якщо подружжя-громадянин України незаконно потрапив на територію держави-члена. Відповідь на це питання Суд Справедливості дав у рішенні у справі C-127/08 Metock [7], де він вказав, що за подружжям, що є громадянином третьої країни, визнається свобода пересування не залежно від того, в якій країні було укладено шлюб і яким чином такий чоловік або жінка потрапили на територію приймаючої держави ЄС, законно або незаконно. Однак відповідно до ст. 18 Директиви для членів сім'ї законність перебування є обов'язковою умовою лише для набуття права на постійне проживання строком понад 5 років.

При цьому рішенні у справі C-459/99 MRAX [8] Суд Справедливості вказав, що за членами сім'ї громадянина ЄС або його подружжя, які не мають візи або іншого дозволу на проживання в ЄС, може визнаватися право на проживання лише якщо вони не становлять загрози суспільному порядку.

По-третє, складним є питання про коло залежних осіб як членів сім'ї громадянина ЄС. Відповідно до національного законодавства та практики Суду ЄС до залежних осіб належать члени сім'ї, які є особами з інвалідністю або особи, які мають серйозні захворювання, що потребують персонального догляду. Відповідно до роз'яснень Суду ЄС, член сім'ї може розглядатися залежим, коли її або його матеріальну підтримку надає громадянин ЄС або його подружжя. При цьому не має значення тривалість залежності або обсяг підтримки, який надається відповідній особі.

У рішенні у справі C-1/05 Yunying Jia [9] Суд Справедливості вказав, Суд вказав, що статус «залежної особи» може визначатися нормами національного законодавства-держав-членів по-різному. Тому у конкретному випадку необхідно враховувати фактичну ситуацію, в якій перебуває особа. Статус залежної особи відповідно до норм права ЄС визнається за умови, що матеріальна підтримка надається громадянином ЄС, що безпосередньо реалізує свободу пересування або його подружжям. Залежною є особа, яка потребує матеріальної підтримки для задоволення базових потреб у державі

походження на момент, коли вона звертається із клопотанням про приєднання до свого родича – громадянина ЄС або подружжя громадянина ЄС. При цьому докази залежності можуть надаватися у будь-який належний спосіб. Однак документ країни походження, що відповідає особа перебуває на утриманні громадянина ЄС або члена його родини не може розглядатися ні єдино необхідним документом для визнання статусу «залежності», ні документом, наявність якого є достатньою для надання цього статусу.

Виникає також питання про продовження дії свободи пересування для громадян України як громадян третіх країн у разі смерті подружжя – громадянина ЄС або розірвання шлюбу. Відповідь міститься у ст. ст. 12 та 13 Директиви 2004/38. Зі змісту цих статей можна зробити висновок, що за загальним правилом, зазначена свобода зберігається за членами сім'ї. Однак, що стосується випадків смерті, то передбачена вимога спільного проживання подружжя або офіційного партнера щонайменше 1 рік до моменту смерті подружжя-громадянина ЄС у приймаючій країні. У разі розлучення або припинення зареєстрованого партнерства – тривалість шлюбу повинна становити щонайменше 3 роки, з яких 1 рік у приймаючій країні.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що коло громадян України, яким гарантується свобода пересування в межах ЄС, охоплює членів сім'ї «мобільних» громадян ЄС, тобто тих, що проживають іншій державі-члені ЄС, громадянами яких вони не є. Ключовим нормативним актом ЄС у цій сфері є Директива 2004/38, яка виокремлює чотири категорії осіб, що можуть розглядатися членами сім'ї – подружжя, офіційний партнер, діти у віці до 21 року та родичі-залежні особи як по низхідній, так і по висхідній лінії. З огляду на те, що Директива 2004/38 надає державам-членам певні дискреційні повноваження, останні можуть встановлювати не заборонені цією Директивою додаткові умови, за яких їх національні законодавці можуть по-різному регламентувати статус таких осіб та визнавати або не визнавати в окремих випадках статус члена сім'ї громадянина ЄС. У зв'язку з цим важливим джерелом захисту прав громадян України, як громадян інших держав-членів ЄС, що можуть розглядатися членами сім'ї «мобільних» громадян Союзу є практика

Суду Справедливості, який намагається заповнити прогалини у правовому регулюванні, здійснюючи суттєвий вплив на розвиток національного законодавства та судової практики держав-членів.

Список використаних джерел

1. Origins and destinations of European Union migrants within the EU, June 19, 2017. *Pew research center* : website. URL: <https://www.pewresearch.org/global/interactives/origins-destinations-of-european-union-migrants-within-the-eu/> (Last accessed: 05.04.2020).

2. Act on the General Freedom of Movement for EU Citizens Freedom of Movement Act/EU of 30.06.2004. *Bundesamt für Justiz* : website. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_freiz_gg_eu/ (Last accessed: 04.04.2020).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 75. С. 212.

4. Кулабұхова А. В. Інститут громадянства Європейського Союзу (загальнотеоретичне дослідження) : дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків : НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. 213 с.

5. The European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States : Directive 2004/38/EC. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF> (Last accessed: 02.04.2020).

6. Judgment of the Court of Justice in Case C-673/16 Relu Adrian Coman and Others v Inspectoratul General pentru Imigrări and Ministerul Afacerilor Interne of 05 June 2018. *Infocuria* : website. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=202542&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1655871> (Last accessed: 02.04.2020).

7. Judgment of the Court of Justice in Case C-127/08 Blaise Baheten Metock and Others v Minister for Justice, Equality and Law Reform of 25 June 2008. *Infocuria* : website. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=6814>

5&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1656209 (Last accessed: 02.04.2020).

8. Judgment of the Court of Justice in Case C-459/99 *Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v Belgian State* of 25 June 2002. *Infocuria*: website. URL: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47106&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1656638> (Last accessed: 02.04.2020).

9. Judgment of the Court of Justice in Case C-1/05 *Yunying Jia v Migrationsverket* of 09 January 2007. *Infocuria*: website. URL: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=64718&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1656908> (Last accessed: 02.04.2020).

ЕТАПИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Булгакова Ольга Олексіївна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
olgabulgakova199@gmail.com

Гендерна політика завжди була однією з базисно-фундаментальних основ для усебічного розвитку будь-якої країни світу. Така тенденція зумовлена, в першу чергу, тим, що вплив гендерного чинника є ключовим індикатором соціально-економічної готовності суспільства до будь-яких змін. Саме тому просування такої соціальної, політичної та філософської ідеології як фемінізм стало визначним у всьому різноманітті шляхів розвитку й здобуття так званої «гендерної справедливості» всіма країнами-членами Європейського Союзу.

Власне, сам концепт гендеру та гендерної свідомості вибудовувався населенням кожної з країн ЄС індивідуальним шляхом із подальшим виокремленням на державному рівні основних норм і принципів у цьому напрямку. Ролі та обов'язки

чоловіків і жінок багаторазово змінювалися з часом внаслідок впливу соціальних, економічних, політичних, культурних, історичних та інших перетворень [2].

Унаслідок цього, приведення національного законодавства відповідно юридичним стандартам Європейського Союзу, зокрема в сфері гендерного рівноправ'я, є, наразі, однією з головних умов членства в цьому об'єднанні. Проте слід урахувати, що задля досягнення, легалізації та легітимації такої низки прав та свобод щодо гендерного рівноправ'я Європейський Союз пройшов кілька етапів формування гендерної політики, паралельно з якими відбувалося й становлення фемінізму [3].

Так, наприклад, фемінізм «другої хвилі», що розвивався протягом 60- 80 рр. минулого століття припав на період створення Європейської економічної спільноти (ЄЕС, з 1993 р. – ЄС) та її засадничих інститутів, стратегій та принципів [про заснування ЄСП]. На відміну від «першої хвилі» жіночого руху (кінець XIX - початок XX століття), яка була зумовлена боротьбою жінок за свої політичні права, ця течія спиралася на численні соціальні рухи того часу, які були спрямовані на гендерне реформування усього суспільства.

Лозунгом її стала назва статті американської феміністки Керол Ханіш «Приватне – це політичне» (1969 рік), яка однією з перших зробила акцент на проблематиці взаємозв'язку гендерної нерівності в приватній та суспільній сферах [6, с. 33]. Саме завдяки об'єктивній критиці автора та науково-аргументованому висвітленню цього аспекту, Європейська економічна спільнота почала імплементацію реальних дій та певних заходів щодо дотримання гендерної рівності, з чого почався другий етап гендерної політики ЄЕС у 1970-1980 рр.

Завдяки цьому принцип рівної оплати праці жінок та чоловіків почав відбиватися вже на законодавчому рівні: у 1975 році була прийнята Директива Ради 75/117/ЄЕС про зближення законодавств держав-членів інтеграційного об'єднання щодо застосування ними принципу рівної заробітної плати для представників обох статей. Це зобов'язало країни вжити необхідні заходи та внести зміни й правки до чинних законів або прийняти нові.

У цей період завдяки безперервній активності феміністок стосовно просування прав жінок у всі сфери суспільного життя, був

прийнятий закон про легалізацію абортів, а кінець 80-х років ознаменувався створенням низки спеціалізованих інститутів щодо захисту прав жінок в різних країнах-членах ЄЕС, а саме: Комісії з рівних можливостей (Великобританія, 1975 р.), Міністерства з прав жінок (Франція, 1981 р.), Інституту жінки при Міністерстві праці та соціальних справ Генерального Секретаріату по соціальних справах (Іспанія, 1983 р.) [9, с. 7].

Третій етап гендерної політики 1990-2000 рр. розпочався з утворенням ЄС на основі ЄЕС і розвитком його законодавства, інститутів, визначенням та формуванням механізмів щодо забезпечення та підтримки гендерної рівності, власне, продовженням політики вже колишньої ЄЕС в даному напрямку [4].

Характерним для нього стало прийняття низки Директив, спрямованих на захист жінок від дискримінації, пов'язаної з вагітністю, і створенням відповідних умов для них, що вперше дозволили поєднати роботу та сімейне життя разом. Так, наприклад, видання Комісією ЄС особливої угоди про «Запровадження рівних можливостей для чоловіків і жінок в усіх напрямках діяльності ЄС» у 1996 р., знайшло своє відображення в Амстердамському договорі (2 жовтня, 1997 р.).

Останній документ став свого роду «революційним» у розумінні гендерних проблем суспільства та остаточно закріпив рівноправність жінок та чоловіків у якості основного принципу права європейської спільноти, ввів поняття «гендерної інтеграції» (ст.3) [5].

Зазначений етап гендерної політики ЄС збігся з «третьою хвилею» фемінізму, представниці якої зосередилися на проблемах насильства, доступу до контрацепції та репродуктивних правах. Підсумками її стали переосмислення поняття «досвід», об'єднання різних європейських рухів за права жінок, поява інтерсекціонального фемінізму [8].

Четвертий, останній, етап гендерної політики ЄС (2000 рр. – наш час) характеризується подальшим закріпленням принципів гендерної рівності в усіх основних законах міждержавного об'єднання з подальшим виконанням і регулюванням останніх.

Трьома найбільш значущими нормативними документами цих років стали:

– Лісабонський договір (грудень 2007 року), який гарантує забезпечення захисту прав людини відповідно до Хартії Європейського Союзу про основні права;

– «Дорожня карта для досягнення рівності між жінками та чоловіками 2006-2010 рр.», в якій виділені шість пріоритетних сфер (рівностепенева економічна незалежність жінок та чоловіків, «примирення» приватної та професійної сфер, рівна участь представників обох статей в прийнятті рішень, викорінення всіх форм гендерно-обумовленого насильства, ліквідація гендерних стереотипів, просування гендерної рівності у зовнішній політиці та внутрішньоєвропейській політиці об'єднання) [9, с. 10];

– Стратегія гендерної рівності Ради Європи 2018-2023 рр., мета якої полягає у захисті прав людини, підтримці демократії та забезпеченні принципу верховенства права [1].

Таким чином, формування та функціонування на території всіх країн-членів ЄС гендерної демократії завжди було пріоритетним завданням як для зовнішнього, так і для внутрішнього політичного курсу держав, а феміністичні рухи стали основою, головним стабілізаційним чинником та стимулом для законодавчої імплементації гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя ЄС.

Список використаних джерел:

1. Європейський союз. *Wikipedia* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/utYpE8o> (дата звернення: 03.04.2020).

2. Ідея та цінності гендерної рівності у політиці Європейського Союзу. *Гурт* : веб-сайт. URL: <https://povaha.org.ua/ideya-ta-tsinnist-hendernoji-rivnosti-u-politytsi-evropejskoho-soyuzu/> (дата звернення: 05.04.2020).

3. Історія фемінізму: три хвили за одне століття. *Rambler* : веб-сайт. URL: <https://news.rambler.ru/other/37758005-istoriya-feminizma-trivolny-za-odin-vek> (дата звернення: 04.04.2020).

4. Кашников Б. Н. Феминизм как критика несправедливости либерального общества. Либеральные теории справедливости и политическая практика России. Великий Новгород: НовГУ имени Ярослава Мудрого, 2004. С. 162–186.

5. Особлива угода "Впровадження рівних можливостей для

чоловіків і жінок в усіх напрямках діяльності ЄС". *Eur-lex* : веб-сайт. URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 06.04.2020).

6. Першай А. Чи є боротьба за права жінок боротьбою за гендерну рівність? Або про необхідність включення до дискурса інших гендерно-маркованих груп. *Феміністський освітній альманах*. 2012. Вип. 1. С. 32–37.

7. Про заснування Європейської Спільноти : Договір від 1 січ. 2005 р. URL: <https://cutt.ly/YtOha8i> (дата звернення: 04.04.2020).

8. Фемінізм. *Видавництво старого лева* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/KtOgl6D> (дата звернення: 06.04.2020).

9. Штилева М. Формування політики гендерного рівноправ'я в Європейському Союзі (1950-2010). *Журнал досліджень соціальної політики*. 2017. № 1 (Том 11.) С. 16.

Науковий керівник: Чернишова Лариса Олексіївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.

ПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ НІМЕЧЧИНИ НА ДЕРЖАВИ ЄС

Буцхрідзе Гурамі,

студент 3-го курсу групи УО-31 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, guramibutskhrikidze@gmail.com

Для сучасного етапу міжнародного економічного та політичного розвитку характерне широке залучення країн у міжнародне співробітництво. Варто звернути увагу на те, що Європейський Союз (ЄС) стикається і з внутрішніми проблемами, що впливають не лише безпосередньо на Євросоюз, а і на світ зокрема. Враховуючи той факт, що Німеччина є країною-членом блоку, актуальність проведеного дослідження обумовлена тим, що сьогодні багато політиків, людей та євроскептиків вважають Німеччину зростаючим

гегемоном у ЄС. З цього йдеться про політичний та економічний вплив на увесь блок та окремі країни-члени.

Мета дослідження даної роботи обумовила необхідність з'ясувати головну роль Німеччини у ЄС та її політичні важелі.

Аналізом останніх досліджень і публікацій послужили праці Балмера С., Стоукса Б., Броста М. та інші. Серед західних дослідників безпосередньо явище політичного впливу вивчали американські політологи А. Бентлі та Е. Бенфілд [5-6]. Їхні праці присвячені процесам лобістського впливу на політичну систему. Також питань, пов'язаних з політичним впливом, торкалися Б. Рассел, Г. Ласвелл, С. Лакс, Е. Тоффлер та ін. в процесі аналізу проблем, що стосуються влади. З українських вчених дана тематика стала предметом спеціальних розвідок Д. Виговського та Ю. Карпця [1; 3].

Політичний вплив – це механізм відносин суб'єктів політичної системи, виражений через дію чи сукупність дій ініціатора (агента впливу), метою або/та наслідком яких є зміна поведінки, поглядів, почуттів адресата впливу в середовищі політичного буття. Політичний вплив, з одного боку, розкриває зміст реалізації політичної влади, з іншого – є способом взаємодії суб'єктів політичної сфери. До того ж, «вплив» є більш універсальною категорією, ніж «влада» чи «управління». Політичний вплив відрізняється від влади, перш за все, тим, що виражає дію/процес, а не диспозицію/потенціал. Натомість політичне управління становить один з випадків впливу, зокрема такий, що характеризується системним характером та результативністю [4].

На нашу думку, поняття політичного впливу як гегемонії має в собі лідерство і латентне панування. Розглядаючи дане поняття в контексті ЄС, це означає, що Німеччина грає провідну роль в спробах панування у ЄС. Не слід також забувати, що ФРН брала на себе головну дипломатичну роль при франко-німецькому партнерстві. Щоб і сьогодні мати такий вплив, держава повинна мати у своєму розпорядженні достатні економічні ресурси та мати справи з надійними країнами-союзниками. Тому для такої ролі необхідно активне використання дипломатії й основних економічних ресурсів [8].

Хотілося б зазначити, що на перший погляд позиція Німеччини у

світі здається найвищою, ніж будь-коли. Багато європейців вважають, що Німеччина має дуже великий вплив на прийняття рішень в ЄС. Попри це ФРН з населенням близько 83 мільйонів осіб є найбільш густонаселеною країною в ЄС і нині направляє 96 депутатів до Європейського парламенту [11]. Саме тому найбільша кількість голосів у парламенті належить Німеччині. Не слід також забувати, що ФРН входить в ТОП-5 країн-інвесторів у бюджет ЄС [2], а ВВП на 2019 рік становить 3948 млрд євро, що робить її країною з найбільшою економікою в ЄС [10].

Погляди Німеччини тісно пов'язані з цілями ЄС відносно розбудови та процвітання країн даного блоку у світі. Зокрема, у кожній опитаній європейській країні ті, хто виступає за членство в ЄС, з більшою ймовірністю висловлять позитивну думку про Німеччину.

Варто виокремити плідну працю канцлера Гельмута Коля, яка привела об'єднану Німеччину до кінця холодної війни. В той час країна стала рушієм європейської інтеграції, присвяченої баченню Європи як континенту, який захищає демократію, права людини й процвітання своїх громадян

Та все ж, коли справа доходить до прийняття рішень в ЄС, в більшості європейських країн переважає думка, що Німеччина має дуже великий вплив. Згідно з даними дослідницького центру PEW даної точки зору притримуються у Греції (89%), Іспанії (68%) та Італії (68%) [14].

Наприклад, в червні 2015 року Європейський Союз, під керівництвом уряду Німеччини, ввів сувору програму жорсткої економії для греків. Для німців це було просто виконання їх принципів, але півднем ЄС це сприймалося як панування Німеччини. Окрім цього, через декілька днів федеральний уряд відразу прийняв рішення змінити європейську політику щодо біженців, що також відзначили, як німецьке панування у регіоні [7].

Також слід зазначити, що вихід Великобританії з блоку робить Німеччину сильнішою і слабкішою одночасно. Ми вважаємо, що ФРН є набагато сильнішою в економічних відносинах, і, отже, вона буде більш досвідчено використовувати свої важелі впливу, оскільки її частка в загальному обсязі ВВП Європейського союзу зростає з 21% до 25%. Слабкішим це робить державу тому, що політична вага

континенту переміститься на південь і схід до країн, в основі яких лежить віросповідання, що робить їх більш прихильними до державного втручання [12].

Проте, заявка на відновлення франко-німецького лідерства в ЄС після Брекзит не залишиться без відповіді. «Країни Вишеградської четвірки» (Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина) сприймають Великобританію як силу, що може протистояти панівній ролі Німеччини. Чим більш наполегливими та винятковими є амбіції франко-німецького керівництва, тим більше опору вона зустрине серед інших 25 членів.

По-перше, німецька громадська і політична еліта повинна погодитися з ідеєю про те, що Німеччина бере на себе більше відповідальності на регіональному та міжнародному рівнях, а також пов'язані з цим ризики й витрати.

По-друге, лідерам потрібні послідовники. Через внутрішньополітичні причини деякі держави-члени перешкоджають інтеграції в областях імміграції та реформ в Єврозоні. Якщо Німеччина хоче запобігти розбіжностей у блоці, тоді вона повинна приймати всі точки зору, координувати свої позиції з більш дрібними державами-членами та уникати будь-які виключні форми односторонньої влади [13].

Проте, роль Німеччини як фактичного лідера в Європі є не тільки результатом подій останніх років, але є і результатом свідомої політичної стратегії.

Навіть під час фінансової кризи Німеччина змогла зберегти свої позиції в якості європейської економічної держави, в той час як інші країни виявилися в низхідній спіралі. Високі показники німецької економіки в порівнянні з Францією чи Італією дали Берліну необхідну впевненість в собі. На наш погляд це особливо стосується питань економічної політики.

Завдяки поєднанню економічної та політичної могутності, а також рішучості, Німеччина заповнила вакуум лідерства в ЄС. Не дивно, що Берлін будучи європейським лідером стикається з меншою конкуренцією, в той час, як інші великі держави-члени або зайняті виправленням своєї економіки, або докорінно переосмислюють своє майбутнє в ЄС [9].

Сутність вищевикладеного зводиться до того, що політичний вплив Німеччини є досить обмеженим. Держава володіє структурною економічною міццю і необхідними ресурсами, щоб грати роль гегемоністського стабілізатора. Але не слід забувати, той факт, що основним принципом, що був закладений в ЄС є «середовище анти-лідерства», де жодна держава-член не може правити без обмежень. Отже, незважаючи на вищевикладені факти, Німеччина залишається незамінною силою ЄС.

Список використаних джерел:

1. Виговський Д. Суть політичного впливу як категорії політичної науки. *Українська національна ідея*. 2007. Вип. 19. С. 62–66.
2. Какие Страны Больше Всего Влияют На Бюджет ЕС? URL: https://tempting.pro/infografika__kakie_strany_bolshe_vsego_vliyayut_na_byudjet_esask/ (дата звернення: 03. 04. 2020).
3. Карпець Ю. В. Політичний вплив: сутність та вектори прояву. *Гілея*. 2012. Вип. 67. С. 275–281.
4. Babka V. Political Impact: Trends Of Conceptual Changes. 2020. *Наукові записки*. 2014. Вип. 3 (71) С. 325–337. URL: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/babka_politychnyi.pdf (дата звернення: 03. 04. 2020).
5. Banfield E. Political influence. A new theory of urban politics. New York: The Free Press, 1961. 354 p.
6. Bentley A. F. The Process of Government: A Study of Social Pressures. Chicago: The University Of Chicago Press, 1908. 502 p.
7. Brost M., Krupa M., Pinzler P. Guckt euch doch mal an. *Zeit online* : website. URL: <https://www.zeit.de/2018/24/deutschland-eu-kritik-nachbarlaender-vorteil/komplettansicht> (Last accessed: 03. 04. 2020).
8. Bulmer S. Deutschland In Der EU: Europas Unverzichtbarer Hegemon? *Integration*. 1/2019. P. 3–20. URL: <http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2019/04/Volltext-Bulmer.pdf> (Last accessed: 03. 04. 2020).
9. Deutschlands Rolle In Der EU: Vorreiter Wider Willen? *GPLUS* : website. URL: <https://gpluseurope.com/deutschlands-rolle-in-der-eu>

vorreiter-wider-willen/?lang=de (Last accessed: 03. 04. 2020).

10.GDP (Current US\$) – Germany | Data. *World Bank* : website. URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=DE&view=chart> (Last accessed: 03. 04. 2020).

11.German Bundestag – German Members Of The European Parliament. *Bundestag* : website. URL: https://www.bundestag.de/en/europe/european_policy/eu-parl/abg/abg-245898 (Last accessed: 03. 04. 2020).

12.Kempe F. These Four Challenges Threaten Germany's Role As Defacto EU Leader. *CNBC* : website. URL: <https://www.cnbc.com/2020/02/18/4-challenges-to-germanys-role-as-defacto-eu-leader.html> (Last accessed: 03. 04. 2020).

13.Krotz U., Schild J. France And Germany Will Dominate The EU After Brexit – But They Won'T Go Unchallenged. *EUROPP* : website. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/01/30/france-and-germany-will-dominate-the-eu-after-brexite-but-they-wont-go-unchallenged/> (Last accessed: 03. 04. 2020).

14.Stokes B., Wike R., Manevich D. Germany's EU Influence Concerning For Europeans. *Pew Research Center's Global Attitudes Project* : website. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2017/06/15/favorable-views-of-germany-dont-erase-concerns-about-its-influence-within-eu/> (Last accessed: 03. 04. 2020).

**СПІВРОБІТНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АГЕНЦІЇ З ПРИКОРДОННОЇ ТА
БЕРЕГОВОЇ ОХОРОНИ З КОМПЕТЕНТНИМИ ОРГАНАМИ
ТРЕТІХ КРАЇН**

Гнітій Андрій Олександрович,
аспірант кафедри права Європейського Союзу,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
andreygnity95@gmail.com

Належне функціонування Шенгенського простору залежить від ефективної діяльності його інституційного механізму, у якому центральне місце займає Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони (FRONTEX). Метою функціонування цієї агенції є імплементація концепції інтегрованого управління кордонами, що можливе лише за умови тісної співпраці з третіми країнами.

Із моменту заснування FRONTEX наділено повноваженнями співпрацювати з компетентними органами третіх країн та покладено обов'язок сприяти оперативній співпраці між державами-членами і третіми країнами у межах зовнішньої політики ЄС (п. 12 Преамбули Регламенту № 2007/2004) [3]. Ф. Коман-Кунд зазначає, що у сфері управління кордонами агенція займає подвійну позицію: 1) безпосередньо встановлює співробітництво з третіми країнами; 2) сприяє і підтримує співробітництво між державами-членами і третіми країнами [1, с. 180]. Крім того, держави-члени можуть включати положення, що стосуються ролі та компетенції FRONTEX у дво- чи багатосторонні угоди з третіми країнами, що доповнюють діяльність агенції.

Х. Екелунд вважає, що актуалізація питання співробітництва агенції з третіми країнами відбулося у 2015 році під час міграційної кризи, що призвело до розширення мандату FRONTEX [4, с. 2]. На нашу думку, збільшення обсягу повноважень агенції у частині співробітництва з третіми країнами відбулося із прийняттям Регламенту № 1168/2011 від 25 жовтня 2011 року після «Арабської весни», яка, як відомо, стала причиною направлення великої кількості мігрантів з Лівії до узбережжя Італії. Агенція отримала право розміщувати офіцерів зв'язку у третіх країнах для більш

ефективного проведення спільних операцій із повернення, а також розпочинати та фінансувати проекти технічної допомоги.

У чинному Регламенті № 2019/1896 положення щодо співробітництва з третіми країнами містяться переважно у ст.ст. 71–74 [10]. Актом встановлено чітке розмежування співпраці держав-членів і агенції з третіми країнами (ст. 72 і ст. 73), проведено правову регламентацію надання технічної й оперативної допомоги третім країнам (ст. 74), передбачено можливість розміщувати співробітників агенції на території третьої країни з наділенням їх виконавчими повноваженнями (ч. 3 ст. 73). Отже, FRONTEX поступово перетворюється на агенцію не лише з координаційними функціями, а й виконавчими повноваженнями навіть за межами ЄС та Шенгенського простору.

Під час проведення оперативної діяльності агенція та держави-члени повинні застосовувати *acquis* ЄС, норми і стандарти міжнародного права, що стосуються основоположних прав людини і міжнародного захисту та дотримуватися принципу невислання, навіть якщо така діяльність проводиться на території третьої країни.

В. Мейснер пропонує виокремлювати чотири способи співробітництва: 1) оперативне співробітництво через мережі обміну інформацією; 2) співробітництво на підставі робочих домовленостей; 3) співпраця у межах ініціатив ЄС; 4) співпраця у межах проектів технічної допомоги, що розпочинаються та фінансуються агенцією [8, с. 10–11].

Співробітництво з третіми країнами проводиться переважно на підставі робочих домовленостей. Зазначимо, що сторонами таких угод є агенція та національний орган влади із забезпечення прикордонного нагляду і контролю, тобто за рівнем укладення такі угоди є міжвідомчими. Вони містять положення щодо обміну інформацією, підготовкою співробітників прикордонних служб, спільного проведення досліджень, забезпечення третіх країн технологічними ноу-хау тощо. Вивчення змісту робочих домовленостей дозволяє зробити висновок, що за правовою природою їх можна розглядати як акти «м'якого» права, які містять лише рамкові положення щодо співпраці у сфері управління кордонами. До того ж, деякі робочі домовленості безпосередньо

містять положення про те, що вони не встановлюють міжнародних зобов'язань, оскільки не є міжнародними договорами (п. 6) [11]. Такий характер робочих домовленостей позбавляє можливості інші установи Союзу істотно впливати на процес переговорів та контролювати їх виконання. Разом із тим пріоритети та діяльність агенції залишаються під впливом і контролем Комісії, Ради та держав-членів.

Робочі домовленості, перш за все, укладаються з третіми країнами, які межують з ЄС чи державами походження або транзиту нелегальних мігрантів. Процедура укладення детально визначена у Рішенні Правління від 1 вересня 2006 року [7], відповідно до якого агенцію у переговорному процесі представляє Виконавчий директор, а сама угода схвалюється Правлінням. Також має бути повідомлений Європейський Парламент про укладення відповідної угоди, але його згода не вимагається. Отже, зміст робочої домовленості має відповідати інтересам держав-членів та Комісії, представники яких є членами Правління. На сьогодні укладено 18 робочих домовленостей із компетентними органами третіх країн.

Співробітництво може здійснюватися також на підставі дво- або багатосторонніх угод, укладених між державами-членами та третіми країнами. Під час проведення спільної операції Гера II між Іспанією, з однієї сторони, та Сенегалом і Мавританією, з іншої, було укладено двосторонню угоду, яка стала правовою основою для проведення оперативної діяльності, що координувалася агенцією, у територіальних водах зазначених африканських держав [2, с. 147]. Під час проведення таких операцій мають дотримуватися основоположні права людини та принцип заборони вислання.

На підставі двосторонніх угод у третіх країнах можуть розміщуватися офіцери зв'язку, які повинні входити до відповідних локальних чи регіональних мереж ЄС і держав-членів. Пріоритет надається тій державі, яка за результатом аналізу ризиків є країною походження або транзиту нелегальної міграції. Рішення про направлення офіцерів зв'язку до третьої країни схвалюється Правлінням із врахуванням позиції Комісії. Офіцери зв'язку повинні встановити і підтримувати постійний контакт із компетентними органами третіх країн з метою попередження і боротьби з

нелегальною міграцією, а також сприяти поверненню осіб, у тому числі шляхом надання технічної допомоги у встановленні громадян третіх країн і придбання проїзних документів (ст. 77 Регламенту № 2019/1896) [10].

Обмін інформацією між третіми країнами та агенцією може проводитися через регіональні мережі обміну даних. Вони створюються для збирання необхідної інформації з метою розроблення найкращих практик та передачі експертних знань Комісії і Раді. Прикладами таких мереж є Мережа аналізу ризиків Західних Балкан (WB-RAN), Мережа аналізу ризиків Східного Партнерства (EaP-RAN), Мережа аналізу ризиків Туреччина-FRONTEx (TU-RAN), Об'єднання для обміну інформацією Африка-FRONTEx (AFIC) [9].

Із 2010 року оцінка міграційної ситуації на Балканському півострові проводиться за допомогою Мережі аналізу ризиків Західних Балкан, яка складається з відділу аналізу ризиків FRONTEx та компетентних національних органів із прикордонного контролю Албанії, Боснії і Герцеговини, Косово, Північної Македонії, Чорногорії і Сербії. Ця мережа структурно містить такі елементи: 1) опис прикордонного контролю на спільних кордонах; 2) щорічні оцінки ризиків; 3) прогнозування розвитку відповідної політики ЄС [8, с. 13]. Отже, збирання інформації через відповідні мережі допомагає створити ситуаційну картину міграційних потоків із третіх країн та на її основі розробити план заходів для подолання і попередження нелегальної міграції.

FRONTEx бере участь у ініціативах, що стосуються управління кордонами та реалізуються у межах зовнішньополітичної діяльності ЄС. З 2005 року функціонує ініціатива Глобальний підхід до міграції і мобільності, яка встановлює правові рамки зовнішньої політики ЄС у сфері міграції і притулку. У межах цієї програми ЄС проводить політичні діалоги та співробітництво з третіми державами. Найбільш розробленими механізмами двосторонньої співпраці в межах Глобального підходу до міграції й мобільності є Партнерство з мобільності та Спільні програми для міграції і мобільності [6]. Згідно із Додатком до підписаного з Марокко Партнерства з мобільності, FRONTEx може входити до партнерських проєктів із різних сфер

(наприклад, з підготовки персоналу, обміну інформацією, залучення посадових осіб агенції до спільних операцій) [2, с. 148].

Відповідно до ч. 2 ст. 71 Регламенту № 2019/1896 агенція може надавати технічну і оперативну допомогу третім країнам у межах зовнішньої політики Союзу [10]. Реалізація цієї форми співробітництва здійснюється через розроблення цільових проєктів технічної допомоги, що передбачають різні інструменти фінансування Комісії. Незважаючи на те, що кожен проєкт стосується окремої тематики та різних географічних регіонів, всі вони спрямовані на задоволення потреб відповідних третіх країн та сприяють розбудові їхнього потенціалу у сфері безпеки й управління кордонами. За даними FRONTEX, наразі реалізується три проєкти, що фінансуються ЄС на загальну суму 11,4 млн. євро.

Із метою більш ефективного подолання міграційних загроз та попередження нелегальної міграції, в установчому акті FRONTEX були закріплені положення, відповідно до яких агенція може розміщувати власних співробітників на території третьої країни після укладення з нею угоди про статус та погодження оперативного плану (ч. 3 ст. 73 Регламенту № 2019/1896) [10].

Угода про статус – це міжнародний договір, який укладається між ЄС та третьою країною у порядку, передбаченому ст. 218 ДФЄС. Відповідно до угоди про статус співробітники агенції наділяються виконавчими повноваженнями, але можуть їх реалізовувати лише у супроводі співробітників компетентних органів третьої держави та за умови дотримання національного законодавства приймаючої держави. У документі визначається обсяг операції, містяться положення про цивільну і кримінальну відповідальність, завдання і повноваження членів загонів, перелік заходів, що необхідно здійснити для створення відділів зв'язку і практичні заходи, що пов'язані з дотримання основоположних прав (ч. 3 ст. 73 Регламенту № 2019/1896) [10]. Отже, угода про статус на відміну від робочої домовленості містить міжнародні зобов'язання, невиконання чи неналежне виконання яких може бути підставою для притягнення до відповідальності винної сторони.

На сьогодні ЄС уклав угоди про статус з Албанією (10.07.2018), Сербією (21.01.2019), Чорногорією (12.03.2019).

Перша операція за межами ЄС під керівництвом FRONTEX була розпочата 22 травня 2019 року. Вона проводиться на суходільному кордоні між Албанією та Грецією. Основними завданнями цієї операції є: 1) встановлення осіб, що займаються контрабандою; 2) пошук викрадених автомобілів; 3) конфіскація підакцизних товарів, зброї, наркотичних засобів; 4) виявлення підроблених документів; 5) боротьба із транскордонною злочинністю; 6) здійснення прикордонного контролю; 7) встановлення осіб, які потребують міжнародного захисту, жертв торгівлі людьми, неповнолітніх без супроводу батьків та інших вразливих груп людей.

Із метою виконання завдань, визначених в оперативному плані, бере участь 50 співробітників агенції, зокрема фахівці з прикордонного нагляду, експерти з різних питань (виявлення підроблених документів, перевірок, пошуку викрадених автомобілів), перекладачі і посередники у сфері культури. Операція на території Албанії проводиться за підтримки 12 держав-членів ЄС (Австрії, Хорватії, Чехії, Естонії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Латвії, Нідерландів, Румунії, Польщі, Словенії) [5].

Отже, збільшення кількості випадків нелегального перетину зовнішніх кордонів ЄС стало причиною до розширення мандату FRONTEX, у тому числі в частині співробітництва агенції з компетентними органами третіх країн. Вивчення дослідженої проблематики має важливе теоретичне і практичне значення у контексті України як сусідньої держави ЄС, яка налагодила співробітництво із зазначеною агенцією ще 2007 року та розвиває співпрацю з нею у міграційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Coman-Kund F. European Union Agencies as Global Actors: A Legal Study of the European Aviation Safety Agency, Frontex and Europol. London and New York: Routledge, 2018. 330 p.
2. Cortinovis R. The Origin and Evolution of the External Dimension of EU Migration Policy: Modes of Governance, Actors and Institutions : PhD Dissertation. Milan : Catholic University, 2014. 224 p.
3. Establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States

of the European Union : Council Regulation (EC) No 2007/2004 of 26 October 2004. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32004R2007> (Last accessed: 04.04.2020).

4. Ekelund H. Normative Power FRONTEX? Assessing Agency Cooperation with Third Countries. URL: https://www.researchgate.net/publication/322519454_Normative_Power_FRONTEX_Assessing_Agency_Cooperation_with_Third_Countries (дата звернення: 04.04.2020).

5. Frontex launches first operation in Western Balkans. *Frontex* : website. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/frontex-launches-first-operation-in-western-balkans-znTNWM> (Last accessed: 04.04.2020).

6. Global Approach to Migration and Mobility. *European commission* : website. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration_en (Last accessed: 04.04.2020).

7. Management Board Decision 11/2006 laying down the procedures for negotiating and concluding Working Arrangements with Third Countries and International Organizations. *Frontex* : website. URL: <https://frontex.europa.eu/about-frontex/key-documents/?category=management-board-decisions> (Last accessed: 04.04.2020).

8. Meissner V. The European Border and Coast Guard Agency Frontex beyond borders - The effect of the agency's external dimension. *Tarn worker paper*. 2017. №16. 20 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/321748035_The_European_Border_and_Coast_Guard_Agency_Frontex_beyond_borders_-_The_effect_of_the_agency's_external_dimension (Last accessed: 04.04.2020).

9. Non-EU Countries. *Frontex* : website. URL: <https://frontex.europa.eu/partners/non-eu-countries/> (Last accessed: 04.04.2020).

10. On the European Border and Coast Guard and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624 : Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/?qid=1573722151667&uri=CELEX:32019R1896 (Last accessed: 04.04.2020).

11. On the establishment of Operational Cooperation between the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Frontex) and the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine : Working arrangement of 11 June 2007. URL: https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Working_Arrangements/WA_with_Ukraine.pdf (Last accessed: 04.04.2020).

Науковий керівник: Анакіна Тетяна Миколаївна, доцент кафедри права Європейського Союзу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент.

ЩО ДАЄ УКРАЇНІ АСОЦІАЦІЯ З ЄС У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ?

Доценко Олена Михайлівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
кандидат юридичних наук,
olena.dotsenko@karazin.ua

*«Ми всі несемося вдалину на одній і тій же планеті –
ми екіпаж одного корабля»
(Антуан де Сент-Екзюпері)*

Кінець ХХ–початок ХХІ століття характеризується загостренням екологічних проблем у світі, однією з найгостріших серед яких є зміна клімату, яка загрожує як життю та здоров'ю кожної окремою

людини, так і існуванню довкілля планети Земля в цілому. Зміна клімату є причиною повеней, посух, зменшення видів рослин і тварин через зміни в їх природних ареалах існування, скорочення кількості питної води, поширення нетипових хвороб тощо. Слід зазначити, що Європейський Союз (далі по тексті – ЄС) визначає боротьбу зі зміною клімату одним із провідних напрямів його екологічної політики, запроваджуючи ряд інструментів пом'якшення та протидії наслідкам зміни клімату. Так, значну увагу було приділено питанням боротьби з викидами парникових газів, зокрема, було прийнято законодавство, яким регламентовано встановлення схем торгівлі викидами парникових газів, поводження із субстанціями, що руйнують озоновий шар тощо. Підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати європейські стандарти в сфері боротьби зі зміною клімату.

Отже, метою даної роботи є визначення сучасного стану та перспектив імплементатії законодавства ЄС у сфері протидії зміні клімату в Україні.

Економіка ЄС є однією з провідних у питаннях, що стосуються боротьби з викидами парникових газів. Протягом 1990–2017 років у ЄС викиди парникових газів зменшилися на 22%, а ВВП зріс на 58%. На думку 85% європейців, в результаті боротьби зі зміною клімату та більш ефективного використання енергії збільшується кількість робочих місць у Європі та зростає економіка. 93% європейців вважають, що саме діяльність людини спричиняє зміну клімату, а 51% мешканців ЄС підтримують позицію, що зміна клімату є найактуальнішою екологічною проблемою [9].

У 2018 році ЄС скоротив викиди парникових газів на 23% порівняно з рівнем 1990 року, а також зобов'язався досягти скорочення на 40% до 2030 року. Також серед цілей ЄС у сфері протидії зміні клімату до 2030 року – збільшення частки відновлюваних джерел енергії на 32 %, що відповідає його зобов'язанням за Паризькою угодою 2015 року [11]. Зокрема, у останній зазначається, що вона «спрямована на спрямована на зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з викорінення бідності, у тому

числі шляхом: а) стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2° С понад доіндустріальні рівні і докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С понад доіндустріальні рівні, визнаючи, що це суттєво знизить ризики та наслідки зміни клімату» [6].

Слід зауважити, що у статті 191 Договору про функціонування ЄС боротьба зі зміною клімату визначається однією з цілей екологічної політики ЄС [13].

Серед досягнень ЄС у сфері протидії зміні клімату можна відзначити наступне:

- запровадження системи торгівлі викидами ЄС, що являє собою найбільший міжнародний ринок вуглецю, який базується на принципі «обмеження і торгівля» (охоплюючи й авіаційні викиди) [16; 11];

- запровадження обов'язкових щорічних цілей по скороченню викидів парникових газів для кожної держави-члена ЄС стосовно тих викидів, на які не поширюється вищезазначена система, а саме: сільське господарство, автомобільний транспорт, будівництво тощо [22; 11];

- включення викидів парникових газів від землекористовування та лісового господарства до кліматичної та енергетичної системи 2030 року, що означає забезпечення як мінімум еквівалентного компенсування викидів парникових газів видаленням вуглекислого газу з атмосфери [21; 11];

- просування використання поновлюваних джерел енергії (сонячна, гідроенергія тощо). Так, до 2030 року кількість таких джерел має становити 32 % від загального споживання енергії в ЄС [14; 11];

- просування енергоефективності ЄС (32, 5% для ЄС до 2030 року із переглядом у 2023 році) [15; 11];

- запровадження оновлення будівель та покращення енергоефективності нових будівель із застосуванням інтелектуальних систем енергоменеджменту [17; 11];

- введення прозорого процесу управління, що включає моніторинг та звітування, для відстеження прогресу у досягненні

цілей у сфері протидії зміні клімату [20; 11];

- запровадження технології захоплення та зберігання вуглекислого газу, що дозволяє відокремлювати CO₂ від атмосферних викидів, стискати його і транспортувати до місця, де він може зберігатися [18; 11];

- запровадження системи моніторингу, звітності та перевірки викидів CO₂ як перший крок до їх скорочення [19; 11];

- запровадження заходів щодо контролю використання фторованих газів та заборони їх використання в нових кондиціонерних приладах та холодильниках до 2022–2025 років [23; 11];

- прийняття у 2018 році довгострокової стратегії «Чиста планета для всіх», що передбачає різні варіанти скорочення викидів вуглекислого газу та побудову «клімат-нейтральної економіки» до 2050 року [10; 11];

- прийняття у грудні 2019 року Європейської зеленої угоди, тобто пакету цільових заходів, що включають розробки дорожніх карт, встановлення цілей щодо скорочень викидів, інвестицій у інноваційні дослідження та розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища та ін., розроблених для того, щоб громадяни та підприємства ЄС могли отримати користь від сталого переходу до «зелених технологій» [12; 11].

У свою чергу, в Україні спостерігається інтенсивне підвищення приземної температури повітря: протягом 1991–2016 років середня температура становила +8,8°C, а у 2007–2016 роках – +9,4°C, порівняно з +7,8°C (кліматичною нормою базового періоду 1961–1990 років) [9].

Варто зазначити, що у Додатку XXX до Глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначено, що в рамках імплементації законодавства ЄС у сфері боротьби зі зміною клімату Україною було взято на себе зобов'язання імплементувати, зокрема, наступні документи: Директива № 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів; Регламент ЄС № 842/2006 про певні фторовані парникові гази; Регламент ЄС

№ 2037/2000 про субстанції, що руйнують озоновий шар [8].

Додатком XXXI до Глави 6 «Навколишнє середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено імплементацію Україною Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1997 року, включаючи всі критерії відповідності для повного запровадження кіотських механізмів; розроблення плану дій на довготермінову перспективу (а саме: після 2012 року) стосовно пом'якшення зміни клімату та адаптації до неї; розроблення та запровадження довгострокових заходів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів [8].

Значення імплементації Україною законодавства ЄС у сфері боротьби зі зміною клімату полягає в наступному:

- запобігання та адаптація до зміни клімату, пом'якшення її негативних наслідків;
- перехід до низьковуглецевого розвитку економіки;
- скорочення викидів парникових газів;
- запровадження системи торгівлі квотами на викиди парниковими газами;
- чіткі та прозорі стандарти провадження діяльності, яка впливає на зміну клімату;
- доступ до інформації щодо торгівлі викидами парникових газів;
- встановлення вимог до поводження із субстанціями, які руйнують озоновий шар, та фторованими парниковими газами [9].

Варто зауважити, що сьогодні більшість зусиль із впровадження в Україні європейських стандартів у сфері боротьби зі зміною клімату спрямовані саме на розроблення нормативно-правової бази. На підставі аналізу звітів про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначимо основні досягнення України щодо імплементації досвіду ЄС щодо протидії зміні клімату та прослідкуємо їх динаміку (табл. 1):

Досягнення України щодо імплементації досвіду ЄС у сфері боротьби зі зміною клімату відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Рік	Результати
2019	<ul style="list-style-type: none"> - прийнято Закон України «Про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів», який розроблено з метою імплементації положень Директиви 2003/87/ЄС; - прийнято Закон України «Про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами» з урахуванням положень Регламенту (ЄС) № 842/2006 (скасований Регламентом (ЄС) № 517/2014) та Регламенту (ЄС) № 2037/2000 (скасований Регламентом ЄС № 1005/2009). - з метою забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України за Паризькою угодою, розпочато роботу щодо підготовки 2-го Національно-визначеного внеску України до Паризької угоди, у процесі розробки якого буде визначено рівень викидів парникових газів у 2030 році в усіх секторах економіки України та національну ціль з адаптації до зміни клімату відповідно до національних можливостей і обставин [5];
2018	<ul style="list-style-type: none"> - з метою запобігання зміни клімату та захисту озонового шару, 18.07.2018 року протокольним рішенням засідання КМУ схвалено Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року; - проект Закону України «Про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів» прийнято ВРУ 26.12.2018 року за основу; - проект Закону України «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази» прийнято Верховною Радою України 26.12.2018 року за основу [2];
2017	<ul style="list-style-type: none"> - першим кроком у напрямку реалізації Україною

	<p>Паризької угоди стало затвердження Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, метою якої є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 року № 878-р затверджено план заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року; - робота над проектом Закону України «Про системи моніторингу, верифікації та звітності щодо викидів парникових газів» (відповідно до Директиви 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства) та проектом Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [3];
2016	<ul style="list-style-type: none"> - у 2016 році Україна ратифікувала Паризьку угоду, текст якої було прийнято рішенням XXI конференції сторін Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату; - враховуючи необхідність забезпечення взаємоузгодженості реалізації зобов'язань України у цій сфері, Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію реалізації державної політики України у сфері зміни клімату, яка визначає умови забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умов економічної, енергетичної та екологічної безпеки [4];
2015	<ul style="list-style-type: none"> - схвалено Очікуваний національно визначений внесок України до проекту нової глобальної кліматичної угоди. Документ передбачає, що у 2030 році викиди парникових газів в Україні не перевищуватимуть 60 % від рівня таких викидів у 1990 році. Зазначений внесок буде

переглянутий після відновлення територіальної цілісності й суверенітету держави, ухвалення стратегій соціально-економічного розвитку на період після 2020 року з урахуванням обсягів залучення інвестицій [1].
--

Складено автором за [1–5].

Як бачимо, Україна є послідовною у виконанні своїх зобов'язань у сфері боротьби зі зміною клімату відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Паризької угоди. Основними результатами на сьогодні є прийняття законодавчих актів щодо поводження із фторованими речовинами, озоноруйнівними речовинами, а також запровадження моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів.

Ключовими завданнями на 2020 рік щодо в рамках імплементації законодавства ЄС у сфері протидії зміні клімату є:

- оновлення Додатку XXX та Додатку XXXI до Угоди про асоціацію;
- розроблення та затвердження комплексного Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 роки, стратегії з адаптації до зміни клімату;
- фіналізація роботи щодо підготовки 2-го Національно-визначеного внеску України до Паризької угоди;
- прийняття підзаконних нормативно-правових актів у сфері поводження із контрольованими речовинами та товарами, що їх містять [5].

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015 рік. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/AA_GOEI_REPORT_Dec_2015_final_February_ukr.pdf (дата звернення 31.03.2020).

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. 2018. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL:

https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf (дата звернення 31.03.2020).

3. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році. Київ 2018. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf> (дата звернення 31.03.2020).

4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/zvit-pro-assotsiatsiyu-2016.pdf> (дата звернення 31.03.2020).

5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік. Результати та плани. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf> (дата звернення 31.03.2020).

6. Паризька угода : Міжнародний документ від 12 грудня 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61 (дата звернення: 31.03.2020).

7. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних націй про зміну клімату : Міжнародний документ від 9 травня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044 (дата звернення 31.03.2020).

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 31.03.2020).

9. Що дає асоціація з ЄС: протидія зміні клімату та захист озонового шару. 2506-2019. *Громадська синергія* : веб-сайт. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/SHHo-daye-asotsiatsiya-z-YES-Protydiya-zmini-klimatu-ta-zahyst-ozonovogo-sharu.pdf> (дата звернення 31.03.2020).

10. A Clean Planet for all. A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy.

COM/2018/773 final. 28.11.2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0773> (Last Accessed: 31.03.2020).

11. Combating climate change. *European Parliament* : web-site. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/72/combating-climate-change> (Last Accessed: 31.03.2020).

12. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final. 11.12.2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN> (Last Accessed: 31.03.2020).

13. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal*. C 326, 26.10.2012. P. 0001 – 0390. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj (Last Accessed: 31.03.2020).

14. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (Text with EEA relevance). PE/48/2018/REV/1. *Official Journal*. L 328, 21.12.2018. P. 82–209. URL: https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.008.2.01.ENG&toc=OJ:L:2018:3.28:TOC (Last Accessed: 31.03.2020).

15. Directive (EU) 2018/2002 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 amending Directive 2012/27/EU on energy efficiency (Text with EEA relevance). E/54/2018/REV/1. *Official Journal*. L 328, 21.12.2018. P. 210–230. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.328.01.0210.01.ENG (Last Accessed: 31.03.2020).

16. Directive (EU) 2018/410 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2018 amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments, and Decision (EU) 2015/1814 (Text with EEA relevance). *Official Journal*. L 76, 19.03.2018. P. 3–27. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.076.01.0003.01.ENG

lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0410 (Last Accessed: 31.03.2020).

17. Directive (EU) 2018/844 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 2010/31/EU on the energy performance of buildings and Directive 2012/27/EU on energy efficiency (Text with EEA relevance). PE/4/2018/REV/1. *Official Journal*. L 156, 19.6.2018. P. 75–91. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.156.01.0075.01.ENG (Last Accessed: 31.03.2020).

18. Directive 2009/31/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the geological storage of carbon dioxide and amending Council Directive 85/337/EEC, European Parliament and Council Directives 2000/60/EC, 2001/80/EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC and Regulation (EC) No 1013/2006 (Text with EEA relevance). *Official Journal*. L 140, 5.6.2009. P. 114–135. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32009L0031> (Last Accessed: 31.03.2020).

19. Regulation (EU) 2015/757 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 on the monitoring, reporting and verification of carbon dioxide emissions from maritime transport, and amending Directive 2009/16/EC (Text with EEA relevance). *Official Journal*. L 123, 19.5.2015. P. 55–76. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32009L0031> (Last Accessed: 31.03.2020).

20. Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council. PE/55/2018/REV/1. *Official Journal*. L 328, 21.12.2018. P. 1–77. URL: https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2018:328:FULL (Last Accessed: 31.03.2020).

21. Regulation (EU) 2018/841 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on the inclusion of greenhouse gas emissions and removals from land use, land use change and forestry in the 2030 climate and energy framework, and amending Regulation (EU) No 525/2013 and Decision No 529/2013/EU (Text with EEA relevance). PE/68/2017/REV/1. *Official Journal*. L 156, 19.6.2018. P. 1–25. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.156.01.0001.01.ENG (Last Accessed: 31.03.2020).

22. Regulation (EU) 2018/842 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on binding annual greenhouse gas emission reductions by Member States from 2021 to 2030 contributing to climate action to meet commitments under the Paris Agreement and amending Regulation (EU) No 525/2013 (Text with EEA relevance.). PE/3/2018/REV/2. *Official Journal*. L 156, 19.6.2018. P. 26–42. URL: https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.156.01.0026.01.ENG (Last Accessed: 31.03.2020).

23. Regulation (EU) No 517/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on fluorinated greenhouse gases and repealing Regulation (EC) No 842/2006 Text with EEA relevance. *Official Journal*. L 150, 20.5.2014, P. 195–230. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.150.01.0195.01.ENG (Last Accessed: 31.03.2020).

МЮНХЕНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ З БЕЗПЕКИ 2020 РОКУ: КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ОСНОВНОЇ ДОПОВІДІ, ЇХ ДИСКУСІЙНІ ОБГОВОРЕННЯ І АКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПОДІЙ

Каплін Олександр Дмитрович,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації і безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор
kaplin988@gmail.com

Гончарова Ольга Анатоліївна,
доцент кафедри теорії і практики англійської мови,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
кандидат філологічних наук, доцент
olgagoncharova312@gmail.com

Відтоді, як вийшла друком книга Освальда Шпенглера «Присмерк Європи» (т. 1. 1918; т. 2. 1922) [Див. 1], і до теперішнього часу жодна міжнародна конференція з безпеки не виносила на обговорення цю проблему як першорядну, а відтак сам цей факт вартий серйозної уваги.

З 14 по 16 лютого 2020 р. пройшла 56-та Мюнхенська конференція з безпеки (*Munich Security Conference, MSC*) – найбільший міжнародний форум з проблем глобальної безпеки. Цього року в Баварію прибули близько 800 делегатів, у тому числі майже 150 глав держав, прем'єрів і членів урядів [2].

На сайті конференції її організаторами на чолі з Вольфгангом Ішинґером ще до її відкриття було розміщено магістральну доповідь – *Munich Security Report 2020* (Мюнхенська доповідь про безпеку 2020 року, MSR) [3], яка стала лейтмотивом форуму.

Привертають увагу, перш за все, показні заголовки змісту на першій сторінці доповіді, в яких автори широко скористалися притаманною англійській мові властивістю продукувати неологізми.

Так, спільну з усією доповіддю назву першого розділу [3, с. 6–23], *Westlessness*, можна перекласти українською як «світ без

Заходу», проте визначити цей концепт одним словом не тільки українською, але й будь-якою іншою мовою виявилось непростю справою. Світові ЗМІ звернулися до різних способів тлумачення цього поняття – «девестернізація», «меншзахідноцентричність», «беззахідність», – причому останній варіант виявився вживаним найчастіше.

І зовсім не випадково з першого рядка першого розділу авторами згадується саме праця Освальда Шпенглера [3, с.6].

У запропонованому для обговорення документі йдеться саме про феномен «Westlessness» у зовнішній політиці – тобто про відсутність єдиної серед західних країн стратегії щодо глобальних проблем безпеки.

На відміну від попередніх подібних розвідок, спокійних за тоном і виважених, 100-сторінкова доповідь 2020 року написана неформальною мовою і сповнена гострої тривоги, викликаной усвідомленням авторами глибини системної кризи, що охопила Захід.

На думку авторів доповіді, фрагментація Заходу відбувається на тлі консолідації незахідного світу і ряду глобальних проблем і криз, які повсякчасно вимагають узгодженої реакції західних країн.

Незважаючи на те, що «Захід» ніколи не був монолітною концепцією, його цілісність забезпечувалася спільною прихильністю принципам ліберальної демократії, значущістю прав людини, ринковою економікою і співпрацею в рамках міжнародних інституцій. Але у зв'язку з ростом неліберальних і націоналістичних настроїв в самому західному світі ці принципи все частіше ставляться під сумнів. Етнічні, культурні чи релігійні критерії все частіше отримують пріоритет над ліберальними цінностями. (До речі, найсуттєвішим недоліком міркувань О. Шпенглера тодішні критики називали відсутність в його культурології теми християнства. У другому томі він звернувся до цієї теми, однак пов'язав християнство з феноменом так званих магічних культур).

Автори *MSR 2020* з тривогою підкреслюють, що зараз світ стає свідком розпаду Заходу як цілісної геополітичної конструкції.

Криза також послаблює і руйнує НАТО і ЄС, принаймні, в їх нинішній якості союзу ліберальних демократій. При цьому, якщо ЄС

має механізми для боротьби з ерозією базових цінностей, хоча їх практична ефективність і сумнівна, то Альянс не може виключити жодну країну-члена зі свого складу.

Здавалося б, у період відносного занепаду, на тлі консолідації незахідного світу, Захід як ніколи потребує колективної стратегії. Однак, в останні роки доповідачі констатують відчуження країн Заходу і їх розбіжні позиції в найважливіших питаннях.

Як вказують автори доповіді, країнам ЄС стає дедалі складніше формувати спільну політику в сфері оборони, міграції та зовнішньої стратегії. Особливо – на тлі виходу Великої Британії з ЄС і зростання значущості політиків-популістів правого спрямування у ряді країн Євросоюзу.

Не дивно, що антизахідні режими прагнуть експлуатувати ці розколи в своїх цілях.

«Західні суспільства і уряди, схоже, втратили спільне розуміння того, що взагалі означає бути частиною Заходу, – йдеться в доповіді. – Залишається невизначеним, чи зможе Захід виробити спільну стратегію для нової ери конкуренції великих держав, хоча, можливо, це і є найважливішою стратегічною задачею для трансатлантичних партнерів».

«НАТО і Європейський союз борються за виживання, – вказують автори *MSR 2020*. – Для обох організацій зростання антилібералізму в державах-членах є величезною проблемою».

У той же час на противагу роз'єднаному Заходу в світі складається все більш згуртований Антізахід. Основними провокаторами роздробленості і «присмерку західного світу» автори називають Росію і Китай. Проте вони визнають, що не рахуватися з думкою Москви стає дедалі складніше.

«Росія зарекомендувала себе гравцем, якого не можна ігнорувати. У максимально короткі терміни Москва розкрила всі свої інтереси: повернулася до Сирії, повернулася до Лівії, повернулася в Африку, присутня в кожній кризі через наші слабкості або помилки», – йдеться в доповіді.

У *MSR 2020* міститься також завуальована критика президента Франції Емманюеля Макрона. Висловлена ним у 2019 році ідея про необхідність перегляду відносин із Росією була зарахована у

Westlessness до перемог Москви і представлена в якості яскравого прикладу слабкості Заходу.

У «беззахідності» світу і самого Заходу звинувачують і Китай. Організатори Мюнхенської конференції закликали Пекін відповідально ставитися до своєї ролі нового незахідного центру сили. «Китай з часом теж визнає ліберальні цінності і стане зацікавленою стороною в ліберальному світі, очолюваному Заходом», – висловили надію автори доповіді.

Утім, критикуючи прихильників-оптимістів ідей ліберального Заходу за недооцінку ними всієї глибини і різноманітності кризових явищ, автори наприкінці доповіді все ж таки висловлюють певний оптимізм, підстави для якого вбачають у внутрішніх кризах неліберальних режимів, які затьмарюють проблеми Заходу.

У тому, що на зміну «беззахідності» повернеться світ на чолі з США і Європою, автори доповіді анітрохи не сумніваються. Але задля цього потрібно провести роботу над помилками, переконані вони.

Отже, саме ці стрижневі положення основної доповіді, запропонованої ще до відкриття конференції, викликали чималий інтерес.

Відкриваючи Мюнхенську конференцію, її голова Вольфганг Шинґер знову заявив про те, що світ стає «менш західним».

Відповідаючи на головне питання про те, чи дійсно існує «беззахідність» та чи справді західні цінності послабшали, президент Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр, який виступив на відкритті конференції, погодився з тим, що Захід зіткнувся з зазначеними проблемами, і зауважив, що вони спіткали зокрема і його країну.

Але найбільш знаковою стала промова Жозепа Борреля, глави дипломатії ЄС [4]. Він розкритикував офіційний Брюссель за незмінні заяви про «надзвичайну стурбованість» і закликав Євросоюз стати більш активним гравцем, у тому числі і в урегулюванні світових конфліктів. «Європа повинна розвивати «апетит» до сили, готовність діяти», – підкреслив Боррель. Він пояснив, що йдеться про «бажання діяти, а не тільки говорити кожного дня, що «ми стурбовані». Глава дипломатії ЄС також упевнений, що ЄС має реагувати на всі дії США, які суперечать його принципам.

У своїй промові на конференції президент Франції

Емманюель Макрон повторив ідею про необхідність налагодження «стратегічного діалогу» з Росією, який, на думку французького лідера, має бути заснованим на здатності «регулювати архітектуру безпеки» в світі. Він виступив з критикою Європи за те, що її політики «все менше і менше» прагнуть йти на діалог з російською стороною і сподіваються на санкції – зброю, яка довела свою неефективність. Визнання Е. Макроном того, що «санкції і контрсанкції коштують європейцям стільки ж, скільки і Росії», багато хто готовий підтримати в політичних і ділових колах країн ЄС. І промова президента Франції – це чергова заявка на роль виразника інтересів саме цієї частини європейської еліти Євросоюзу. Недарма Е. Макрон охарактеризував свою позицію не як анти- чи проросійську, а як проєвропейську.

Свій виступ у Мюнхені держсекретар США Майк Помпео почав з критики тих, хто має сумніви в лідерстві Заходу. На його переконання, в протистоянні з опонентами ліберальних цінностей США і Європа «неодмінно виявляться переможцями». «Реалізм як раз і полягає в тому, що Захід –перемагає. Свобода і демократія – перемагають», – заявив Помпео.

Держсекретар США також розкритикував ті країни Заходу, які сумніваються в успішності НАТО. Більш того, він закликав країни Євросоюзу розвивати нові інтеграційні проекти. У числі найбільш пріоритетних Помпео назвав реалізацію проекту «Міжмор'я», або «Ініціативи трьох морів», за який вже багато років виступає Польща. Його суть полягає в об'єднанні держав ЄС, розташованих між Адріатичним, Балтійським і Чорним морями.

Тож наведені положення свідчать про те, що учасникам Мюнхенської конференції-2020 не вдалося досягти консенсусу щодо розуміння і подолання «беззахідності». Закриваючи форум 16 лютого, Вольфганг Ішінгер між іншим констатував розбіжності у поглядах між учасниками з ЄС та США, підкресливши, що «якщо ми не прислухаємося один одного, то матимемо проблеми». Водночас він висловив сподівання на те, що обговорення оптимістичних поглядів стосовно миру і стабільності в Європі і за її межами перейдуть на новий рівень.

Однак події, пов'язані з поширенням коронавірусу, а потім і новина про те, що угода ОПЕК+ не буде продовжена в квітні,

спростовують не тільки цей оптимізм, а й ключові твердження М. Помпео.

11 березня президент США прийняв рішення про заборону з 13 березня 2020 р. в'їзду до країни громадян континентальної Європи, а з 16 березня – Великобританії і Ірландії.

У ці й наступні дні європейські країни одна за одною стали закривати кордони.

Тим часом голова КНР Сі Цзіньпін і прем'єр-міністр Італії Джузеппе Конте в ході спільної телефонної розмови 16 березня домовилися про те, що влада Китаю відрядить до Італії ще одну групу експертів і надішле медичні товари для допомоги в подоланні коронавірусу.

«Що сталося з Європейським союзом?» – задається питанням «Le Figaro», зауважуючи, що Брюссель, зіткнувшись з коронавірусною епідемією ще наприкінці лютого, так і не узгодив питання про координовану протидію новій загрозі.

Європейський союз виявився нездатним побудувати єдину стратегію боротьби з трьома новітніми кризами, які йому загрожують, а саме епідеміологічною, міграційною та економічною, зауважує оглядач «Le Figaro» Іван Ріуфоль [5].

Немов у відповідь на ці питання, президент Франції Емманюель Макрон у своєму зверненні до нації від 16 березня назвав те, що відбувається, «санітарною війною». Він заявив, що починаючи з наступного дня кордони Євросоюзу і Шенгенської зони будуть закриті впродовж 30 днів через поширення коронавірусу.

Таким чином, ключові положення основної доповіді організаторів *MSC 2020* про «беззахідність» перевіряються важко прогнозованою трагічною практикою, і їх актуальність буде тільки зростати.

Список використаних джерел:

1. Шпенглер О. Закат Західного мира. Москва: «Альфа-книга», 2014. 1085 с.

2. «Westlessness» – Die Münchner Sicherheitskonferenz 2020. *Münchner Sicherheitskonferenz* : website. URL: <https://securityconference.org/news/meldung/westlessness-die>

muenchner-sicherheits konferenz-2020 (дата звернення: 01.03.2020 – 17.03.2020).

3. Munich Security Report 2020 : report. Munich, 2020. 102 p. URL: https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2020.pdf (дата звернення: 01.03.2020 – 17.03.2000).

4. Боррель: ЕС должен перейти от беспокойства к действиям на международной арене. *Украинская правда* : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2020/02/16/7240667> (дата звернення: 01.03.2020 – 17.03.2020).

5. Ivan Rioufol: «Face aux crises, l'efficace retour des nations». *FigaroVox* : website. URL: <https://www.lefigaro.fr/vox/societe/ivan-rioufol-face-aux-crises-l-efficace-retour-des-nations-20200312> (дата звернення: 16.03.2020).

6. «Мы на войне». *RFI* : website. URL: <http://www.rfi.fr/ruF/20200316> (дата звернення: 17.03.2020).

ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ARCTIC RESEARCH AS CONSIDERATIONS FOR THE EUROPEAN UNION'S SPACE POLICY

Stefan Kirchner

Associate Professor of Arctic Law, University of Lapland, Arctic Centre, Research Group “Arctic Governance”, Rovaniemi, Finland, Adjunct Professor of Fundamental and Human Rights, University of Lapland, Faculty of Law, Rovaniemi, Finland, and Senior Researcher, Vytautas Magnus University, Faculty of Law, Research Cluster “Impact of Globalization on Law”, Kaunas, Lithuania Dosentti; Dr. in Social Sciences (Law); Magister Juris Internationalis; Assessor jur.
stefan.kirchner@ulapland.fi

The Arctic is experiencing a period of intense international attention. The work of international institutions such as the Arctic Council is making headline news also far away from the Arctic and the world is looking at the Arctic region with a mix of concern and excitement: concern for the natural environment of the Arctic and for

the iconic animal species of the region, such as polar bears, which are threatened by anthropogenic climate change and by human activities, excitement about the increasing accessibility of the Arctic and its utility as a source of oil, gas and other natural resources, as a shortcut between East Asia and Europe for the intercontinental transport of goods and raw materials by ships and as a tourism destination. The twin forces of globalization and climate change have dramatic impacts on the Arctic and the people who live there. For a long time, one could have been forgiven for thinking that the European Union (EU) had forgotten that the European Union also has an Arctic part since Finland and Sweden became members in 1995. A quarter of a century later, the Arctic at least is on the radar screens of decision-makers in Brussels.

To a significant degree, this is due to the increasing interest on the part of the EU on environmental policies as part of its competences, and on marine issues, where the EU interest is now going beyond fisheries. Awareness of environmental issues and climate change ensures that there is a continuous interest in the Arctic in Brussels, although sometimes the concern is voiced in the Arctic that international attention could be reduced in case an other major issue would demand the attention of policy-makers. This concern is certainly valid, in particular if one takes into account the low population density in the European Arctic and the small overall number of people living in the European High North. The population numbers, as well as the relative centralized nature of the Northern European states, already explain why decision-makers on the national level, for example in Stockholm and Helsinki (but the same can be said about other Arctic countries as well), will feel forced to focus on the interests of voters in the more populous parts of their countries. Policies in countries such as Sweden and Finland which might negatively affect local and indigenous communities in the European Continental Arctic region (large parts of which cover the home area of the indigenous Sámi people, Sápmi, a region currently governed by Norway, Sweden, Finland and Russia) are often justified in the overall national interest, meaning that the economic needs of the nation state often trump the needs and rights of the people who live in the Arctic. This can be seen, for example, in the area of resource extraction, in particular mining, and other uses of the lands. But it is in particular the

impact of the risk of environmental pollution, along with the impacts of climate change, which lead to a continued outside interest in the Arctic. This can be beneficial for the people in the Arctic, but such outside interest also raises the question as to who governs the Arctic.

Unlike in the case of Antarctica, where territorial claims have basically been put on hold thanks to the Antarctic Treaty,¹ virtually all² land territory in the Arctic falls under the sovereignty of a nation state. The waters of the Arctic Ocean are regulated under international law in accordance with the international law of the sea, both customary international law and the UN Convention on the Law of the Sea (UNCLOS).³ Unlike in many other parts of the world, there is no regional seas programme in place for the Arctic Ocean - despite the fact that the marine environment of the Arctic Ocean is particularly fragile. The experience of the *Exxon Valdez* oil spill off the coast of Alaska in 1989 remains a strong memory for many communities in the Arctic because of the environmental and economical devastation suffered by the local communities along the coast. At this time, there is no practical technical solution to completely clean up a major oil spill in ice-covered waters. The increasing maritime traffic in the Arctic and especially the continued drilling for oil in the Arctic Ocean, for example in the Russian Arctic, pose a serious threat to the Arctic marine environment. For the time being, despite climate change, ship operations in the Arctic Ocean remain inherently dangerous.⁴

¹ Antarctic Treaty, 402 United Nations Treaty Series I 5778.

² *Michael Byers* opens up the interesting possibility that Tartupaluk / Hans Island, which is disputed between Denmark (Greenland) and Canada, might not fall under the sovereignty of either state because it has been used by indigenous Inuit for a long time before either state claimed it and because the claims came at a time in the 20th century when it was no longer permissible under international law to obtain title to territory by a mere claim of discovery or by force, *Byers, International Law and the Arctic*, p. 16.

³ United Nations Convention on the Law of the Sea, 1833 United Nations Treaty Series 3.

⁴ See e.g. *Kirchner S*, "Beyond the Polar Code: Enhancing Seafarer Safety along the Northern Sea Route", in: 3 (11) *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences* (2018), pp. 365-373; *Kirchner S*, "Disaster Risk Reduction in Cruise Shipping, Capacity Building for Crew Members and the Polar Code", in: *Katja L.H. Samuel, Marie Aronsson-Storrier, Kirsten Nakjavani Bookmiller (eds.), The Cambridge Handbook of Disaster Risk Reduction and International Law* (Cambridge University Press 2019), pp. 336-351; *Kirchner S*, "The human dimension of the polar code", in: 10 *Australian Journal*

The Arctic Council, which brings together states and indigenous groups, has been particularly active in the development of standards for the protection of the Arctic Marine Environment. Today, many non-Arctic states seek observer status with the Arctic Council, thereby reflecting the relevance of the Arctic for outside actors. In addition, coastal states have the possibility to create specific rules for ice-covered parts of the Exclusive Economic Zones (EEZs) under Article 234 UNCLOS, an option which, so far, has only been used by Canada and the Russian Federation. As the sea ice in the Arctic melts rapidly as a consequence of human-made climate change, a large ice-free Arctic Ocean, at least during the summer months, is quickly becoming a very real prospect. This would have serious implications for Arctic wildlife, such as polar bears, and also for the people who live in the Arctic, especially indigenous peoples who live along the coasts of the Arctic Ocean.

Protecting the Arctic Ocean requires more knowledge. This is one of the reasons why currently⁵ the largest ever Arctic expedition, *MOSAIC* (Multidisciplinary drifting Observatory for the Study of Arctic Climate) is underway in the Arctic Ocean.⁶ While icebergs or the presence of pieces of ice in the water, so called ‘bergy’ water, are among the common risks encountered by ships in the Arctic,⁷ *MOSAIC* needed to find just the right kind of sea ice: the research ship at the heart of the *MOSAIC* expedition, the German ship *RV Polarstern*, is repeating the basic idea behind *Fridjof Nansen’s* famous 1893-1896 expedition with the ship *Fram*. Frozen in the Arctic sea ice, the *Polarstern* is drifting with the ice for more than a year, in the course covering a large part of the Arctic Ocean. Hundreds of scientists are conducting research concerning the Arctic Ocean during this record-breaking journey. Today, finding a suitably large piece of ice, which not only allow a major research ship to be

of Maritime & Ocean Affairs. (2017), <https://doi.org/10.1080/18366503.2017.1333191>, last visited 18 February 2020; Kirchner S & Kleemola-Juntunen P, “Dumping and oil pollution: Regulatory approaches for vessel operations in an ice-free Central Arctic Ocean”, in: 27 (1) *Review of European, Comparative and International Environmental Law* (2018), pp. 28-34.

⁵ This text was written in February 2020.

⁶ Disclaimer: The author is not affiliated with project *MOSAIC*.

⁷ International Code for Ships Operating in Polar Waters, MEPC 68/21/Add. 1, Annex 10, Introduction, Section 3.

frozen in but which is also likely to not melt too soon, is far more difficult than it was in *Nansen's* time.

This task was accomplished by using, among other technologies, Synthetic Aperture Radar (SAR). Satellites, such as *TerraSAR-X*, provide high-resolution three-dimensional images regardless of daytime or cloud cover. Such, almost real-time, satellite data can help ships operating in the Arctic to avoid icebergs and other hazards. In the case of the *Polarstern*, it enabled the identification of a suitable piece of ice for the vessel to connect with in order to float through the Arctic Ocean. While some SAR data is made available commercially, for example by the Finnish company ICEEYE, which utilizes a fleet of versatile cubesats to provide almost real-time imagery, which can be useful for example in emergency situations, such as forest fires, which have become a major concern for the Arctic in recent years, such satellite data can also be obtained for free.

That such satellite data, which requires high tech and major investments, is available to everybody free of charge, i.e., under an open access model, is the result of a policy decisions by the European Union (EU) and the European Space Agency (ESA). The European Union and the European Space Agency are distinct entities, albeit with overlapping memberships and shared goals. For example, the ESA is executing the space aspects of EU's 'Copernicus' programme⁸ and receives significant funding from the European Union, in practice operating a fleet of 'Sentinel' satellites, which produce satellite data using synthetic aperture radar.⁹ This data is made available online for free.¹⁰

This freely available SAR data, in turn, allows safer ship operations in dangerous waters, facilitates scientific research, in particular with regard to the natural environment, and the protection of the latter, to name just a few potential use cases. This, raw, data is available to everybody, also outside the member states of ESA and EU. Rather than

⁸ ESA, Copernicus operations secured until 2021, https://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Copernicus/Copernicus_operations_secured_until_2021, 28 October 2014, last visited 18 February 2020.

⁹ See in detail ESA, Sentinel Online, <https://sentinel.esa.int/web/sentinel/home>, last visited 18 February 2020.

¹⁰ ESA, Copernicus Open Access Hub, <https://scihub.copernicus.eu/dhus/#/home>, last visited 18 February 2020.

guarding this data, which required taxpayer money to generate in the first place, Europe sees this as a resource which should be shared and which is also capable of accelerating the development of space industries in Europe. The current 'New Space' phase of space exploration is based on the activities of private actors. In a wider sense, this can also include the sale of products which were created by using the data generated by the Sentinel satellites. By providing valuable satellite data for free, Europe is accelerating the development of New Space companies, products and services, in Europe and beyond, and in doing so contributes to the enhancement of maritime safety and the protection of the marine environment in the Arctic Ocean and elsewhere.

References:

1. Antarctic Treaty, 402 United Nations Treaty Series I 5778.
2. Byers M, *International Law and the Arctic* (Cambridge University Press 2013).
3. ESA, Copernicus Open Access Hub, <https://scihub.copernicus.eu/dhus/#/home>, last visited 18 February 2020.
4. ESA, Copernicus operations secured until 2021, https://www.esa.int/Applications/Observing_the_Earth/Copernicus/Copernicus_operations_secured_until_2021, 28 October 2014, last visited 18 February 2020.
5. ESA, Sentinel Online, <https://sentinel.esa.int/web/sentinel/home>, last visited 18 February 2020.
6. International Code for Ships Operating in Polar Waters, MEPC 68/21/Add. 1, Annex 10.
7. Kirchner S, "Beyond the Polar Code: Enhancing Seafarer Safety along the Northern Sea Route", in: 3 (11) *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences* (2018), pp. 365-373.
8. Kirchner S, "Disaster Risk Reduction in Cruise Shipping, Capacity Building for Crew Members and the Polar Code", in: Katja L.H. Samuel, Marie Aronsson-Storrier, Kirsten Nakjavani Bookmiller (eds.), *The Cambridge Handbook of Disaster Risk Reduction and International*

Law (Cambridge University Press 2019), pp. 336-351.

9. Kirchner S, "The human dimension of the polar code", in: 10 Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs. (2017), <https://doi.org/10.1080/18366503.2017.1333191>, last visited 18 February 2020.

10. Kirchner S & Kleemola-Juntunen P, "Dumping and oil pollution: Regulatory approaches for vessel operations in an ice-free Central Arctic Ocean"., in: 27 (1) Review of European, Comparative and International Environmental Law (2018), pp. 28-34.

11. United Nations Convention on the Law of the Sea, 1833 United Nations Treaty Series 3.

УКРАЇНСЬКЕ М'ЯСО ПТИЦІ ТА РИНОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Копитець Наталія Григорівна,

старший науковий співробітник, докторант,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
кандидат економічних наук,
Nataliia_kopitets@ukr.net

Волошин Володимир Миколайович,

старший науковий співробітник відділу сівозмін
і землеробства на меліорованих землях,
Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН»,
кандидат сільськогосподарських наук
Voloshun.v@ukr.net

Після підписання у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відносини між країнами досягли безпрецедентного рівня близькості. З 1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію між ЄС та Україною повністю набула чинності. Вона включає Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС та є основним інструментом зближення України з ЄС. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі пропонує Україні основу для модернізації її торговельних відносин та економічного розвитку, шляхом відкриття ринків та узгодження законодавства,

стандартів і української економіки відповідали стандартам ЄС [7].

Європейський Союз є один з головних ринків збуту для українських виробників курятини, за доступ на який вони довго боролися, інвестуючи значні суми в переобладнання підприємств відповідно до його стандартів.

Дослідженню питань конкурентоспроможності птахівництва України присвячені наукові праці багатьох вітчизняних учених: Буряк Р. І. [1], Голюк Я. В., Голець Н. І. [2], Заболотний В.С, Кирилюк О. Ф. [4]. Проте розвиток ринку м'яса птиці потребує постійного моніторингу.

Птахівництва сьогодні має великий потенціал як для задоволення потреб внутрішнього, так і зовнішнього ринків. Останніми роками галузь птахівництва динамічно розвивається. Продукція птахівництва спрямована на забезпечення харчових потреб населення та продовольчої безпеки держави.

М'ясо птиці – цінний продукт харчування. Воно містить повноцінні білки, всі незамінні амінокислоти, жир, макро- і мікроелементи, вітаміни. Більше 85 % білкових речовин м'язової тканини птиці відноситься до повноцінних. Вони містять всі незамінні амінокислоти.

В Україні від 28.05.2015 р. діє Національний стандарт ДСТУ 3143:2013 «М'ясо птиці. Загальні технічні умови» [3]. Згідно якого залежно від виду та віку птиці м'ясо класифікують на: м'ясо курей, м'ясо курчат, м'ясо курчат-бройлерів, м'ясо качок, м'ясо каченят, м'ясо гусей, м'ясо гусенят, м'ясо індиків, м'ясо індичат, м'ясо цесарок, м'ясо цесарят.

М'ясо птиці залежно від виду обробки випускають у вигляді тушок та їх частин (крім цесарок та цесарят і курчат, які мають масу менше ніж 650 г): напівтушок, четвертини передньої та задньої, грудини, ніжок, гомілки, стегна, філе та крил. Залежно від температури в товщі м'язів м'ясо птиці поділяють на остигле, охолоджене, підморожене, заморожене та глибокозаморожене. Температурний режим у товщі м'язів продукту повинен відповідати затвердженим показникам.

Кількість м'яса, його якість і поживна цінність залежать від вгодованості птиці та категорії тушок. Живу птицю за вгодованістю і

живою масою розподіляють на стандартну і нестандартну.

Найбільш конкурентоспроможним на вітчизняному ринку м'яса є м'ясо птиці: за обсягами виробництва як кількісно, так і у структурі виробництва; за споживанням на 1 особу; обсягами експорту та ціною на продукцію.

У 2018 р. було вироблено 1258,9 тис. тонн м'яса птиці, що на 6,3 % більше порівняно з 2017 р. Лідерами по утриманню поголів'я птиці у 2018 р. були Вінницька, Київська, Черкаська, Дніпропетровська і Львівська області, в яких утримувалось 54,6 % поголів'я птиці. У цих областях знаходяться найбільші птахофабрики. Досить суттєво збільшилася частка м'яса птиці у структурі виробництва всіх видів м'яса. Зокрема, вона зросла від 11,6 % у 2000 р. до 53,5 % – у 2018 р. Разом із цим, частка яловичини і телятини, яка в структурі виробництва займала стабільну частку 45,5 % зменшилася у 2018 р. до найнижчого показника 15,2%. Імпорт м'яса птиці у 2018 р. становив 133 тис. тонн, що на 10,8 % більше, ніж у 2017 р.

Фонд споживання м'яса птиці в Україні у 2018 р. збільшився на 2,3 % порівняно з 2017 р. і становив 1056 тис. тонн. Українці споживають 25,0 кг м'яса птиці з розрахунку на 1 особу, що на 25 % більше раціональної норми споживання. Попит на м'ясо птиці залишатиметься стабільним, оскільки, м'ясо птиці найдешевше серед інших видів м'яса.

За 9 місяців 2019 р. сільськогосподарськими підприємствами було реалізовано 1156,2 тис. тонн живої птиці свійської, що на 11,0 % більше, ніж за аналогічний період 2018 р. Ціна реалізації становила 30358,3 грн за 1 тонну, що більше на 10,3 %, ніж у 2018 р.

М'ясо птиці вітчизняного виробництва є конкурентоспроможним на світовому ринку. Україна наразі посідає четверте місце в світі у рейтингу найбільших експортерів м'яса птиці. Трійку лідерів становлять: Бразилія, ЄС і Таїланд.

Згідно угоди про асоціацію з ЄС Україна отримала у 2019 р. квоту на безмитне постачання м'яса птиці та напівфабрикатів із м'яса птиці на рівні 18,4 тис. тонн виражених у чистій вазі. У липні 2019 р. було підписано Угоду між Україною та ЄС про збільшення в 2,5 рази – до 70 тис. тонн – квоти для українських експортерів м'яса птиці.

У 2018 р. Україною було експортовано 330 тис. тонн м'яса птиці,

що на 21,3 % більше, ніж у 2017 р. Значні обсяги вітчизняного м'яса птиці відправлялися також у Китай, на Близький Схід і в Північну Африку. Експорт курятини з України до ЄС у 2018 р. у грошовому еквіваленті становив 232 млн. дол., а в натуральному обсязі – 151,8 тис. тонн. Частка Європейського Союзу у загальній структурі експорту курятини з України становила 46 %. У товарній структурі експорту найбільшу частку займали: частини тушок свіжі або охолоджені – 60 % або 138,4 млн. дол. та частини тушок морожені – 33 % або 77,4 млн. дол. Необхідно відмітити, що основними імпортерами вітчизняної курятини були Нідерланди – 110,9 млн. дол. або 48 % від загального експорту курятини до ЄС, Словаччина – 59,9 млн. дол. або 26 %. До трійки основних споживачів курятини з України також увійшла Німеччина – 32,1 млн. дол. або 14 %.

Одним із ключових факторів зростання українського експорту в Європу стало обмеження імпорту із Бразилії. Українські експортери цим скористалися, зайняли залишені бразильцями ніші та закріпитися за обсягами.

За даними Державної фіскальної служби [5] за 9 місяців 2019 р. українські виробники м'яса птиці продали за кордон 303 тис. тонн продукції. У грошовому еквіваленті експорт курятини склав 439,47 млн. дол. Варто зазначити, що в січні-вересні спостерігалось зростання обсягів експорту м'яса птиці. Так, у натуральному вираженні зростання закордонних продажів становило 25 %, а в грошовому еквіваленті збільшення склало 15 %.

У цей період половина експорту вітчизняної курятини припала на три країни. Зокрема, найбільше м'яса птиці за 9 місяців українські виробники продали до Саудівської Аравії – 24,9 % курятини на суму 96,2 млн доларів. На другому місці за обсягами експорту – Нідерланди (17,7 % або 77,72 млн доларів). Також до топ-3 імпортерів м'яса птиці українського виробництва увійшла Словаччина (10,8 % або 47,43 млн доларів).

Близько 90 % всього обсягу експорту курятини з України припадає на компанію МХП, відому вітчизняним покупцям завдяки торговій марці «Наша Ряба». Загальний обсяг виробництва курятини у компанії МХП за 2018 рік досяг близько 640 тис. т. Одна з головних конкурентних переваг МХП – низька собівартість виробництва.

Витрати на оплату праці в Україні значно нижчі, ніж в інших країнах, а також є великі сільгоспугіддя, які дозволяють вирощувати пшеницю та кукурудзу для кормів у достатній кількості. До того ж структура МХП – вертикально інтегрований холдинг, який не просто розводить і переробляє птицю, але і займається вирощуванням сільгоспкультур для кормів, а також їх виробництвом. Це дозволяє скорочувати витрати. У холдингу в сегмент птахівництва включає 3 бройлерні птахофабрики і 2 птахофабрики з розведення батьківського поголів'я та виробництва інкубаційного яйця. Холдинг має один із найбільших в країні земельних банків (площею 370 тис. га), а також три комбикормових заводи. Рентабельність за дев'ять місяців 2018 р. в МХП становила 13 %, а за такий же період 2017 р. – 26 % [6].

Американські експерти спрогнозували рекордне зростання експорту української курятини у 2019 році – на 26 % тобто до 400 тис. тонн. Прогнозується, що за підсумками 2019 р. поставки бразильської курятини за кордон зросли на 4,4 % – до 3,85 млн. тонн, європейської – на 11,9 % – до 1,55 млн тонн, таїландської – на 7,7% – до 900 тис. тонн.

Вітчизняні виробники планують у майбутньому експортувати не лише заморожену птицю, а й м'ясо курей, вирощених без використання антибіотиків.

Підсумовуючи вище наведене, відмітимо, Україна має всі необхідні природні та економічні умови для подальшого розвитку ринку м'яса птиці з метою задоволення потреб не лише внутрішнього, а і зовнішнього ринків, зокрема, ринку Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Буряк Р. І. Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку продукції птахівництва України. *Науковий вісник НУБіП України. Сер. Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2017. Вип. 260. С. 41–53.

2. Голюк Я. В. Голець Н. І. Аналіз експорту м'яса курятини в Україні: стан та тенденції розвитку ринку. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип 2. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/27.pdf (дата звернення:

30.03.2020).

3. ДСТУ 3143:2013. М'ясо птиці. Загальні технічні умови. Київ : Мінекономрозвитку України, 2013. 28 с.

4. Заболотний В. С., Кирилюк О. Ф. Конкуренентоспроможне птахівництво України: аналітична оцінка, прогноз розвитку. Київ : ЦП «Компринт», 2013. 197 с.

5. Україна з початку року збільшила експорт м'яса птиці на чверть. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/10/13/652541/> (дата звернення: 29.03.2020).

6. Угніва С. Кури полетіли. Україна увійшла до трійки головних постачальників курятини до ЄС. *НВ* : веб-сайт. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/kuri-poletili-ukrajina-uviyshla-do-triyki-golovnih-postachalnikiv-kuryatini-do-yes> (дата звернення: 29.03.2020).

7. Україна та ЄС. *External action* : website. URL: <https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine> (Last accessed: 01.04.2020).

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: GEORGIA V. RUSSIA

Nika Kratsashvili,

III year-student of the Faculty of Social and Political Sciences,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
nikakratsashvili1999@gmail.com

The European Court of Human Rights (ECHR), established in 1959, is the legal body of the international organization - Council of Europe. "Since 1998, it has been a full-fledged court, where individuals have the right to appeal directly." It is located in Strasbourg, European Court of Human Rights building. The court "oversees the respect for the rights of 800 million Europeans," who are "citizens of the 47 member states of the Council of Europe that have ratified the European Convention on Human Rights" (Council of Europe Office in Georgia (1)). Among them are the Russian Federation (since 1996) and Georgia (since 1999) (Council of Europe Office in Georgia (2)).

The Georgian government filed a first appeal against Russia at the

European Court of Human Rights on March 26, 2007. However, the complaint concerned “Russia's punitive policies in the fall of 2006 aimed at persecuting and oppressing ethnic Georgians living on the territory of the Russian Federation and aimed at their mass expulsion from the country.” In 2014, the Strasbourg court “ruled in favor of Georgia” (Ministry of Justice of Georgia, 2014). On August 11, 2008, Georgia filed a second complaint with the European Court of Human Rights. “On February 6, 2009, Georgia filed a revised complaint; The Strasbourg Court ruled on December 13, 2011, that Georgia's appeal was admissible without a preliminary ruling” (Ministry of Justice of Georgia, 2018).

According to the Ministry of Foreign Affairs of Georgia, “the statement refers to the violations of the European Convention on Human Rights” during the August 2008 War and subsequent occupation by “Russian military personnel and members of the armed formations of the puppet regime.” To specify, the statement highlights the following violations: the right to life, the prohibition of torture, inhuman or degrading treatment or punishment, the right to liberty and security of person, the right to respect for privacy and family life; The right to an effective defense, the right to property, the right to education and the right to freedom of movement” (Ministry of foreign affairs of Georgia, 2011).

Subsequently, “Georgia first submitted written positions and relevant evidence on the merits of the Russia-Georgia war case on December 31, **2014**, and then on February 19, **2016**, and March 31, 2016, January 31, **2017**, and November 24, **2017**.” The last hearing of the case “Georgia v. Russia (Case II)” took place on May 23, **2018**. The dispute was discussed by the Grand Chamber of the Strasbourg Court, chaired by Guido Raimond, President of the European Court of Human Rights, consisting of judges from 17 countries, including Georgia and Russia. It should be noted that the case “Georgia v. Russia” is also a precedent for the European Court of Human Rights. The Strasbourg court is considering for the first time such a large-scale case involving active hostilities during the international armed conflict and the interrelationship between international humanitarian law and international human rights law in this context” (Ministry of Justice of Georgia, 2018).

The court considered many aspects, including the extent to which the war crimes were committed under active Russian jurisdiction and the mass violations committed against Georgian citizens in the subsequent period; Given the interrelationship between international humanitarian law and international human rights law, to what extent does the complaint filed as a result of an international armed conflict meet the standards set by the European Convention on Human Rights; The issue of exhaustion of domestic remedies (Ibid.).

Georgia accuses Russia of violating **Article VIII of the European Convention** on the Cause of the August War, in particular, Georgia considers that Russia violated the following articles of the European Convention during the war and its subsequent occupation: Right to life (Article 2); Prohibition of torture, inhuman or degrading treatment or punishment (Article 3); The right to liberty and security of person (Article 5); The right to privacy and family life (Article 8); The right to an effective remedy (Article 13); Protection of property (Article 1 of Additional Protocol No. 1); The right to education (Article 2 of Additional Protocol No. 1); Freedom of movement (Article 4 of Additional Protocol No. 4) (Ibid.).

The interests of the Georgian side were defended by Ben Emerson, a British lawyer. “The Ministry of Justice of Georgia has presented about 700 pieces of evidence to the Strasbourg court in order to win the second interstate dispute with Russia. As the Deputy Minister of Justice of Georgia Gocha Lortkipanidze stated after the May 23 oral hearing, ‘it was uncompromising but a struggle for justice and fairness.’ According to him, this case will be important not only for Georgia but also for strengthening the legal framework for the conflicts in Ukraine and Moldova” (Mchedlishvili, 2018).

For her part, “Human Rights Defender Lia Mukhashavria notes that the European Court of Human Rights, in general, has a handful of cases in which the state sues the state. In her view, the case “Georgia v. Russia” is also important in that it has appealed against the war.” Ms. Lia hopes that Georgia will win this dispute as well, similar to the first case with Russia (Ibid.).

According to Lortkipanidze, appearing in court showed that “Russia has no [objective] argument against Georgia.” He added, “as President

Raymond said, we will be informed of the decision in advance, but he has not specified when” (Imedi News, 2018). It is important to note that on August 21, 2018, Georgia filed a third complaint with the European Court of Human Rights against Russia (“Georgia v. The Russian Federation”). According to the Ministry of Justice, “the complaint refers to the occupied territories” and “the mass of harassment, arrests, attacks, and killings of administrative practice, which has intensified in 2008 after the war and reached a critical stage in February Archil Tatumashvili’s torture and killing time” (Radio Liberty, 2018).

References:

1. Council of Europe Office in Georgia (1). *European Court of Human Rights*.
<https://www.coe.int/ka/web/tbilisi/europeancourtofhumanrights>
2. Council of Europe Office in Georgia (2). *Council of Europe member states*. <https://www.coe.int/ka/web/tbilisi/the-coe/objectives-and-missions>
3. Imedi News. (23 May 2018). *Georgia in Strasbourg v. Russia - Case # 2 is over*.
<https://imedinews.ge/ge/saqartvelo/62816/strasburgshi-saqartvelo-rusetis-tsinaagmdeg--saqme2-sasamartlo-dasrulda>
4. Mchedlishvili, N. (23 May 2018). *"Georgia vs. Russia" - A court decision was issued*. <http://bit.do/radiotavisupleba-saqartvelo-rusetis-tsinaagmdeg-sakme-N2>
5. Ministry of foreign affairs of Georgia. (19 December 2011). *The European Court of Human Rights has ruled in the case of Georgia v. The Russian Federation*.
<http://www.mfa.gov.ge/MainNav/MediaCenter/News.aspx?amp%3Bpa ge=twiujhpbzhokis&lang=ka-GE&page=506>
6. Ministry of Justice of Georgia. (23 May 2018). *An oral hearing is being held on August 2008 War at the Strasbourg court*.
<http://www.justice.gov.ge/News/Detail?newsId=7689>
7. Ministry of Justice of Georgia. (3 July 2014). *The European Court of Human Rights in Strasbourg has ruled in favor of Georgia in the case of Georgia v. Russia*.
<http://www.justice.gov.ge/News/Detail?newsId=4603>

8. Radio Liberty. (22 August 2018). *Georgia has filed a third interstate appeal against Russia in Strasbourg*. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/29446874.html>

Research advisor: **Prof. Dr. Michal Buchowski**, Chair of Central European Studies, The Faculty of Social and Cultural Sciences, European University Viadrina.

(RE)SHAPING EU FOREIGN INVESTMENT POLICIES DURING THE CORONAVIRUS CRISIS? AN INTRODUCTORY REFLECTION

Federica Cristani

Co-editor of the ENTER Policy Brief Series (COST Action CA17119 - EU Foreign Policy Facing New Realities)
Post-doctoral researcher in International law
f.cristani@gmail.com

Introduction.

We are in the midst of the most serious and dramatic health global crisis since World War II; the Coronavirus pandemic is affecting every aspect of our daily life. What's more, it is affecting and will likely to affect for some years from now the global economy; every state around the world is taking measures every day in order to face this major economic crisis.

The present paper offers a reflection on how foreign direct investment (FDI) is and will likely be affected by the current coronavirus health and economic crisis, and how the measures EU member states and the EU Commission are adopting will contribute to (re)shape FDI policies in Europe.

1. How the Coronavirus pandemic is affecting FDI flows worldwide.

Financial and economic crises have always affected investment policies worldwide. The 2008-2009 financial and economic crisis led to unemployment, debt, low growth, and poor access to financing across Europe. This resulted *inter alia* in reduced FDI in the EU area [6]. Foreign

investors worldwide were quite prudent in making their investment decisions since the risk of facing insolvency was very high. Indeed, when a state is coping with an economic crisis, its domestic legislation undergoes constant change. In such circumstances of legal uncertainty, foreign investors find it difficult to make adequate business decisions and this influences in a negative way the FDI inflows in the country.

The same is also true during the current Coronavirus crisis, which is dramatically affecting the global economy. As regards the consequences this crisis has and will be likely to have in the (near) future on FDI flows, the UNCTAD latest estimates of 26 March 2020 show a dramatic 30% to 40% drop in FDI flows worldwide during 2020-2021 (worse than the ones previously projected on 8 March 2020), with the hardest-hit sectors being the energy and basic materials industries, airlines and the automotive industry [7].

2. Which instruments are being adopted at the national and EU levels.

The latest issues of the UNCTAD's *Investment Policy Monitor* offers an initial picture of which national measures most of the countries are adopting in order to address the COVID-19 pandemic: they are quite diverse in nature and scope, ranging from measures supporting investors and domestic economies in general, to policies to protect critical domestic infrastructure and industries, particularly in the health sector [8]. For the most part, they affect future FDI inflows and they cover two main concerns: 1) offering incentives to prospective foreign investors (trying to face the forthcoming FDI inflow breakdown); and 2) safeguarding national critical infrastructures (by applying screening mechanisms).

And what about the EU? The EU enjoys exclusive competence over international trade matters. This covers trade in goods, trade in services, commercial aspects of intellectual property and – since the 2009 Lisbon Treaty – FDI. However, despite several interventions by the EU institutions on FDI policies, a regional uniform approach is still lacking on foreign investment policies and many uncertainties remain. This lack of uniformity becomes even more evident in times of economic crises, where states tend to adopt economic and financial decisions at the national level without (or with very little) coordination at the regional

level. And indeed, some EU member states have already autonomously adopted national measures with regard to FDI: for example, France has expanded its foreign investment screening regime by broadening the relevant sectoral scope; Italy has opened up the scope of disclosure requirements and has extended the timeframe for review procedures (and it is foreseen that the government will introduce the so-called golden power mechanism in order to protect strategic national businesses from foreign hostile takeovers); Spain has suspended the liberalization of the foreign investment regime in its territory with regard to some critical areas, such as infrastructure, technologies and media. Most of the countries are also adopting measures in order to support domestic industries through state subsidies: Germany is considering the adoption of supporting measures to protect its national industrial sector and the Italian deputy economic minister stressed that Italy will not “become someone’s shopping territory” [4].

Also the EU Commission is adopting supporting measures; in the field of FDI, it is worth recalling the recent adoption of guidelines for member states on how to deal with FDI and, in particular, on how to apply the FDI Screening Regulation during the COVID-19 pandemic.

On 19 March 2019, the EU adopted Regulation 2019/452 *establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union* (the FDI Screening Regulation) from non-EU countries. Such a framework aims at establishing a cooperation mechanism where member states and the Commission can exchange information as regards the screening of FDI on grounds of security and public order. The idea of the Regulation, as specified in the 2017 background Communication of the EU Commission, is to “[w]elcoming foreign direct investment while protecting essential interests” of member states (and the EU) [2, p. 1]. The Regulation will apply from 11 October 2020; in the meantime, on 25 March 2020, the Commission has drafted some guidelines on how to use the FDI screening mechanism in a time of public health crisis.

Currently, national foreign direct investment screening mechanisms are in place in 14 member states (including, Italy, Spain and France). The Commission has clearly stated that “today more than ever, the EU’s openness to foreign investment needs to be balanced by appropriate

screening tools. In the context of the COVID-19 emergency, there could be an increased risk of attempts to acquire healthcare capacities [...] or related industries such as research establishments (for instance developing vaccines) via foreign direct investment. [...] At present, the responsibility for screening FDI rests with Member States. FDI screening should take into account the impact on the European Union as a whole, in particular with a view to ensuring the continued critical capacity of EU industry, going well beyond the healthcare sector” [3, p. 2]

The Commission further specifies that “[a]s regards investments that do not constitute FDI, i.e. portfolio investments, they may be screened by the Member States in compliance with the Treaty provisions on free movement of capital” [3, p. 2]; moreover, “[b]esides investment screening, Member States may retain special rights in certain undertakings (“golden shares”). [...] Like other restrictions to capital movements, they must be necessary and proportionate to achieve a legitimate public policy objective” [3, p. 3]. Accordingly, the Commission is giving advices to member states not only to FDI (which are under the exclusive competence of the EU), but also on portfolio investment and golden shares, whose regulation remain under the competence of the member states, in compliance with the EU rules of the internal market. And in this respect, as regards “justifications to restrictions on capital movements” the EU Commission makes it clear that “[g]rounds of public policy, public security and public health can be relied on if there is a genuine and sufficiently serious threat to a fundamental interest of society” [3, p. 3] and that “[t]he permissible grounds of justification may also be interpreted more broadly” [3, p. 4].

3. Which consequences for foreign investors in Europe?

As regards the consequences of such measures to foreign investors in the EU area, it is useful to make some distinctions: 1) firstly, between foreign investors already ‘present’ in host states, that are/will be affected by national measures (e.g. nationalizations of foreign investment during the period of emergency or state aid measures addressed to national businesses) and (future) incoming foreign investors; and 2) with regard to incoming foreign investors, as already seen, the measures of the host state that are likely to affect them can be divided between: a) incentives; and b) restrictions following screening

mechanisms.

Since all such measures are very new (and other ones will be likely to be adopted) it is too early to predict how they will be applied; however, we might elaborate on some questions that states (and the EU) should address in order to avoid international responsibility for breaching international obligations under international investment law. In particular, foreign investors may be likely question the breach of international investment obligations by host states, claiming that the national measures constitute a breach of the non-discrimination principle, the fair and equitable treatment, or amount to indirect expropriation. In this respect, it is crucial to understand to what extent the exceptional circumstances of the COVID-19 pandemic can justify states measures affecting foreign investors' rights (like expropriation and nationalization of foreign investors' properties, or discriminatory measures taken by states in order to support national businesses to the detriment of foreigners' ones).

International investment law gives the host States two kind of defenses in case of treaty claims [5]: 1) exceptions included in non-precluded measures clauses, when envisaged by the applicable bilateral investment treaty (BIT) or international investment agreement (IIA). According to such clauses, if the exception applies, the treaty does not apply to the disputed state measure; and/or 2) defenses under customary international law: most notably, the state of necessity and/or force majeure, as codified by the International Law Commission in the Draft Articles on State Responsibility.

Moreover, it has been also proposed (as regards measures taken during the 2008-2009 financial and economic crisis) that treaty obligations under IIAs might be temporarily suspended during the crisis, as a consequence of article 62 of Vienna Convention on the Law of Treaties, according to which a "fundamental change of circumstances" may justify the termination/withdrawal/suspension of the treaty when "the existence of those circumstances constituted an essential basis of the consent of the parties to be bound by the treaty" and "the effect of the change is radically to transform the extent of obligations" – e.g a host state might claim an essential necessity to privilege primarily domestic investors due to the severe national economic situation [1,

para. 5].

These are just very initial reflections; for sure, the current crisis will question many aspects of international investment protection and the way states react will contribute to (re)shape international investment law and relations as we know them.

References:

1. Ferré H, Duggal K, 'The World Economic Crisis as a Changed Circumstance' (2011) Columbia FDI Perspectives 43.

2. European Commission, Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Welcoming Foreign Direct Investment while Protecting Essential Interests [13 September 2017] COM (2017) 494 final.

3. European Commission, Communication. Guidance to the Member States concerning foreign direct investment and free movement of capital from third countries, and the protection of Europe's strategic assets, ahead of the application of Regulation (EU) 2019/452 (FDI Screening Regulation) [25 March 2020] C(2020) 1981 final.

4. 'Italy To Defend 'Strategic Companies' From Foreign Takeover' [18 March 2020] <https://www.marketscreener.com>.

5. Paddeu F, Parlett K, 'COVID-19 and Investment Treaty Claims' [30 March 2020] Kluwer Arbitration Blog, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com>.

6. UNCTAD, *World Investment Prospects Survey 2010-2012* [2010] <http://www.unctad.org>.

7. UNCTAD, *Coronavirus could cut global investment by 40%, new estimates show* [26 March 2020], <https://unctad.org>.

8. UNCTAD, *Investment Policy Monitor No. 23* [2 April 2020], <https://investmentpolicy.unctad.org>.

УРЯДОВІ ЗАХОДИ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

Кушнір Анастасія Олегівна

студентка 4-го курсу групи УМІ-41

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

annastasiakushnir@gmail.com

30 січня 2020 року Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ) визнала спалах коронавірусної інфекції в Китаї надзвичайною ситуацією у сфері охорони здоров'я, що має міжнародне значення. Генеральний директор ВООЗ Тедрос Адханом Гебрейесус після наради надзвичайного комітету в Женеві заявив «Я оголошую міжнародну надзвичайну ситуацію в області суспільної охорони здоров'я через глобальний спалах коронавірусу» [8]. У класифікації ВООЗ такими ситуаціями вважаються екстраординарні події, які будуть представляти ризик в галузі охорони здоров'я іншим державам і потенційно вимагають скоординованих дій міжнародного співтовариства. Таким чином, поширення вірусу можливо зупинити, якщо країни світу будуть вживати заходи щодо раннього виявлення коронавірусу, ізолюють хворих і відслідковують контакти. В цій ситуації особливо важливі саме заходи урядів країн щодо швидкого реагування на епідемію.

Об'єктом нашого дослідження є Естонська Республіка. Предметом – заходи Уряду Естонської Республіки щодо протидії поширенню COVID-19 та забезпечення функціонування суб'єктів господарювання на момент карантинного режиму.

Коли 27 лютого 2020 року в Таллінні було зареєстровано перший випадок захворювання на COVID-19, тим самим, підтверджено, що пандемія коронавірусу поширилася на Естонію [7]. Надалі ситуація складалася за сценарієм інших європейських країн. Усі інфіковані станом на 11 березня повернулися з-за кордону, переважно з Північної Італії [9]. 12 березня уряд країни оголосив про

введення надзвичайного стану, який попередньо буде діяти до 1 травня. Тепер громадяни Естонії, як і в ряді інших країн-членів ЄС, змушені жити в новій реальності – в умовах примусової самоізоляції.

«Будуть потрібні тижні і місяці, перш ніж ми зможемо повернутися до нашого звичайного ритму життя. Тим часом нам необхідно як боротися з поширенням вірусу на рівні суспільства, так і кожен з нас повинен докладати зусилля в індивідуальному порядку», – заявив на своїй сторінці в Facebook прем'єр-міністр Юрі Ратас [5].

Уряд Естонської Республіки за відсутності альтернатив пішов шляхом тих держав, що вже зіткнулися з пандемією. Було прийнято рішення щодо тимчасового закриття кордонів на в'їзд в країну, відновивши прикордонний контроль з 17 березня. Станом на 6 квітня 2020 р., в країну можуть потрапити лише громадяни або ті, хто мають посвідку на проживання в Естонії, в тому числі власники сірих паспортів, а також громадяни інших країн, члени сім'ї яких живуть в Республіці. Виняток становлять водії транспорту, що займаються ввезенням, зокрема, продовольчих та медичних товарів, а також постачальники палива. Крім того, кордон зможуть перетнути громадяни третіх країн, які перетинають Естонію транзитом, але тільки в разі, якщо у них не будуть виявлені симптоми коронавірусу [6]. Задля попередження розповсюдження вірусу, усі, хто в'їжджають в Естонію, повинні будуть провести два тижні в ізоляції. Це стандартні заходи, ідентичні іншим країнам.

Відмінною рисою роботи з людьми, що перебувають на самоізоляції, є незалежні перевірки. Поліцейські мають право проводити вибіркові перевірки, безпосередньо зв'язуючись з людиною, яка тільки прибула в країну. Крім того, зупинити можуть і водія транспортного засобу в будь-якій точці Естонії. Процедура притягання до відповідальності в Естонській Республіці дещо відрізняється. Якщо представники органів правопорядку виявили порушника, то вони вручають йому припис про дотримання режиму самоізоляції, а вже у разі невиконання припису громадянина штрафують на 2 тисячі євро. Одним з ефективних методів протидії розповсюдження фейкової інформації є адміністративна та кримінальна відповідальність за надання неправдивої інформації

щодо коронавірусу.

Республіка, проте, готова до прийому нових хворих. «В Естонії, в принципі, досить хороша підготовка для лікування хворих у важкому стані», – заявив завідувач центром швидкої допомоги Північно-естонської регіональної лікарні (PERH). Як повідомляється, в державі є 95 ізольованих лікарняних палат (станом на 20 березня), в яких можуть знаходитися інфіковані хворі у важкому стані. При цьому, при необхідності, кількість палат може бути збільшено [1].

Незважаючи на масштабну підготовку та реалізацію превентивних заходів, уряд, тим не менш, готується й до подальшого розвитку подій. Поточну ситуацію намагаються порівняти з фінансовою кризою 2008 року, але слід розуміти, що хоча обидві кризи торкнулись усього світу, вони суттєво відрізняються. За 12 років багато що змінилося: посилилися вимоги банків до капіталу, а це означає, що комерційні банки, особливо в Балтійському регіоні, мають дуже великий буфер для того, щоб впоратися з такими ситуаціями. Зовсім інша політика проводиться центральними банками. Протягом багатьох років процентні ставки були на край низькому рівні, тобто кредитування було дуже дешевим. Як Федеральний резерв США, так і Європейський центральний банк уже повідомили про додаткові заходи із стабілізації економіки.

Проте, у найближчі місяці найсерйозніші проблеми можуть осягнути кістяк естонської економіки – експортну промисловість, на яку вплине не тільки спалах коронавірусу, але і дуже низька ціна на нафту. З огляду на конкурентний до пандемії стан ринку праці в Естонії, і фінансові буфери підприємств, вважається, що більшість фірм зможуть пережити цей важкий час. Крім того, жителі Естонії, які після фінансової кризи стали дотримуватися економного способу життя, змогли до цього часу накопичити більше 8 мільярдів євро [4] .

Уряд Республіки безперервно працює над пошуком поліпшення ситуації у всіх сферах життєдіяльності. Щоб пом'якшити наслідки від епідемії коронавірусу, в Естонії пропонують знизити акцизи на газ, електроенергію і паливо, а також підтримати ті компанії, які найбільше постраждали від інфекції.

«Одна з основних статей витрат домогосподарств і підприємств

– електрика, опалення і транспорт. Тому нам слід переглянути акцизи на газ, електроенергію і паливо, зваживши можливість їх швидкого зниження», – заявив голова фінансової комісії Рійгікогу Айвар Кокк [2]. Депутати також пропонують подумати про довгострокове рефінансування державою кредитів і, якщо буде потрібно, – про відстрочення сплати податків.

Також, парламентарі вважають, що доцільно використовувати резерви Каси по безробіттю і підтримати підприємства, які найбільше постраждали від епідемії коронавірусу. Йдеться, перш за все, про компанії, що працюють у фінансовому та транспортному секторі. «У додатковому бюджеті для місцевих самоврядувань Естонії передбачені 100 мільйонів євро для покриття витрат. Наприклад, на ремонт доріг, надання послуг місцевому населенню, реновацію будівель і так далі. Для пом'якшення впливу кризи, викликаної коронавірусом, самоврядування отримують додатково 30 мільйонів євро», – заявив естонський прем'єр-міністр Юрі Ратас [3].

Для підтримки бізнесу уряд Естонії терміново «перекроїв» бюджет і 2 квітня направив його до парламенту країни для затвердження. Скасування податків, акцизів на паливо і субсидії повинні підтримати підприємства і пом'якшити економічний спад, викликаний епідемією. Зокрема, витрати державної скарбниці Естонії збільшені на 513 млн. євро, не рахуючи коштів резервного фонду. Так, на стратегічне інвестування підприємств буде направлено 300 млн. євро, для підтримки безробітних – виділено 250,6 млн. євро. Система охорони здоров'я отримує додатково 200 мільйонів на потреби лікарень, швидкої допомоги і покриття інших надзвичайних витрат. Аграріям країни направлять 200 мільйонів євро [3].

У ситуації, коли інші учасники економіки паралізовані страхом, критичне значення має те, яким чином і як швидко держава зможе на них відреагувати. На основі вищезгаданих заходів, стає зрозуміло, що Уряд Естонії не тільки намагається протидіяти вірусу, а й запобігати погіршенню ситуації в економіці. Одним із позитивних моментів є той факт, що з огляду на майже неіснуючий борговий тягар, для стимулювання економіки є багато можливостей. Однак

зараз, буде недостатньо лише традиційних способів поживлення економіки, зокрема, таких як інвестиції в інфраструктуру. Більш специфічна допомога, скоріше за все, буде потрібна конкретним секторам і малим та середнім підприємствам Естонської Республіки.

Список використаних джерел:

1. «АК+»: Эстония привыкает к жизни в новых условиях. *Err.ee* : веб-сайт. URL: <https://rus.err.ee/1064190/ak-jestonija-privykaet-k-zhizni-v-novyh-uslovijah> (дата звернення: 06.04.2020).

2. Борьба с коронавирусом: как в Эстонии предлагают спасти свою экономику. *Baltnews* : веб-сайт. URL: https://baltnews.ee/ekonomika_online_novosti (дата звернення: 06.04.2020).

3. Коронавирус в Эстонии: 513 млн евро из бюджета и крупные штрафы за нарушения. *Мойка78* : веб-сайт. URL: <https://moika78.ru/news/> (дата звернення: 06.04.2020).

4. Микхель Нестор. Аналитик: борьба с коронавирусом будет болезненной для экономики. *Delfi* : веб-сайт. URL: <https://rus.delfi.ee/daily/> (дата звернення: 06.04.2020).

5. Новая реальность: как коронавирус изменил Эстонию. *Baltnews* : веб-сайт. URL: <https://baltnews.ee/> (дата звернення: 06.04.2020).

6. Часто задаваемые вопросы: что нужно знать о коронавирусе? Эстония. *Err.ee* : веб-сайт. URL: <https://rus.err.ee/1068263/chasto-zadavaemye-voprosy-что-nuzhno-znat-o-koronaviruse> (дата звернення: 06.04.2020).

7. First coronavirus case found in Estonia. *Err.ee*: веб-сайт. URL: <https://news.err.ee/1057196/first-coronavirus-case-found-in-estonia> (дата звернення: 06.04.2020).

8. Statement on the second meeting of the International Health Regulations (2005) Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV). World Health Organization : website. URL: <https://www.who.int/news-room/detail/> (дата звернення: 06.04.2020).

9. Teisipäevase seisuga on Eestis koroonaviirus tuvastatud 13 inimesel. *Err.ee* : веб-сайт. [https://www.err.ee/1061912/teisipaevase-](https://www.err.ee/1061912/teisipaevase)

seisuga-on-eestis-koroonaviirus-tuvastatud-13-inimesel
(дата звернення: 06.04.2020).

(дата

Науковий керівник: **Солових Євгенія Миколаївна**, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

THE EU-TURKEY REFUGEE DEAL – AN AGREEMENT BEYOND REMEDY?

Prof. Dr. Dr. Arndt Künnecke,
Federal University of Applied Sciences
for Public Administration (Brühl, Germany)

Introduction.

It all started again on 27 February 2020, when 34 Turkish soldiers were killed in an airstrike in the northern Syrian province of Idlib. Turkey asked NATO for support, however, the NATO countries that only carry out air surveillance over Syria, but otherwise play no role in the conflict, refused the bid. Especially, the NATO allies from EU countries were very much concerned about the escalation caused by Turkey's military invasion in northern Syria. The pressure by the Turkish government left the EU in a double bind: On the one hand, it opposed Turkey's campaign in Idlib province to support the last major rebel holdout against Syrian forces. On the other hand, memories of the 2015 refugee crisis lingered, and the EU countries feared that Turkey would no longer be able to stick to its part of the refugee deal from March 2016 between the EU and Turkey.

This fear became real when Turkish President Recep Tayyip Erdogan proclaimed two days later that his country could no longer accommodate people fleeing Syrian President Bashar al Assad's regime, and therefore opened its doors for the refugees heading towards Europe. He confirmed that already tens of thousands of the over 4 million refugees in Turkey were on their way to the Greek and Bulgarian borders and that he had no intention to close the doors thereafter. Only

one day after Erdogan's announcement, the Turkish Interior Minister Süleyman Soyly said that already more than 76,000 refugees had left the country through Edirne province, which is bordering both Greece and Bulgaria.

What are the reasons for this radical political turnaround of the Turkish government towards the EU? Why does Turkey not feel bound by its obligations of the refugee deal with the EU anymore? Can the refugee deal still be kept alive somehow? Is there any chance for its revision? Or did the refugee deal ultimately fail?

Content of the EU-Turkey Refugee Deal.

First of all, we need to take a closer look what exactly was laid down in the refugee deal between the EU and Turkey on 18 March 2016, when the European Council and Turkey reached an agreement aimed at stopping the flow of irregular migration via Turkey to Europe. In order to break the business model of the smugglers and to offer migrants an alternative to putting their lives at risk, both parties decided to work together to end the irregular migration from Turkey to the EU. For that purpose, they agreed on the following key points:

1. All new irregular migrants crossing from Turkey to the Greek islands will be returned to Turkey.

2. For every Syrian being returned to Turkey from the Greek islands, another Syrian will be resettled to the EU.

3. Turkey will take any necessary measures to prevent new sea or land routes for irregular migration opening from Turkey to the EU.

4. Both the EU and Turkey will work together to improve humanitarian conditions inside Syria.

5. In return, the EU will further speed up the disbursement of the initially allocated 3 billion Euros under the Facility for Refugees in Turkey. Once these resources are about to be used in full, the EU will mobilise additional funding for the Facility up to an additional 3 billion Euros by the end of 2018.

6. Apart from providing financial funds for the refugees in Turkey, the EU promised that the fulfilment of the visa liberalisation roadmap will be accelerated with a view to lifting the visa requirements for Turkish citizens at the latest by the end of June 2016. Beyond that, the EU agreed on work on the upgrading of the Customs Union and to re-

energise the accession process by working on opening new chapters at an accelerated pace.

Shift in Turkish policy towards the EU.

Why did the Turkish government change its policy now and does not feel bound by its obligations from the refugee deal anymore? There are mainly three reasons for that:

1. The Turkish president Erdogan justified Turkey's non-compliance with its obligations of the refugee agreement by accusing the EU of having failed to fulfil its own commitments from agreement. For example, he blames the EU for not having paid the promised 6 billion Euros by now. In contrast to that, the EU asserts that the money had been approved, but would not be paid out at once, just gradually, for example in the form of salaries for employees in ongoing aid projects for refugees in Turkey. In addition to that, Erdogan demands that future EU funds should be paid directly to the Turkish state. The money has been paid on a project basis, but is not transferred to the Turkish government.

Erdogan is right so far as the EU obviously did not fulfil all of its obligations from the agreement. Especially, the EU did not grant Turkey visa liberalisation and likewise no progress was made in matters of the accession negotiations and the upgrade of the Customs Union. However, the EU justifies its position by claiming that Turkey did not fulfil the EU's criteria for visa liberalisation – especially it did not change its broad anti-terror laws – and that the restrictive measures of the Turkish government after the failed coup d'état from July 2016 were incompatible with the EU's key values of human rights and the rule of law.

2. The high number of refugees in Turkey of around 4 million, among them approximately 3.7 million from Syria, caused Erdogan massive problems in the domestic sphere. The majority of the Turkish citizens has criticized the high number of millions of refugees in the country for a long time, because they do not like their presence in the cities and they are afraid of losing their jobs in the economic crisis because of cheap illegal work being offered by the refugees. This refugee issue is one of the reasons for Erdogan's decrease in public support and also caused the defeat of his party AKP in big cities, such as Istanbul and Ankara in the past local elections in 2019.

Against this background, a new wave of refugees from Idlib would cause Erdogan even bigger domestic problems. Therefore, the move of frightening the EU with a possible repetition of the refugee crisis of 2015, a horror scenario for each of the EU countries, and forcing them to provide visa-free travel for Turks to the EU in return for keeping Turkey's borders to the EU closed for refugees again, would be a great domestic success for the President.

3. Erdogan needs a success of his military intervention in Syria to the inside and to the outside. First of all, he needs to satisfy the nationalistic enthusiasm at home by reaching his proclaimed goals in Syria for the sake of Turkish security interests. And secondly, he needs to show that Turkey is one of the essential players in the region against whose interests no political decision can be made by any other country. Therefore, Erdogan is trying to instrumentalise the refugees from Idlib to force the EU countries to support him with his idea of establishing a Turkish controlled "Protection Zone" all along the Turkish-Syrian border to host and protect millions of Syrian refugees there.

Future of the EU-Turkey Refugee Deal.

As Turkey does not feel bound by its obligations from the refugee deal with the EU anymore, the question is, if the agreement can still be considered being in force.

In general, from the perspective of the EU, the deal fulfilled the EU's key goal: a decline in migration from Turkey to Greece. In the period immediately after the implementation of the agreement, such migration decreased considerably. However, in combination with the closure of the Balkan route which closed the access to other EU states, Greece was left alone with continuous arrivals on its islands. The sides could not implement the logic of the deal – to push refugees in Greece back to Turkey – as those who arrived in Greece had a right to claim asylum there and as the international principle of non-refoulement prohibits the deportation of refugees. By late 2019, Greece had deported only 2,000 people back to Turkey. As the EU and Greek authorities were slow to process asylum applications, very poor conditions in overcrowded refugee camps became normal in Greece. These days, about 42,000 people are stuck in so-called 'Hotspots' that the Greek authorities originally created to identify and register new

arrivals before quickly processing their asylum applications and relocating them to other EU Member States. But why does the return mechanism obviously not function? The reason is that it is based on assuming that Turkey is a safe third country for refugees, according to the human rights standards in EU law. However, this was only found to be true by the Greek authorities in 0.06 percent of cases up to May 2018. Testing if Turkey is a safe third country individually – the legal requirement to return a refugee – delays procedures, usually by many months up to a few years, and this causes the overcrowding on the Greek islands, where tens of thousands of refugees mostly live under inhumane conditions. This shows that the core mechanism of the EU's refugee deal with Turkey is not working as envisioned in 2016 and, in fact, never really worked.

Therefore, it might be considered to revise the refugee deal with Turkey. Its architect, the Austrian sociologist Gerald Knaus from the Think Tank European Stability Initiative (ESI), calls for relocation from the islands to the mainland, and from the Greek mainland to other EU countries, and for faster procedures by removing the appeals committees and the suspensive effects of appeals. But would these measures really be appropriate to save the deal? Removing the appeals committees and the suspensive effect of appeals, aiming to increase the Syrian returns rate to 90 percent, would not be in accordance with EU's values and its commitment to international law, including the 1951 Refugee Convention. Since the European Asylum Support Office and the Greek legal system found in 99.94 percent of Syrian cases that they could not be returned because they were deemed by European law to be especially vulnerable, mostly due to trauma, or Turkey could not be classed as a safe third country, Knaus' proposal for revising the refugee deal would lead to enforce miscarriages of justice without any effective remedies for the asylum seekers. Reducing arrival rates on the Greek islands while at the same time respecting refugees' rights is not realistic under the current circumstances.

In fact, one has to admit that the only part of the EU-Turkey deal that has worked more or less, is the financial part: the EU had disbursed almost half of the 6 billion Euros in financial support it pledged to Turkey for refugee facilities in Turkey itself. Much of the other 3 billion Euros is

already dedicated for specific projects. These funds are intended to support the most vulnerable refugees in Turkey, as well as the host communities on the spot. So, it might be an option for the EU to expand this part of the deal with additional funds and projects. However, as Erdogan proved to be willing to use refugees to reach his political goals, there is no guarantee, that Turkey will reciprocate for instance in form of keeping its borders closed again for refugees who are determined to proceed to the EU.

Therefore, the EU should rather try not to be dependent on unreliable partners as Turkey. First of all, the EU should strengthen its facilities to protect its external borders, so that there would not be a permanent danger of facing another refugee crisis when a country like Turkey opens its borders to the EU again.

Secondly, the EU Member States should take substantive steps towards reforming the European asylum system by focussing on the establishment of a system of fairly sharing responsibility for hosting refugees and migrants between them.

And thirdly, the EU Member States should work on preventing the causes of flight in the relevant regions and countries, on finding a common policy to protect populations under threat of atrocities, and on effectively providing humanitarian action directed at those fleeing armed conflicts and at civilians in conflict zones, such as in Idlib.

Conclusion.

In conclusion, no further efforts should be put to revive or revise the refugee deal between the EU and Turkey. In the meantime, also thanks to the Balkan countries which effectively closed the Balkan route for refugees, the EU is stable enough to protect its external borders much better than in times of the refugee crisis 2015. Therefore, the EU is not dependent on an unreliable partner as Turkey as gatekeeper anymore, who keeps away refugees. However, the EU should be generous in supporting Turkey financially and increase its financial support for refugees in Turkey, as Turkey bears the greatest burden of refugees in Syria and, therefore, also acts in accordance with core interests and values of the EU. But the EU should not have unrealistic expectations and should not expect anything in return from Turkey, apart from using the EU funds for the purposes of refugee aid.

НОРМАНДСЬКІ ФОРМАТИ: ВІДОМИЙ РЕГІОН ЯК АКТОР ТА СИМВОЛ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ X – XXI СТ.

Лиман Сергій Іванович,

професор кафедри туристичного бізнесу і країнознавства,
Харківській національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор,
limans@ukr.net

Парфіненко Анатолій Юрійович,

завідувач кафедри туристичного бізнесу і країнознавства,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент,
parfinenko@karazin.ua

Річниці бувають різними. Найчастіше це ювілеї історичних подій: 50 років придушення «Празької весни», 75 років закінчення Другої світової війни, 500 років відкриття Америки Х. Колумбом. Поряд з ними є річниці, які мають символічний, психологічний характер, наприклад 1111 років. Саме цю річницю можуть дуже скоро згадати у Франції у зв'язку з появою в 911 р. на мапі Європи Нормандії. Потужна як нормандський кінь, відома як Нормандська династія, героїчна як полк «Нормандія-Німан», авторитетна як нинішній «Нормандський формат», ця історична провінція і сучасний регіон Франції грали виключно важливу роль в історії міжнародних відносин, а на окремих її етапах перетворювалися на символ.

Вже сама етимологія назви «Нормандія» красномовно свідчить про те, на чю честь названа ця земля. Після розпаду в 843 р. імперії Карла Великого постверденська роздроблена Європа притягувала до себе орди «нових варварів», серед яких найбільш небезпечними вважалися скандинавські нормани (вікінги). Однаково нещадні на морі та на континенті, вони поступово переходили від набігів до завоювань. Одним з таких завойовників став датський (можливо, норвезький) вождь Хрольф (Роллон, Роберт I) Пішохід, прозваний так тому, що через непомірну вагу його не міг підняти жоден кінь і він ходив пішки. Втім, вага не завадила його військовим успіхам: в 911 р. король західних франків (Франції) Карл III Простакуватий

уклав з ярлом Хрольфом Сен-Клер-сюр-Ептський договір. Оригінал договору не зберігся, але відомо, що Хрольф прийняв християнство, ставав васалом Карла III і отримував від нього землі, які, на думку більшості сучасних учених, охоплювали північно-східну частину сучасної Нормандії (між річкою Епт і морем) [11, р. 52]. До кінця життя (932 р.) Хрольф приєднав до своїх володінь і землі на заході, а Нормандія в найближчі роки набула кордонів, які істотно не змінювалися до цього часу

Герцогство Нормандія стало впливовим актором в міжнародних відносинах Середньовіччя. Її правитель був одним з дванадцяти перів Франції, які обирали й коронували французьких королів, але зберігали при цьому всі ознаки державної самостійності. А в 1066 р. герцог Нормандії Вільгельм Бастард здійснив завоювання Англії [4, с. 839]. Він увійшов в історію як Вільгельм I Завойовник, який заснував на берегах туманного Альбіону нову Нормандську династію (1066-1135). Створена ним Англонормандська держава вважалася однією з найсильніших держав Західної Європи.

Нормандське завоювання Англії – епохальна подія, яка призвела до суттєвих політичних, соціальних, етнічних, лінгвістичних, економічних змін по обидва боки Ла-Маншу. Нормандські барони і лицарі стали панівним класом в Англії, французька мова три століття залишався її державною мовою, а нормандський герб (золоті леви на червоному полі) зробили гербом Англії, який зберігається в гербі сучасного Сполученого королівства. При цьому англонормандська знать і королі воліли проводити час не в Англії, а в Нормандії. Саме в Нормандії помер і був похований в нормандському Кані Вільгельм I Завойовник (1087). А його старший син герцог Нормандії Роберт III Куртгез (1087-1106) був одним з найбільш талановитих і успішних керівників Першого хрестового походу (1096-1099), в якому взяла участь велика кількість нормандських лицарів [2, с. 238].

Лише в 1204 р. французький король Філіп II Август відвоював Нормандію у Англії. Проте Нормандія не стала звичайною французькою провінцією. У 1315 р. вона отримала особливу «Хартію норманів» («Нормандську хартію»), яка не мала аналогів у французькому законодавстві того часу. Ця Хартія надала Нормандії

велику автономію, визнавала її фіскальні, адміністративні, військові привілеї [12].

Нормандці оцінили таку повагу до себе з боку французьких вінценосців, і в Столітній війні 1337-1453 рр., яка почалася з вторгнення англійців саме в Нормандію, намагалися зберегти вірність Парижу. Проте масовий героїзм нормандців, плеяда народних месників і стійкість захисників абатства Мон-Сен-Мішель, яке англійцям за 10 років облоги так і не вдалося взяти, хоча в 1419 р. вони оволоділи всією Нормандією, ніколи не звільнять із пам'яті регіону і всієї Франції сумну подію: суд і страту в нормандському Руані Жанни д'Арк (1431) [15]. І хоча Столітня війна закінчилася не в Нормандії, лише в 1450 р. Нормандія останньою з французьких провінцій була звільнена від англійців.

У XVI ст. саме в Нормандії, жителі якої збагатилися на морській торгівлі з іншими країнами та Америкою, широке поширення набула Реформація. Вона ж стала одним із центрів запеклих Релігійних воєн (1562-1598). Багато в чому завдяки перемозі над католиками при нормандському Іврі 1590 р. Генріх Наваррський, на той час вже двічі гугенот, визначив неминучість свого сходження на французький престол. Однак виданий їм в 1598 р. Нантський едикт - перший едикт віротерпимості в Європі - був скасований Людовіком XIV в 1685 р. На той час в жодній провінції Франції не було так багато протестантів, як в Нормандії, тому їх масове переселення за межі країни завдало величезної шкоди її господарству, фінансам, торгівлі.

У роки Тридцятирічної війни в Нормандії спалахнуло найпотужніше антиурядове «Повстання Босоногих» (1639 р.). Його масштаби погрожували вкрасти у Франції лаври близькою військової перемоги. Для розгрому нормандської «Армії Страждання» довелося кинути з фронту війська під командуванням кращого французького полководця Ж. де Гассіона. Його каральна експедиція супроводжувалася масовими репресіями і руйнуваннями нормандських міст [7, с. 521, 540-546].

Ще більших збитків Нормандії завдали криваві події Великої французької революції 1789-1794 рр. Нормандці активно брали участь в ній як її палкі прихильники, так й її відчайдушні вороги. Завдяки географічній близькості Англії, - головного зовнішнього

оплоту французької контрреволюції, в Нормандії діяли численні загони «Католицької та королівської армії», більш відомої під терміном «вандейці». І хоча громадянська війна між нормандцями не набула таких жажливих масштабів як в Вандей та в «шуанській» Бретані, Нормандія розглядалася французькими емігрантами як один з головних плацдармів їх контрреволюційної боротьби. 2 листопада 1793 р. почався похід всієї армії вандейців в Західну Нормандію, де вони завдали республіканцям низку поразок, але були змушені відступити.

Для захисту від дій англійців і роялістів в нормандському Шербурі була сформована окрема Шербурзька берегова армія (1793-1794) – головна надія республіканців в Нормандії [8, розд. 44]. А в роки правління Наполеона I Нормандія, в першу чергу її порти Гавр і Онфлер, стали одним з головних оплотів в його системі Континентальної блокади Англії (1806-1814). Ця блокада викликала невдоволення у багатьох французьких моряків ще й тому, що Англія у відповідь перешкоджала їх плаванням в колонії. Коли в 1812 р. в деяких французьких регіонах спалахнув голод, в голодуючій Нормандії він викликав збройне антиурядове повстання [3, с. 176].

Революційні ідеї «Свободи, Рівності, Братерства» не у всіх нормандців зустрічали співчуття ще й тому, що в другій половині XVII-XVIII ст. портові міста Нормандії активніше за інших французьких міст брали участь в ганебній, але надприбутковій работорівлі. В нормандському Гаврі перебувала штаб-квартира Французької Вест-Індської компанії, створеної Ж.-Б. Кольбером ще в 1664 р. [9]. Торівля рабами спорадично тривала і в першій половині XIX ст., хоча була скасована революцією в 1794 р. і заборонена Віденським конгресом в 1815 р. Проспер Меріме у 1829 р. навіть написав відому новелу «Таманго», в якій сучасний йому работорівець капітан Леду - гроза британського острова Джерсі в острівній Нормандії, гине від рук чорношкірого невільника - ватажка рабів, повсталих на його кораблі [5].

Меріме не був нормандцем, але французьку літературу XIX ст. такою ж мірою прославили уродженці Нормандії Гюстав Флобер і Гі де Мопассан. І хоча Закон 22.12. 1789 року і адміністративна реформа 4. 03. 1790 р., по суті, створили єдину французьку націю

[13], перетворення провінції Нормандія на п'ять департаментів (Кальвадос, Ер, Манш, Орн, Приморська Сена) остаточно не знищило регіональних рефлексів нормандців.

Перша світова війна безпосередньо не торкнулася території Нормандії, але тисячі її уродженців в шоломах Адріана вгризалися в лінію окопів на самих різних фронтах. Порти Нормандії приймали транспорти з британськими, канадськими, американськими солдатами, військові та продовольчі вантажі різних країн, але справжнім символом міжнародних відносин регіон став уже в роки Другої світової. Завдяки найбільшій в історії десантної операції «Оверлорд» - висадки союзників у Нормандії, 6 червня 1944 р. був створений Другий фронт [10].

Символом військового міжнародного співробітництва є й бойовий шлях відомої французької ескадрильї «Нормандія». Французькі пілоти назвали її так на честь провінції, яку вважали найбільш постраждалою від німецької окупації. Діючи з 1943 р. у складі бойової авіації Червоної Армії ескадрилья була перетворена на авіапункт «Нормандія-Німан». В її складі воювали 99 французьких пілотів (42 з них загинули) [1]. Глибокий символізм цього загального вкладу в перемогу не заперечувався в СРСР і на пострадянському просторі навіть незважаючи на те, що потім «Нормандія-Німан» брала участь у багатьох війнах, які критикувала сама ж французька преса - у Першій Індокитайській (1945-1954), Алжирській (1954 - 1962), в бомбардуваннях Югославії (1999) тощо.

З усіх цих воєн другої половини ХХ ст. Алжирська війна відіграла в долі самої Франції найбільш помітну роль. Викликана нею політична криза привела до встановлення нового режиму П'ятої республіки (1958), а військові дії 400-тисячної французької армії, головним чином з числа звичайних призовників, надихнули режисера Жака Демі на створення популярної мелодрами на музику Мішеля Леграна «Шербурзькі парасольки» (1962). Зворушливу історію про хлопця з нормандського Шербура, якого відправили воювати в Алжир, та його дівчини, яка через скрутне становище вийшла заміж за іншого. Фільм не став реваншем за поразку французьких колоніалістів, але Нормандія в черговий раз стала символом, на цей раз у телеглядачів і меломанів.

П'ята республіка в 2014 р. здійснила важливу адміністративну реформу, яка має глибокий символізм: згідно з нею з 2016 р. існуючі на той час окремо регіони Франції – Верхня Нормандія і Нижня Нормандія, були об'єднані у єдиний регіон – Нормандію [14]. Цей неминучий наслідок політики європейської регіоналізації не скасовує поділу Нормандії на департаменти, але водночас не може не посилити ролі старої історичної провінції і новоствореного регіону в політичному житті Франції та всієї Європи.

Підтвердженням цьому є розповсюджений політичний бренд «Нормандський формат» («Нормандська четвірка»). Створена 6 червня 2014 р. в нормандському Шато-де-Бенувілі під час святкування 70-річного ювілею відкриття союзниками Другого фронту, ця політична група керівників Франції, Німеччини, України, Росії повинна була виробити план деескалації ситуації на Донбасі. За шість років існування даного бренду встановлено близько сорока різних (зокрема телефонних) контактів державних діячів цих країн, а 9 грудня 2019 р. відбулася перша за три останні роки зустріч лідерів чотирьох держав з участю новообраного президента В. Зеленського, на якій вдалося домовитися про повне припинення вогню, обмін полонених, інтегруванні «формули Штайнмайера» в українське законодавство тощо [6].

Таким чином, напередодні 1111-ї річниці з часу свого створення Нормандія є впливовою адміністративною одиницею, помітним символом і важливим актором міжнародних відносин Х-XXI ст. Є всі підстави вважати, що повернення Нормандії з 2016 р. статусу єдиного регіону в географічних межах середньовічної держави та історичної провінції згодом істотно посилить її роль. Так само як німецька Баварія, Нормандія може отримати політичний вплив, що виходить за рамки адміністративного регіону, і в цьому їй допоможе історична пам'ять, вихід до моря і подальше ослаблення національного суверенітету країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Авиационный полк «Нормандия-Неман»: история, состав. *История. РФ* : веб-сайт. URL: <https://histrf.ru/biblioteka/b/normandiia-vstupaiet-v-boi> (дата

обращения: 03.03.2020).

2. Дуглас Д. Ч. Норманны : от завоеваний к достижениям. 1050—1100 гг. / пер. с англ. Е. С. Марнициной. Санкт-Петербург : Евразия, 2003. 416 с.

3. Левицкий Н. А. Полководческое искусство Наполеона : монография. Москва : Вече, 2018. 278 с.

4. Монах Матвей Парижский. Вильгельм I, король Англии. Извлечение из хроники. *Стасюлевич М. История средних веков в её писателях и исследованиях новейших учёных*. Санкт-Петербург, 1886. Т. 2. Период второй. С. 839–850.

5. Мериме Проспер. Таманго. *Мериме Проспер. Новеллы*. Москва : Художественная литература, 1978. 349 с.

6. «Нормандська зустріч» у Парижі. 10. 12. 2019. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2834087-normandska-zustric-u-parizi.html> (дата звернення: 04.03.2020).

7. Поршнев Б. Ф. Народные восстания во Франции перед Фрондой (1623-1648). Москва : Издательство Академии Наук СССР, 1948. 724 с.

8. Тьер Л.-А. История Французской революции : в 3 т. Москва : «Захаров», 2016. Т. 3. 800 с. URL: <https://books.google.com.ua/books>.

9. Филиппов В. Р., Филиппова Е. И. Работоторговля в истории Гваделупы. *Genesis: исторические исследования*. 2017. №12. С. 16–24. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=24807 (дата звернення: 04.03.2020).

10. Эйзенхауэр Д. Во главе союзных войск. *Вторая мировая война в воспоминаниях Уинстона Черчилля, Шарля де Голля, Корделла Хэлла, Уильяма Леги, Дуайта Эйзенхауэра*. Москва : Политиздат, 1990. 588 с. URL: <https://histrf.ru/lenta-vremeni/event/view/otkryt-vtoroi-front>.

11. Cohat Y. Les Vikings, rois des mers. Paris : Gallimard. 1987. 176 p.

12. La Normandie Française. La Charte aux Normands. *Normandie heritage* : website. URL: <http://www.normandie-heritage.com/spip.php?article290> (Last accessed: 02.03.2020).

13. Lettres-patentes du Roi : sur décrets de l'Assemblée nationale des 15 janvier, 16 et 26 février 1790, qui ordonnent la division de la

France en quatre-vingt-trois départements, Imprimerie nationale, 4 mars 1790. URL: <https://www.amazon.com/Lettres-Patentes-D%C3%A9crets-l'Assembl%C3%A9e-Nationale-Janvier/dp/2329233558>.

14. Liste des Régions françaises. *Régions & Départements français : website*. URL: <https://www.regions-et-departements.fr/regions-francaises>

(Last accessed: 05.03.2020).

15. Procès de condamnation de Jeanne d'Arc / Ed. P. Tisset : en 3 v. Paris : Hachette, 1960. T. 1. XXXII, 446 p.

COVID-19 AND THE PROTECTION OF CRITICAL ASSETS: A NEW ERA FOR INVESTMENT SCREENING

Dr. Jose Gustavo Prieto Munoz,
Postdoctoral Fellow, University of Turin

1. Introduction.

COVID-19 outbreak is a catastrophe that has collapsed health systems and economies around the world. In addition, it has also opened a period of vulnerability for states where foreign investors could profit the chaotic times to control critical assets—such as enterprises producing masks, ventilators, vaccines, etc., or the raw materials to provide those products. The loss of control over those assets could jeopardize the response to the outbreak. At the same time, strict control over foreign direct investment (FDI) could trigger an international process for breaching standards of treatment or affect the financial recovery.

While this vulnerability is an issue to any state, it could be a significant problem for developing countries for two reasons. First, it could deprive a country of the few means available to endure the outbreak. Second, most developing countries do not have adequate legal and technical mechanisms for screening foreign direct investment, such as the one designed in the EU (Regulation 2019/452). Thus, governments in weaker economies are faced with tough decisions of balancing the need for FDI with protecting critical assets.

In this context, I explore the following questions: What are the legal mechanisms used for developing countries to protect critical assets? How are investment screening mechanisms being implemented in developing countries? And how the new emerging foreign investment screening mechanisms could affect the capacity of negotiation of small states for future agreements?

I answer these questions by arguing for the need of developing states to structure regional mechanisms of screening that, in turn, could allow them to gain some control over the critical assets of their jurisdictions and also to have some bargaining power in the negotiation of future international economic agreements.

The roadmap of the inquiry goes as follows: Section 2 explains how the concept of investment screening appeared in international economic law. Section 3 describes the resurgence of investment proceedings leading to the enactment of the EU screening regulation. Section 4 presents the new landscape of investment screening after the COVID-19 outbreak and an outlook for the future.

2. The concept of investment screening.

The notion of investment screening could be traced at least to the 1970s, where several jurisdictions imposed legal filters to the increasing flows of foreign investment worldwide. Some examples of those laws were the 1974 Egyptian Foreign Investment Regulations¹¹ and other countries such as Canada¹², Mexico¹³, and Panama¹⁴. Those cases marked a trend of incorporating some protectionism measures in different economies.

During the 1970s, William Barnes defined investment screening as an administrative process aimed to determine which foreign investors are 'desirable' for the host country. Barnes manifested this idea in the following way:

¹¹ Phillipe LeBoulanger, 'Legal Aspects of the 1974 Egyptian Foreign Investment Regulations' (1976) *Journal of World Trade* 80

¹² William S. Barnes, 'Foreign Investment in Canada and Mexico: An Agenda for Host Country Screening', 1 (1977) 1 *Boston College International & Comparative Law Journal*

¹³ *Ibid*

¹⁴ Robert Y. Stebbings, 'Panama and the Multinational Corporation: Tax Haven and Other Considerations' (1974) 8 *The International Lawyer* 626

Host countries can promote desirable types of foreign-based or foreign-controlled private enterprise only if they take steps to set up a permanent administrative agency or mechanism whose sole purpose is to determine which foreign investors are desirable. Likewise, it is necessary to provide a screening procedure which will exclude those foreign enterprises having little or nothing to contribute to a host country's long-term economic objectives. The key to effective regulation is review¹⁵.

From Barnes's notion of screening it is possible to extract the two elements of investment screening: (i) the *ex-ante* definition of what the host state deems as a desirable (or not desirable) investment; (ii) the pre-established administrative process of review under the national law of the host state.

However, many of these screening mechanisms were either abolished or not developed further during the 1990s. During this decade, several international economic agreements enhanced the liberalization of the global economy. Illustrative of this is the World Trade Organization General Agreement on Trade in Services (GATS) that introduced investment liberalization elements using mode 3 of trade in services, applied to the provision of services through the commercial establishment.¹⁶ In addition, a large number of developing countries competing to attract foreign investments negotiated many International Investment Agreements (IIAs), such as the NAFTA. Thus, IIAs were used to protect investment flows, but also to liberalize their economies¹⁷, abolishing many restrictions and legal filters.

3. The emerge of the new screening regulations on the developed world.

Since the second decade of the 21st century, a new wave of screening mechanisms emerged worldwide. Unlike the previous cases on developing countries described above, this time, the new screening mechanisms appear from most of the developed economies.

¹⁵ William S. Barnes, ' Foreign Investment in Canada and Mexico: An Agenda for Host Country Screening , 1 'p.2

¹⁶ Tomoko Ishikawa, 'Investment Screening on National Security Grounds and International Law: The Case of Japan' (2020) 7 J Int'l & Comp L p. 72

¹⁷ Ibid

There are mainly two reasons that could explain the new wave of investment screening. First, as a reaction to critics to the International Investment Regime, composed of hundreds of IIAs that expanded since the 1990s. In this sense, there was a growing concern that the flows of investment capital were not fulfilling the promise of development for weaker economies. UNCTAD, already in 2016, reported¹⁸ how different countries enact investment screening mechanisms aimed to filter the investment that was not being beneficial for the host country.

Second, a growing national security concern among developed economies, such as the EU, USA, Canada, and Australia, about the increasing influence that Chinese State-Owned Enterprises (SOEs) were having in different marketplaces.

As explained by Gisela Grieger when, a fundamental shift occurred when China's export and investment-reliant growth model switched to a more 'sustainable and inclusive growth pattern',¹⁹ along with the will to evolve from being the world's largest manufacturer to hold 'high-technology supremacy'.²⁰

EU industrialized economies saw how the pursuit of technological supremacy from the side of China could make EU tech companies vulnerable from takeovers. In this context, in 2017, the presidents of Germany, Italy, and France addressed to Cecilia Malmström, EU Commissioner of Trade, a letter where they expressed their concern in the following terms:

"it is also important to prevent any damage to the economy through one-sided, strategic direct investment made by foreign buyers in areas sensitive to security or industrial policy, and to ensure reciprocity. The state instruments that are currently available at the level of EU Member States are not sufficient to guarantee protection of this kind."²¹

¹⁸ UNCTAD, Word Investment Report 2016, available in <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555>

¹⁹ Gisela Grieger, *Foreign direct investment screening A debate in light of China-EU FDI flows*, 2017)

²⁰ Ibid

²¹ Available in https://www.bmw.de/Redaktion/DE/Downloads/E/eckpunktepapier-proposals-for-ensuring-an-improved-level-playing-field-in-trade-and-investment.pdf?__blob=publicationFile&v=4

In the following years, the EU enacted a regulation for investment screening, *Regulation EU 2019/425*, that entered into force on 11 April 2019.²² The main objective of this screening regulation is to allow the EU Member States and the EU Commission to raise particular security concerns regarding new foreign investments.²³ While the power to decide which foreign investment is desirable (or not) was left up to each EU Member State, an essential feature of the Regulation is to put pressure in all member states to create a screening mechanism under their national law. Thus, the idea of the EU is to create a network of 27 national screening mechanisms that could coordinate, with the EU Commission, a filter to possible threats to security.

4. COVID-19 and the new landscape for investment screening.

Since the COVID-19 outbreak, the main concern for screening foreign investment shifted from the original idea of sustainable development to a more concrete objective of national security.

On 25 March 2020, the EU Commission issued a communication to EU member states, named: "*Guidance to the Member States concerning foreign direct investment and free movement of capital from third countries, and the protection of Europe's strategic assets, ahead of the application of Regulation (EU) 2019/452 (FDI Screening Regulation)*".²⁴ This communication contains guidelines on how to protect critical assets in the context of the COVID-19 emergency.

The EU Commission, with the 2020 *Screening Communication*, informs that 14 out of 27 EU Member States have enacted national screening mechanisms. Also, calls upon those Member States that have not yet developed one, to set up a 'full-fledged screening mechanism'²⁵ to address the possible acquisition of critical assets. In addition, the EU Commission clarifies the possibility of an *ex-post* review of investment that does not undergo a national screening process, both by the

²² Abdullah Qazi, 'Foreign Investment Screening Regulation in the European Union, ' (2019) 6 Ct Uncourt 32

²³ Ibid

²⁴ Document available in https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/march/tradoc_158676.pdf

²⁵ Ibid.

Member States and the Commission, within 15 months after the foreign investment has been completed.²⁶

The notion of critical assets introduced during the COVID 19 emergency refers to objects that before could have been standard goods or services commercialized on the internal market but, after the current outbreak, have acquired a significant value for EU security.

The EU experience and reaction regarding investment screening brings some lessons for any state fighting the outbreak, such as the case of Ukraine. First, states should identify *ex-ante* the main critical assets needed to face the health emergency. For instance, one country should recognize which private and public firms producing medical equipment are vulnerable to the possible undertaking by foreign capital.

Second, during the COVID-19 outbreak, a country whether or not it is an EU Member State should bring forward legislation establishing a screening mechanism for new investments. The reason for setting a legal tool is twofold: (a) It enhances the predictability needed in a legal framework to attract all types of foreign direct investment; (b) the government of a country could react to the undertaking of a critical asset without international responsibility. The latter could happen because one of the requirements established in IIAs to cover investments is that such investment ought to comply with the law of the host state. If a country has not a pre-established legal mechanism for investment screening and terminates an investment *ex-post*, it could be sued by the investor alleging an arbitrary act contrary to an IIA.

Third, regional screening mechanisms provide a more compelling investment screening. While the case of the EU is unique—since the 27 member states are bounded by a supranational legal order that sets common values and objectives—it does highlight the importance of regional responses. Developing countries could analyze the EU experience and establish inter-governmental networks to share information about critical assets during COVID-19 with countries facing similar challenges.

The COVID-19 reaction has proven to be unpredictable. Thus, the resilience of a legal system depends on the fast development of legal mechanisms, flexible enough to provide different courses of action to

²⁶ Ibid.

the governments fighting the outbreak. Consequently, it is crucial for developing states and weaker economies to enact within the next six months a legal mechanism for the screening of foreign investment.

References:

1. Ishikawa T, 'Investment Screening on National Security Grounds and International Law: The Case of Japan' (2020) 7 J Int'l & Comp.
2. LeBoullanger P, 'Legal Aspects of the 1974 Egyptian Foreign Investment Regulations' (1976) Journal of World Trade 80.
3. Qazi A, 'Foreign Investment Screening Regulation in the European Union,' (2019) 6 Ct Uncourt 32.
4. Stebbings RY, 'Panama and the Multinational Corporation: Tax Haven and Other Considerations' (1974) 8 The International Lawyer 626.
5. William S. Barnes, ' Foreign Investment in Canada and Mexico: An Agenda for Host Country Screening , 1 ' (1977) 1 Boston College International & Comparative Law Journal.
6. Grieger G. Foreign direct investment screening. *A debate in light of China-EU FDI flows*, 2017).

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЧИННИКА НА РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Псьота Тетяна Володимирівна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41 факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
psiota.tatyana@yandex.ua

Перебіг глобальних та регіональних процесів інтеграції у світі, розвиток співробітництва між країнами у всіх сферах суспільного життя та нові виклики потребують від держав адекватного реагування та більш тісної співпраці на міжнародній арені. На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин все більше зігострюється питання регіональних інтеграційних процесів, адже створені союзи країн значно впливають на перебіг світової політики,

виступаючи суб'єктами сучасних міжнародних процесів.

Європейська інтеграція та членство в Європейському Союзі (ЄС) є стратегічним завданням України й найкращим способом реалізації національних інтересів щодо побудови економічно розвинутої та демократичної держави [2, с. 113]. Європейський вибір зміцнить позиції України у міжнародній системі координат, відкриваючи при цьому нові перспективи для співробітництва з розвиненими країнами світу, економічного розвитку, соціального прогресу.

Значну роль у розвитку інтеграційних процесів у світі та в Україні, зокрема, відіграє інформаційний чинник, що зумовлено розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та транскордонної передачі інформації в сучасних реаліях [1, с. 221]. Саме за допомогою вітчизняних та закордонних засобів масової інформації українці та світова спільнота отримують відомості про розвиток євроінтеграційних процесів в Україні.

Історичні особливості розвитку системи вітчизняних медіа та характеру сприйняття інформаційного сектору політичними елітами відбиваються на розвитку сучасної національної інформаційної політики. Зокрема, це відображається у підвищеній політизованості ЗМІ, їхній надмірній участі у політичному житті держави. Через це Україна стикається з проблемами інформаційно-комунікаційного розриву між громадянами та політичними елітами, недостатньою поінформованістю українського суспільства про хід євроінтеграційних процесів у нашій державі, змішаними повідомленнями про переваги та недоліки європейського вибору України.

Інструментом вирішення вищезазначених проблем може стати активне проведення інформаційно-комунікаційної роботи з населенням у формі інформаційних кампаній [3, с. 24]. Ефективне залучення вітчизняних та світових засобів масової інформації до інформування внутрішньої та зовнішньої аудиторій про розвиток євроінтеграційних процесів в Україні допоможе в аргументуванні євроінтеграційних переваг для населення та роз'ясненні заходів, що проводяться у межах процесів інтеграції України до ЄС.

Безумовно, впровадження інформаційних кампаній та використання засобів масової інформації для інформування

населення буде ефективним лише при своєчасній подачі владними структурами нашої держави повної інформації щодо розвитку євроінтеграційних процесів та подальших кроків України у цьому напрямку. Лише за цих умов активна співпраця державних органів влади та засобів масової інформації підвищить ефективність інформаційно-комунікаційної роботи з українським суспільством.

Підсумовуючи, необхідно наголосити, що інформаційний чинник залишається надважливим у процесах євроінтеграції України. Він є визначним у консолідації суспільства всередині держави з питань, що стосуються інтеграції України до ЄС. Для ефективності інтеграційних процесів необхідно розробити такі інформаційно-комунікаційні заходи, які роз'яснюватимуть та популяризуватимуть європейський вибір України. Основна роль у цьому процесі належить вітчизняним та світовим засобам масової інформації у співпраці з державними органами влади України.

Список використаних джерел:

1. Єсімов С. Правові аспекти процесу інтеграції національних засобів масової інформації в інформаційний простір Європейського Союзу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. Юридичні науки. 2014. № 807. С. 220–225.

2. Кваша О. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23, Ч. 1. С. 112–117.

3. Почепцов Г. Информационные войны : монографія. Киев : Ваклер, 2000. 576 с.

Науковий керівник: Чернишова Лариса Олексіївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ракитянська Ксенія Кирилівна,
студентка 3-го курсу групи ЮП-32
юридичного факультету,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
rakityanskaya2000@yahoo.com

Міжнародне інституційне співробітництво в сфері протидії злочинності можна визначити як об'єднання зусиль інституцій, інтегративною ознакою яких є діяльність, спрямована на протидію злочинам шляхом їх виявлення, розслідування, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, відновлення порушених прав, розробку стратегії і тактики протидії злочинам, а також наукове, управлінське, технічне та кадрове забезпечення такої діяльності [1]. Тобто за своєю сутністю таке співробітництво є формою багатостороннього міждержавного співробітництва різних інституцій Євросоюзу та національних (внутрішньодержавних), відповідальних за забезпечення внутрішньої безпеки в Європі як світовому регіоні.

Початок такому співробітництву, зокрема серед держав європейського регіону, поклало заснування у 1949 році Ради Європи – міжнародної організації, основною метою якої, відповідно до її установчих документів, є досягнення більшого єднання між своїми членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу [2]. Кульмінацією міжнародного співробітництва європейських держав саме у сфері протидії злочинності стало створення Європейського Союзу, а конкретніше підписання країнами ЄС Амстердамського договору 1997 року, яким було встановлено право Європарламенту та Ради Європейського Союзу за допомогою директив розробляти єдину кримінологічну політику, яка є загальнообов'язковою для усіх країн учасників.

Кінцевою метою міжнародного співробітництва завжди слугує

бажання та потреба в досягненні такого рівня комунікації між державами, за якого буде максимально ефективно здійснюватися захист прав, свобод та законних інтересів громадян, забезпечуватися демократичний розвиток держав, громадський порядок та утверджуватиметься стан законності, миру, безпеки і верховенства права. Механізмом для досягнення такої мети є організація такого рівня взаємовідносин між державами, а можливо й іншими суб'єктами міжнародного права, при якому ступінь взаємоузгодженості дій та прийнятих рішень уособлюватиме найвищий рівень консенсусу.

Щодо міжнародного співробітництва безпосередньо у сфері протидії злочинності, то метою його здійснення є об'єднання національних зусиль та ресурсів європейських держав для ефективного та результативного провадження політики протидії злочинності на просторах усього європейського регіону зокрема та світу загалом.

В контексті європейської інтеграції організація та здійснення такого співробітництва є одним із базових кроків, оскільки безпосередньо сприяє «залученню» держав, що перебувають на шляху євроінтеграції, в діяльність європейської спільноти в одній із найважливіших сфер – протидії злочинності. Як відомо спільна справа об'єднує, тому передбачувано, що залучення великої кількості незалежних держав у здійснення на практиці єдиної, організованої за певним чітким критеріям політики в сфері, яка має ключове значення для нормального розвитку як громадянського суспільства, так і держави, її систем і структур, призводить до позитивної «деформації» бачення і способів здійснення внутрішньої політики таких держав, в тому числі в напрямку євроінтеграції (тобто благотворно впливає на ставлення до євроінтеграції, рішення про залучення до цього процесу).

Ще одним аспектом взаємозв'язку міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинності з процесом євроінтеграції є те, що таке співробітництво сприяє прискоренню темпів здійснення інтеграції та полегшення здійснення цього процесу. Це пов'язано з тим, що існування міжнародного співробітництва у будь-яких формах і сферах життєдіяльності,

зокрема і в кримінальній сфері, створює суттєві підвалини для полегшеного подальшого сприйняття європейського впливу на державу, що є учасницею такого співробітництва. Держава, маючи досвід залучення у спільну діяльність європейських інституцій, які шляхом колективних зусиль свої членів провадять конкретну специфічну політику на території європейського регіону, є «підготовленою» до подальшого співробітництва, як наслідку європейської інтеграції, з огляду на те, що має узгоджене з міжнародними угодами законодавство, наприклад щодо окремих питань співробітництва правоохоронних органів європейських країн, таких як видача злочинців, допомога в розслідуванні конкретних кримінальних справ, розробка загальноєвропейської політики протидії злочинності, має вже створені та діючі спеціально для здійснення співробітництва в сфері протидії злочинності правоохоронні та інші спеціалізовані органи, структури тощо.

Щодо країн, які вже є членами Євросоюзу, тобто досягли вже найвищого рівня інтеграції, то, на мою думку, безперервне здійснення співробітництва в сфері протидії злочинності та подальше впровадження нових ініціатив, спрямованих на збільшення обсягу тієї частини суверенних прав, від якої країни ЄС добровільно відмовляються на користь центральних органів Євросоюзу, можна сприймати як додатковий інструмент (механізм) впливу на «свідомість» країн-членів Євросоюзу. Тобто цей вплив спрямований на актуалізацію усвідомлення державами-членами значущості Європейського союзу для своїх національних інтересів та інтересів всієї світової спільноти, зокрема, в контексті проведення Союзом ефективного міжнародного співробітництва в сфері протидії злочинності. Простіше кажучи, Євросоюз залучаючи своїх членів до активного міжнародного співробітництва в багатьох сферах, зокрема і в кримінальній сфері, сприяє таким чином вирішенню певної кількості проблем, з якими стикаються ці держави, і внаслідок цього спричиняє у таких держав усвідомлення того, що роль ЄС в їх долі є значущою, а отже в жодному разі не можна допускати жодних дезінтеграційних настроїв.

Досягнення названих цілей в площині європейської інтеграції в рамках міжнародного співробітництва саме у сфері протидії

злочинності здійснюється, зокрема, шляхом зближення кримінального і кримінально-процесуального законодавства держав-членів, розроблення єдиної кримінологічної політики, яка є загальнообов'язковою для усіх країн-учасників, підписання договорів щодо розширення компетенції центральних органів Європейського Союзу в сфері нормативного формування спільної кримінологічної політики держав-членів та делегування державами-членами частини своїх суверенних прав в кримінально-правовій сфері керівним органам Європейського Союзу.

Таким чином, міжнародне співробітництво європейських держав в усіх сферах, зокрема і у сфері протидії злочинності, з огляду на ті цілі, які воно переслідує, засоби та механізми, що використовуються в ході його здійснення, є суттєвим елементом процесу європейської інтеграції. В свою чергу, європейська інтеграція в цьому аспекті здатна зміцнити інституційні засади реалізації такого міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Герасимов О. В. Протидія злочинності у банківській сфері : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 235 с.

2. Статут Ради Європи : Статут від 5 трав.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001 (дата звернення: 02.04.2020).

Науковий керівник: Градова Юлія Володимирівна, доцент кафедри конституційного і муніципального права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ (НА ПРИКЛАДІ ЄС ТА СОЮЗНОЇ ДЕРЖАВИ РОСІЇ І БІЛОРУСІ)

Ращупкіна Дар'я Русланівна,
студентка 2-го курсу групи УМВ-22
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
daryarashchupkina@gmail.com

Динаміка процесів глобалізації та регіоналізації у сучасному світі обумовлює зростання кількості інтеграційних об'єднань. Так, на сьогоднішній день майже у всіх частинах світу існують певні регіональні утворення, одним з основних завдань яких є створення сприятливих умов для економічного співробітництва країн цих регіонів. Серед них можна назвати такі, як: НАФТА (Північна Америка), Меркосур, КТ, АТ, ЦАСР (Південна Америка), ЄС (Європа), Агадір, ЕКОВАС, ЕКОЦАС, ПІС, САС, КОМЕСА (Африка), ЕврАзЕС (Близький Схід), АСЕАН, СААРК (Азія). Але не всі інтеграційні об'єднання обмежують цілі свого створення суто економічними питаннями, деякі розширюють свою компетенцію на політичну, безпекову, законодавчу, оборонну, сферу зовнішніх зносин та інші сфери співпраці, або навіть містять яскраво виражені елементи федерації. До подібних об'єднань з більш широкою компетенцією слід віднести Європейський Союз (далі по тексті – ЄС) та Союзу держава Росії та Білорусі (далі по тексті – Союзна держава).

Метою даної роботи є визначення схожих та відмінних рис ЄС та Союзної держави як інтеграційних об'єднань на підставі порівняння їх інституцій та компетенції, закріплених в договорах про їх заснування.

Відповідно до мети, завданнями є проаналізувати, що таке інтеграційне об'єднання; розглянути правову природу ЄС; проаналізувати наявність критеріїв специфічного утворення у основоположних договорах ЄС та Договорі про створення Союзної Держави та порівняти їх.

Звертаючись до вступу, зауважимо, що причини появи та компетенція інтеграційних об'єднань значно відрізняються. Передумовами їх виникнення можуть бути стратегічні, економічні, політичні і географічні мотиви. Згідно з цим, і відрізняється їх правова природа. Відповідно до теорії виділяють п'ять форм економічної інтеграції:

- зона вільної торгівлі – об'єднання країн з метою усунення митних зборів і кількісних обмежень у взаємній торгівлі, але зі збереженням автономності в проведенні зовнішньоторговельної політики щодо третіх країн;
- митний союз – угруповання країн, які проводять загальну зовнішньоторговельну політику на основі загального митного тарифу по відношенню до третіх країн;
- загальний ринок, або принцип чотирьох свобод – досягнення вільного пересування товарів, послуг, капіталу та осіб;
- економічний і валютний союз – проведення єдиної економічної і соціальної політики;
- введення спільної валюти з єдиною грошово-кредитною політикою, єдиним емісійним центром;
- повна інтеграція – формування єдиного валютного, економічного та політичного союзу, в тому числі проведення спільної зовнішньої політики і політики в сфері правосуддя і внутрішніх справ, введення єдиного громадянства та ін. [5].

Ці форми відображають етапи поглиблення інтеграції. У даній роботі нас цікавить виявлення специфічних критеріїв останнього етапу та їх порівняння на прикладі ЄС та Союзної держави.

Сучасна правова наука має три основні теорії пояснення правової природи ЄС, за якими Союз — це особливий різновид міжнародної міждержавної організації; специфічне державне утворення, різновид конфедерації або федерації; новий тип політико-правового утворення [3].

На сьогодні існує ряд ознак, які вказують, на те, що ЄС є міжнародною міждержавною організацією, а саме: ЄС - це об'єднання створене шляхом укладання державами міжнародних договорів, його держави-члени залишаються суверенними, незважаючи на передачу деяких своїх суверенних повноважень.

Але у цього об'єднання існують і специфічні риси: метою діяльності ЄС є інтеграція держав-членів; інституційна структура забезпечує представництво не лише держав-членів, а й різних суспільних сил та інтересів; наявні розвинуте внутрішнє право, аналогічне за обсягом і системою внутрішньодержавному, верховенство та пряма дія права ЄС у правопорядках держав-членів, передача Союзу компетенції з питань, що традиційно охоплюються суверенними повноваженнями держав [3].

У такому разі, доцільно буде проаналізувати специфічні елементи ЄС. ЄС має такі атрибути державності як герб, прапор та гімн. Однак, прийняття Європейської Конституції виявилось невдалим. Причина була в її символічному значенні: в самому терміні «конституція», в використанні «державної» термінології [6]. Ще однією ознакою державності в ЄС є подвійне громадянство. ЄС створює економічний і валютний союз, грошовою одиницею якого є євро [1].

У ЄС існує наднаціональне законодавство, яке представлено рядом директив та рішень. Вони стосуються податкової та соціальної політики. Існує спільне корпоративне законодавство та законодавство про інтелектуальну власність. Для врегулювання зовнішньоторговельної діяльності був створений Митний кодекс ЄС. Існує і спільне правоохоронне законодавство.

Для ефективного функціонування Договір про створення Європейської Спільноти закріпив ряд наднаціональних інституцій, які розподілені за виконавчою, законодавчою та судовою функціями – Європейська рада, Рада ЄС, Європейська комісія, Суд Європейських Спільнот, Європейський парламент, Європейська рахункова палата, Європейський центральний банк [2].

Для ЄС є характерним симбіоз дій в області зовнішньої політики і політики безпеки. Але при цьому ЄС поважає основні функції держави, особливо ті, які спрямовані на забезпечення її територіальної цілісності, на підтримання громадського порядку та на охорону національної безпеки. Зокрема, національна безпека залишається одноосібною відповідальністю кожної держави-члена [1].

Союзна держава також має ряд специфічних ознак. Вона має герб, прапор, гімн та інші атрибути державності [7]. Крім цього, у процесі становлення об'єднання передбачено прийняття Конституції Союзної держави [4]. Громадяни держав-учасників є одночасно громадянами Союзної держави [4]. Союзна держава має єдину грошову одиницю.

Ще одною ознакою федералізму у Союзній державі є єдине законодавство, що регулює господарську діяльність, в тому числі цивільне та податкове законодавство. У Союзній державі діє уніфіковане трудове законодавство, законодавство в області соціального захисту населення, пенсійного забезпечення.

Стаття четверта Договору закріплює створення, на ряду з локальними, союзних політичних інституцій: Вища Державна Рада, Парламент, Рада Міністрів, Суд, Рахункова палата Союзної держави – ця організаційна структура також побудована за принципом поділу виконавчої, законодавчої та судової функції.

У Союзній державі передбачається спільна оборонна політика, координація діяльності в галузі військового будівництва, розвиток збройних сил держав-учасниць, спільне використання військової інфраструктури і прийняття інших заходів для підтримки обороноздатності Союзної держави.

Отже, як і для Союзної держави, для ЄС характерні ряд ознак федералізму: єдине законодавство, громадянство, герб, гімн, прапор, єдина грошова одиниця, проведення спільних політик у сфері безпеки та зовнішніх відносин. Однак, у ЄС державам-членам надано більшу свободу. Це проявляється і в здійсненні спільної оборонної на зовнішньої політики; і в єдиному законодавстві, яке представляє собою дворівневу модель у ЄС, в той час, як у Союзній Державі воно є монолітним; і в небажанні країн-учасниць приймати Європейську Конституцію як символ державності.

Висновки (табл. 1):

Висновки

	ЄС	Союзна держава
Єдине громадянство	Є	Передбачається
Конституція	Відсутня	Передбачається
Єдине законодавство	Наявне у сферах податків, корпоративної та інтелектуальної власності, соціальної та правоохоронній сферах, представлено рядом директив та рішень. Існує Митний кодекс ЄС.	Передбачається створення єдиних кодексів у сфері цивільного, податкового та трудового законодавства.
Органи	Наявні, розподілені за принципом поділу на законодавці, виконавчі, судові.	Наявні, розподілені за принципом поділу на законодавці, виконавчі, судові.
Герб	Є	Передбачається
Прапор	Є	Передбачається
Гімн	Є	Передбачається
Єдина грошова одиниця	Є	Передбачається
Спільні політики	Проводяться у сфері оборони та зовнішніх відносин.	Проводяться у сфері оборони та зовнішніх відносин.

Джерело: Складено автором.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз : Міжнародна угода від 7 лютого 1992 р. № 994_029. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_029 (дата звернення: 26.03.2020).
2. Договір про заснування Європейської Спільноти : Міжнародна угода від 3 березня 1957 р. № 994_017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_017 (дата звернення: 26.03.2020).
3. Правова природа Європейського Союзу. Studies in ua: веб-сайт. URL: <http://studies.in.ua/pravo-es/2132-pravova-priroda-evropeyskogo-soyuzu.html> (дата звернення 15.03.2020).
4. Договор о создании Союзного государства : Международный документ от 2 января 2000 г. № 25-ФЗ. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901756243> (дата обращения: 26.03.2020).
5. Костюнина Г.М. Интеграционные объединения мира. Мировая экономика и международные экономические отношения : учебник. М.: Магистр, 2008. URL: <https://mgimo.ru/files/33997/33997.pdf> (дата обращения 13.03.2020).
6. Лёвина Н. П. Лиссабонский договор Союза. *Юридические науки*. 2010. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lissabonskiy-dogovor-novyy-osnovopolagayuschiy-dokument-evropeyskogo-soyuza> (дата обращения: 26.03.2020).
7. Недилько Ю. В. Форма государственного устройства Союзного государства России и Белоруссии. *Общество и право*. 2003. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/forma-gosudarstvennogo-ustroystva-soyuznogo-gosudarstva-rossii-i-belorussii> (дата обращения: 26.03.2020).

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СПІВРОБІТНИЦТВО З КИТАЙСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ

Резніков Валерій Володимирович,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент,
valeriy.reznikov@karazin.ua

Логвиненко Богдан Григорійович
студент 4-го курсу групи УО-41 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
mistrebratok@gmail.com

Наразі Європейський Союз зазнає найбільш важливих змін не тільки у векторі зовнішньої та внутрішньої економіки, але й у контексті власне існування союзу як самостійного суб'єкта міжнародного права та інтеграційного наддержавного об'єкта. Ці зміни можна порівняти із тими, що настигли Радянський Союз наприкінці 90-х років минулого століття – структурні зміни, що спричинені нездатністю сформованої системи взаємовідносин між суб'єктами одного інтеграційного об'єднання до співіснування та взаємодопомоги. Сучасний стан економіки країн ЄС, вплив геополітичних намірів США та нових кандидатів у наддержави, а також новітня криза, спричинена пандемією вірусу COVID-19 та її вплив на економічні показники членів Євросоюзу є вкрай актуальними.

Величезне значення для економіки країн ЄС має співробітництво з Китайською Народною Республікою. Згідно з даними Європейської Служби із зовнішньополітичної діяльності, КНР є другим найбільшим торговим партнером ЄС після США, сторони розробляють стратегії поглиблення співробітництва на щорічних самітах та зборах вищих представників держав. Найостаннішою з подібних зборів був саміт «Стратегічної Програми зі Співробітництва ЄС-Китай 2019», що був присвячений питанням торгівлі, надання

кращих та більш вигідних умов для інвестування, а також спільного науково-технічного співробітництва [1]. Цікаво те, що існувала тенденція до недовіри та упередженості з боку європейських колег (нерідко підбурюваних американськими) щодо можливості взаємовигідної співпраці з комуністичною, неліберальною та тоталітарною владою Китаю. Однак нині можна сказати, що ЄС зацікавлений у спільних справах та стратегічному партнерстві з Китайською Народною Республікою.

Таблиця 1.

Загальний зовнішньоторговельний оборот Європейського союзу

Total goods: EU Trade flows and balance								
Period	Imports			Exports			Balance	Total trade
	Value Mio €	% Growth	% Extra-EU	Value Mio €	% Growth	% Extra-EU	Value Mio €	Value Mio €
2009	184,797		15.5	76,827		6.5	-107,970	261,624
2010	245,447	32.8	16.7	105,133	36.8	7.3	-140,314	350,580
2011	255,959	4.3	15.4	126,570	20.4	7.8	-129,389	382,529
2012	250,140	-2.3	14.7	132,247	4.5	7.5	-117,893	382,387
2013	238,932	-4.5	14.7	134,734	1.9	7.6	-104,198	373,666
2014	256,519	7.4	15.8	145,104	7.7	8.1	-111,415	401,623
2015	295,915	15.4	18.0	145,561	0.3	7.8	-150,354	441,476
2016	298,933	1.0	18.7	153,416	5.4	8.2	-145,516	452,349
2017	322,660	7.9	18.2	178,776	16.5	9.0	-143,884	501,436
2018	341,847	6.0	17.9	187,961	5.1	9.1	-153,886	529,808
2019	361,855	5.9	18.7	198,290	5.5	9.3	-163,565	560,146

% Growth: relative variation between current and previous period

% Extra-EU: imports/exports as % of all EU partners i.e. excluding trade between EU Member States

Джерело інформації – офіційний сайт Європейської Комісії [2].

З даних таблиці 1 можна спостерігати збільшення об'єму торгівлі ЄС за останні 10 років майже у два рази. Від'ємне сальдо торгового балансу вказує на збільшення попиту на китайські товари за рахунок меншої собівартості та досить прийнятної якості у порівнянні з ціною. Незважаючи на продовження соціалістичного шляху в сфері організації економіко-господарських процесів, на міжнародному ринку китайська сторона впроваджує більшу кількість інструментів економічного впливу, що властива країні з ринковою економікою, що веде зовнішньоекономічну діяльність на засадах вільної конкуренції та невтручання державних обмежувальних заходів у економічні операції.

Глибока неоднорідність у економічному розвитку між країнами-членами ЄС призвела до виникнення держав-донорів та реципієнтів. Донори – це ті країни, чиї економічні показники є одними з найбільших у ЄС, тому їхня економічна стратегія напряму впливає на прийняття необхідних рішень у парламенті Євросоюзу. До них можна віднести, в першу чергу, Федеративну Республіку Німеччину, Італію, Францію та до виходу із зони Європейського Союзу – Об'єднане Королівство Великобританію. У свою чергу держави-реципієнти – ті, що знаходяться у залежності від країн-донорів, користуються членством для отримання бенефіцій та фінансової допомоги. Подібні «утриманці», жертвуючи частиною національних інтересів та самостійністю економічної політики, вбачають у Європейському Союзі те інтеграційне об'єднання, що компенсуватиме недорозвиненість національної економіки, бідність матеріально-ресурсної бази або перехідний характер національної економіки із соціалістичного (на прикладі країн, що з розпадом СРСР покинули блок ОВД та приєдналися до НАТО – Польщі, Болгарії, колишньої Чехословаччини та ін.) на капіталістичний лад.

Аналізуючи подібну тенденцію, необхідно зазначити, що у разі кризи фінансового або виробничого сектору країн-донорів країни-реципієнти опиняться у ще більш скрутному положенні. Національна економіка таких країн, як Угорщина, Хорватія, Литва або Румунія знаходиться у дуже тісному співробітництві з транснаціональними корпораціями Німеччини, Франції та Італії. На сьогоднішній день економіка та політична ситуація Німеччини зазнає величезних внутрішніх проблем. Безробіття, проблеми з іммігрантами та наростаюча фінансова криза через нову пандемію – усе це змушує німецький уряд концентруватися на національному просторі та виводити активи із зарубіжжя. Ще більш скрутна ситуація в Італії – нині країна, на жаль, є лідером з кількості летальних випадків серед хворих на COVID-19, що максимально напружує та випробовує національну економіку на міцність. Французька економіка також відгородилась від іноземних партнерів, а Британія полишила Євросоюз. Вищеперераховані країни – двигун ЄС, його єдиний політичний та економічний фронт. Якщо основні виробники вирішать використати протекціоністські заходи захисту власного

національного економічного простору – саме існування Європейського Союзу як дійсного та ефективного інтеграційного об'єднання зазнаватиме небезпеки.

Повертаючись до інших, менш могутніх та багатих членів ЄС – без допомоги «донорів» вони не спроможні у достатньому вигляді активізувати власну економіку через засилля транснаціональних підприємств та слабкість національного виробника у власному секторі виробництва та сфері послуг. І саме тут можна спостерігати майбутній потенційний вплив китайського капіталу. На заміну німецьких та французьких інвесторів прийдуть китайські – з кращими умовами кредитування, інвестиційними стратегіями та проектами розвитку інфраструктури.

Тому в якості висновків, необхідно визначити, що керівним структурам Європейського Союзу необхідні максимально рішучі та ретельно сплановані дії задля утримання економіки на стабільному рівні. Якщо основні бенефіціари ЄС не втримають позиції та будуть змушені концентрувати активи на власному національному ринку – Європейський Союз втратить колишню легітимність та авторитет ефективної ринково-капіталістичної інтеграційної системи, а значить призведе до внутрішньої регіоналізації та утворювання менших угруповань спільної економічної взаємодії між країнами. У свою чергу внутрішня регіоналізація призведе до розширення китайської сфери впливу, що налаштована на побудову єдиного євразійського економічного простору за допомогою китайських стратегічних торгових проектах, таких як Євразійський сухопутний міст та «Один Пояс й Один Шлях».

Список використаних джерел:

1. EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation. *European Commission* : web-site. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_2020_strategic_agenda_en.pdf (Last Accessed: 08.04.2020).
2. China – Trade. *European Commission* : web-site. URL: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/> (Last Accessed: 08.04.2020).

3. Новый Шелковый Путь и Украина: 5 ключевых вопросов. *Центр транспортных стратегий* : веб-сайт. URL: https://cfts.org.ua/spetsproekty/novyy_shelkovyy_put_i_ukraina_5_kly_uchevykh_voprosov (дата звернення: 08.04.2020).

ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИСТОЯННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19 У ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Солових Віталій Павлович,

професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної
інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор наук з державного управління, професор
Solovikhvp@gmail.com

Солових Євгенія Миколаївна,

доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної
інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук
j.m.solovikh@karazin.ua

Сьогодні топ - темою всіх світових ЗМІ є тема, яка витіснила всі інші –боротьба з коронавірусною інфекцією COVID-19. Її спалах вперше виявили наприкінці грудня 2019 року в китайському місті Ухань. З того часу світ, який з появою Інтернету і так швидко змінювався, почав ще й активно трансформуватись, і впливу зазнали не лише побутові, але й дипломатичні, фінансові, релігійні та інші сфери суспільного життя, адже новий вірус вдарив по світовій економіці та забрав життя більше 70 тис. людей.

11 березня 2020 року ВОЗ оголосила поширення коронавірусу пандемією. А директор ВОЗ Тедрос Адханом Гебреєсус підкреслив, що «людство раніше не стикалося з пандеміями, спричиненими коронавірусом» [1].

Як зауважив Майкл Райан (виконавчий директор ВООЗ), саме слово «пандемія» лише окреслює ситуацію, проте, не «змінює того,

що ми робимо». Термінів поняття «пандемії» існує багато, проте, на сайті ВОЗ зазначено, що «пандемія – це поширення нового захворювання в світових масштабах» [2].

Заходи, які проводяться урядами більшості держав світу, мають одну важливу мету – забезпечення життя своїх громадян та недопущення набуття поширення коронавірусу, проте, мають свої специфічні особливості, адже ситуація у кожній країні у силу різних причин є по-своєму унікальною та особливою.

Метою нашого дослідження є аналіз п'ятірки країн світу – США, Італії, Іспанії, Німеччини, Франції, які є лідерами за кількістю підтверджених випадків захворювання (станом на 3 квітня) та тих заходів, які проводять їх уряди.

На планеті майже 180 країн і територій, де виявили вірус COVID-19. Станом на 7 квітня у світі було виявлено понад 1 млн. випадків коронавірусної інфекції (цей показник змінюється кожного дня). Це – рекордний показник з початку пандемії та ілюстрація різкого сплеску захворюваності [3]. Згідно з цими даними [3], до п'ятірки країн за кількістю підтверджених випадків захворювання входять (Табл. 1).

Таблиця 1

Перша п'ятірка країн за кількістю підтверджених випадків захворювання за даними на 2–7 квітня 2020 року

Держава	Кількість підтверджених випадків захворювання (станом на 7 квітня)	Кількість нових випадків захворювання за добу	Кількість смертей за добу
США	399 929	більше 32 тис. нових випадків (за підсумками 3 квітня)	+1,3 тис. смертей
Італія	135 586	майже 4,6 тис. нових пацієнтів за добу (за підсумками 3 квітня)	+766 смертей
Іспанія	146 690	виявлено понад 7,1 тис. нових випадків (за підсумками на 2	+850 смертей

		квітня)	
Німеччина	107 663	понад 6,3 тис. нових випадків (за підсумками 3 квітня)	+168 смертей
Франція	110 070	понад 23 тис. нових випадків за добу (за підсумками 3 квітня)	+1120 смертей

Спробуємо дослідити заходи, що запроваджують ці держави для подолання епідемії коронавірусу.

США. Хоча Президент США Дональд Трамп до останнього запевняв, що вірус Америку обійде стороною, але на прес-конференції в Білому домі його риторика змінилась і він закликав усіх дотримуватися карантину до кінця квітня. «Американцям важливо повністю слідувати вказівкам уряду протягом наступних 30 днів. Це питання життя і смерті» [4].

З метою зберегти життя своїм громадянам, Трамп звернувся до гігантів-автовиробників, зокрема, у твіттері він написав: «General Motors повинен негайно відкрити свій нерозумно полишений завод в Огайо, або використати інший завод і почати виробляти апарати штучного дихання негайно. Ford, дійте щодо апаратів штучного дихання швидко!!!» – закликав президент США.

Згідно з законами США, президент має право змушувати приватні компанії у надзвичайній ситуації переорієнтовувати своє виробництво, чим і скористався Дональд Трамп [4]. Щодо порушників карантину, а також тих, хто навмисно хворим виходить на вулицю та розносить вірус, в американському міністерстві юстиції пропонують ввести жорсткі міри, які прирівняні до тероризму [5]. Адміністрація президента США Д. Трампа і Конгрес погодили пакет економічної стабілізації у 2 трильйони доларів, згідно з яким малозабезпечені американці повинні отримати від держави фінансову допомогу.

Наприклад, американці, доход яких складає до 75 тис. доларів на рік, отримують 1 200 доларів, а американці, які є батьками, отримують по 500 доларів на кожну дитину тощо. Крім того, стабілізаційний пакет допомоги передбачає створення спеціального фонду порятунку бізнесу [6].

Італія. Жорсткий карантин на її території почав діяти з 10 березня. «Вся Італія стає «зоною, що охороняється». Всім італійцям доведеться «уникати поїздок», окрім як на роботу, за продуктами або за медичною допомогою – сказав голова італійського уряду Джузеппе Конте [7].

Поліції дозволено зупиняти людей та вимагати надати підтвердження щодо необхідності поїздки, за порушення – штраф або три місяці ув'язнення.

Враховуючи складну ситуацію, уряд Італії вирішив продовжити жорсткі обмеження на пересування громадян і подорожі, запроваджені у зв'язку з епідемією коронавірусу, до 13 квітня – про це заявив міністр охорони здоров'я Італії Роберто Сперанца [8].

Повністю (вже вдруге) закриті школи 9,039,741- (кількість учнів від початкової до середньої школи) та 1,837,051 (кількість студентів вищої школи), не працюють також університети, повністю призупинені всі масові та спортивні заходи. Також закриті кінотеатри, нічні клуби, спортзали, музеї та гірськолижні курорти. Ресторани та кафе можуть відкриватися між 06:00 та 18:00, але клієнти повинні сидіти не менше метра один від одного. «Залишайтеся вдома», – резюмував прем'єр-міністр Італії. Людям дозволяють виходити з дому лише у разі життєвої потреби. За порушення умов карантину збільшилися штрафи – від 400 до 3000 євро, а ось за порушення карантину з симптомами коронавірусу передбачено тривалий термін ув'язнення (до 21 року) [9].

Іспанія. Хоча перший випадок інфекції було зафіксовано у королівстві ще 31 січня, проте, влада досить довго ухилялася від введення надзвичайних заходів.

У перший тиждень березня Міністерство охорони здоров'я Іспанії наказало проводити великі спортивні змагання без глядачів – зокрема, і матч-відповідь згаданих команд. Проте, рекомендацій уряду щодо змінити інші аспекти життя не було – кафе та бари продовжували працювати; більшість іспанців насолоджувались теплом. У мітингах, присвячених до Міжнародного жіночого дня 8 березня, взяли участь десятки тисяч людей. Так, лише в Мадриді натовп нараховував 120 000 осіб. Опозиційні партії виступили з різкою критикою на адресу уряду за те, що він дозволив проведення

заходів.

Наступного тижня після мітингів уряд запровадив заходи, які міністр охорони здоров'я Сальвадор Ілла назвав «посиленням стримуванням»: з 11 березня у Мадриді закрили школи та університети. Але це не дало очікуваного ефекту. Сотні тисяч студентів насолоджувалися несподіваними канікулами. Багато з них покинули столицю, можливо, в очікуванні більш жорстких заходів. Місцеві органи влади в таких містах, як Мурсія та Валенсія, почали закривати пляжі та закликати мешканців Мадрида не відвідувати узбережжя.

Іспанія оголосила карантин на території всієї країни з 8-ї ранку 15 березня. Уряд наказав 47 мільйонам громадян залишитися вдома і виходити з дому лише для того, щоб придбати їжу, ліки, їздити на роботу, відвідувати лікарні та банки, а також здійснювати поїздки, пов'язані з доглядом за дітьми та літніми людьми.

Бари, ресторани та магазини, в яких не продаються речі першої необхідності закриті [10]. Порушникам загрожують штрафи – від 500 євро до 2000 євро, або навіть ув'язнення.

Німеччина. Загальнодержавний карантин було запроваджено з 11 березня, щоб не допустити поширення коронавірусу. Це рішення спільно прийняли федеральний уряд А. Меркель і влада 16 федеральних земель за підсумками телеконференції. Зокрема, до карантинних обмежень відноситься закриття шкіл, ресторанів, культурних закладів тощо [11].

З 23 березня в країні забороняють збиратися у публічних місцях групами більш ніж двоє людей. Винятком є родини та люди, які проживають спільно. Також необхідно обмежити до мінімуму контакти з іншими людьми та дотримуватися дистанції у 1,5 м від найближчої людини в громадських місцях. Виконання норм контролюється адміністративними органами і поліцією. За порушення – штрафи від 5 тис. євро до 25 тис. євро. Наприклад, за організацію пікніка штраф – 250 євро кожному з учасників; за порушення правил соціального дистанціювання – 1,5 метри – до 500 євро; за організацію спортивних заходів – 1000 євро.

Проте, дозволені прогулянки на свіжому повітрі, заняття спортом наодинці, вигул собак – за умови дотримання дистанції у

1,5 метри.

Ресторанам, які відкриваються, попри заборону, загрожує штраф у розмірі до 10 000 євро. За недотримання стандартів гігієни представників бізнес-установ можуть штрафувати на суму до 2500 євро [12].

Франція. З 17 березня діють жорсткі обмеження щодо переміщення громадян. Наприклад, щоб вийти на вулицю, при собі треба мати спеціальний формуляр, який обґрунтовує це переміщення. На порушників чекає штраф – 135 євро, при повторному порушенні протягом 15 днів штраф буде збільшено до 200 євро. Через подібні заборони деякі європейці вдаються до хитрощів і купляють собак, адже лише за допомогою цих улюбленців можна законно прогулюватись вулицями. Завдяки цьому кількість тварин у притулках зменшилась учетверо. Також через спалах коронавірусу та з метою зменшення скупчення людей з 23 березня у в'язницях звільнили понад 6266 ув'язнених [13].

Таким чином, аналіз основних заходів щодо протистояння пандемії п'яти держав світу показав, що ці заходи можна умовно розподілити на три типи: обмежувально-адміністративні (заборона або обмеження спілкування з метою зменшення соціальних контактів та їх розповсюдження), соціально-гуманітарні (підтримка населення у зв'язку з тимчасовою вимушеною непрацевдатністю) та економічні – виділення фінансової допомоги на підтримку реального сектору економіки. Наскільки ці заходи є ефективними, буде досліджено у подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. ВООЗ оголосила поширення коронавірусу пандемією. *Гордон* : веб-сайт. URL : <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-vooz-ogolosila-poshirennja-koronavirusa-pandemijeju-1490651.html><https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-vooz-ogolosila-poshirennja-koronavirusa-pandemijeju-1490651.htm> (дата звернення: 02.04.2020).

2. Что такое пандемия? *ВОЗ* : оіційний сайт. URL : https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/ru/ (дата звернення: 02.04.2020).

3. Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE). *COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU)* : website. URL : <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6> (дата звернення: 02.04.2020).

4. Трамп про карантин: «Це питання життя і смерті». *Українська правда* : веб-сайт. URL: www.pravda.com.ua/news/2020/04/1/7245962/ (дата звернення: 07.04.2020).

3. 5. До яких заходів вдаються уряди різних країн, аби подолати недугу. *TCH* : офіційний сайт. URL: <https://tsn.ua/svit/borotba-z-koronavirusom-ssha-karatimut-rozprovsyudzhuвачiv-virusu-a-kitay-rozsortuvav-lyudey-na-tri-grupi-1516806.html/> (дата звернення: 02.04.2020 р.)

5. Трамп і Конгрес погодили план допомоги американцям на 2 трлн дол: кожен отримає по 1200 дол. *TCH* : офіційний сайт. URL: <https://tsn.ua/svit/borotba-z-koronavirusom-ssha-karatimut-rozprovsyudzhuвачiv-virusu-a-kitay-rozsortuvav-lyudey-na-tri-grupi-1516806.html/> (дата звернення: 07.04.2020).

6. Італія іде на карантин: жорсткі обмеження поширили на всю країну. *Європейська правда* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/03/9/7107300/> (дата звернення: 07.04.2020).

7. Coronavirus, il bollettino della Protezione Civile: rallentano i nuovi contagi e scende il numero delle vittime. Iss: è iniziata la discesa, cominciare a pensare alla fase 2. La stampa : website. URL: <https://www.lastampa.it/cronaca/2020/04/05/news/coronavirus-il-bollettino-della-protezione-civile-rallenta-il-numero-di-nuovi-contagi-e-scende-il-numero-delle-vittime-1.38682685> (дата звернення: 07.04.2020).

8. Как в мире наказывают за нарушение карантина. *Уа 112* : веб-сайт. URL: <https://ua.112.ua/statji/zalyshaisia-vdoma-abo-platey-shtraf-yak-zmusyty-hromadian-dotrymuvatys-karantynu-531151.html> (дата звернення: 07.04.2020).

9. Коронавірус у світі: закриття кордонів та головні рішення

урядів // *Європейська правда* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/coronavirus-zakryv-kordony-u-europi/>(дата звернення: 07.04.2020).

10. German Government Extends Nationwide Lockdown Until April 19. *Bloomberg* : website. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-01/german-government-extends-nationwide-lockdown-until-april-19?srnd=premium-europe> (дата звернення: 07.04.2020).

11. Побиття палицями і смертна кара: Як у світі змушують громадян дотримуватися карантину. *ZIK* : веб-сайт. URL: https://zik.ua/blogs/pobyttia_palytsiamy_i_smertna_kara_yak_u_sviti_z_mushuiut_hromadian_dotrymuvatysia_karantynu_964174 (дата звернення: 07.04.2020).

12. У Франції звільнили понад 6000 в'язнів через коронавірус. *Newsonline* : веб-сайт. URL: <https://www.newsonline.in.ua/u-franci%D1%97-zvilnili-ponad-6000-vyazniv-cherez-koronavirus.html> (дата звернення: 06.04.2020).

ТЕРОРИЗМ ЯК ВИКЛИК БЕЗПЕЦІ І СТАБІЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Філіпов Денис Олексійович,
студент 2-го курсу групи УМІ-21
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
den.filipov45@gmail.com

Основні тенденції розвитку політичного процесу в сучасному світі пов'язані з високим рівнем ризиків, причому в багатьох випадках ці ризики носять загальний характер, стосуються всіх країн і континентів рівною мірою, у зв'язку з чим вимагають вироблення досить універсальних механізмів протидії. Поряд з глобальними екологічними катастрофами, економічними кризами до даної категорії ризиків, безумовно, відноситься і небезпека терористичних

актів. Повномасштабна глобалізація, розвиток інформаційних технологій, засобів транспорту і нових видів міждержавних комунікацій, можливість переходу на мережеву структуру, використання інформаційної, електронної комунікації — все це робить проблему тероризму однією з головних викликів сучасності, яка все частіше стає причиною загибелі сотень, а іноді і тисяч людей, масштабних матеріальних і фінансових втрат, порушення балансу політичних сил в національному, регіональному або взагалі глобальному масштабі. Сюди додається також нестабільність на Близькому Сході, наслідки Арабської весни і продовження збройних конфліктів в ряді країн Азії, Африки і Латинської Америки, активізація ісламського тероризму, який останнім часом все частіше потрапляє в Європу. Терористична діяльність в сучасних умовах характеризується глобальним розмахом і відсутністю державних меж, взаємодією з міжнародними терористичними центрами, проникненням в розвинені країни.

Метою нашої роботи є з'ясування серйозності загрози тероризму для Європейського Союзу, методів ЄС у боротьбі з ним. Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання: з'ясувати ступінь ефективності актуальних антитерористичних заходів ЄС, а також перспектив їх розвитку в доступному для огляду майбутньому.

Для ясності викладу визначимо поняття: під тероризмом (від лат. terror — страх, жах) прийнято розуміти використання насильства чи загрози його застосування щодо окремих осіб, групи осіб або різних об'єктів з метою досягнення політичних, економічних, ідеологічних та інших вигідних терористам результатів [1].

Як повідомляє остання доповідь Європолу щодо ситуації з тероризмом [2], він продовжує представляти серйозну загрозу безпеці держав-членів ЄС. Жахливі напади, вчинені джихадистами, такі як у французькій комуні Треб, Парижі, бельгійському Льєжі і Страсбурзі, стали причиною смерті в цілому тринадцяти чоловік, не беручи до уваги ще багатьох постраждалих. Крім того, терористичний напад правого екстреміста в Італії і численні арешти підозрюваних правих терористів за планування нападів по всьому Європейському Союзу вказують на те, що екстремісти

різноспрямованої орієнтації все частіше вважають насильство виправданим засобом конфронтації. Далі в цій доповіді повідомляється, що за 2018-тий рік держави-члени ЄС повідомили про 16 зірваних змовах джихадистів-терористів, що свідчить як про збереження високої терористичної активності, так і про ефективність протидії тероризму. Загальна кількість вироків, винесених за злочини, пов'язані з тероризмом, в 2018 році склала 664. Це значно більше, ніж за попередні роки, так, у 2017 році їхня кількість становила 565, а у 2016 році — 580 вироків [2].

Окремо можна вказати про значення міграції, яка відіграє важливу роль в поширенні тероризму в Європу. ЄС зацікавлений у виявленні та знищенні осередків в країнах-експортерів міграції. Все більше стає зрозумілим, що без нейтралізації загроз з боку радикальних течій ісламу протидіяти глобальному тероризму неможливо.

Сьогодні перед правоохоронними органами країн Євросоюзу стоїть завдання великої складності: виявляти ісламістів, запобігати терористичним атакам і протидіяти радикалізації. Інша справа, що країни ЄС, на жаль, скоріше реагують на вже скоєні терористичні акти в надії, що вжиті заходи допоможуть запобігти їх в майбутньому. Це ми можемо побачити по динаміці прийнятих Євросоюзом рішень по боротьбі з тероризмом: кількість заходів істотно зростає після великих терактів або навіть їх серій.

Так, після терактів 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку і Вашингтоні країни ЄС прийняли єдине визначення тероризму для всіх держав Союзу, а після теракту 11 березня 2004 року в Мадриді [3] — основи загальної стратегії боротьби з тероризмом; ввели Європейський ордер на арешт; значно активізували діяльність Європолу; додали імпульс діяльності Євроюсту, що відповідає, зокрема, за координацію співпраці між компетентними органами держав-членів щодо розслідування злочинів і судового переслідування; створили агентство Європейського Союзу з безпеки зовнішніх кордонів («Фронтекс»). З 2016 року був також відкритий Європейський антитерористичний центр, який об'єднав представників держав ЄС і співробітників Європолу, що займаються питаннями, пов'язаними з тероризмом. Він покликаний стати

оперативним і великим кроком вперед у справі зміцнення загальноєвропейського співробітництва в галузі боротьби з тероризмом.

Підводячи підсумки, можна сказати, що країнам ЄС сьогодні знову необхідно проаналізувати створену архітектуру протидії тероризму, щоб виявити слабкі місця, які не дозволяють у повній мірі захистити громадян Європейському Союзу від цієї загрози. При цьому особливу увагу необхідно буде приділити міжнародній та міжвідомчій співпраці, обміну оперативною інформацією між державами і відомствами, забезпечити дієвий прикордонний контроль та запобігання радикалізації населення, особливо серед молоді.

Список використаних джерел:

1. Противодействие терроризму. *ФГБОУ ВО Ижевская ГСХА* : веб-сайт. URL: <https://izhgsha.ru/home/bezopasnost/protivodejstvie-terrorizmu.html?template=11> (дата звернення: 21.03.2020).

2. The European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2019 : report. Hague : Europol, 2019. 82 p. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat> (дата звернення: 21.03.2020).

3. Threat of terrorist attack in Europe still 'serious', warns EU security chief. *Euronews* : website. URL: <https://www.euronews.com/2014/03/11/threat-of-terrorist-attack-in-europe-still-serious-warns-eu-security-chief> (Last accessed: 21.03.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: РЕПРЕЗЕНТАТИВНА МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Філін Анатолій Михайлович,

студент 2-го курсу групи УО-21 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
fslsn28@gmail.com

Економічний розвиток – ціль кожної сучасної країни. Для забезпечення сталого економічного розвитку країні необхідно звертати увагу на багато аспектів, котрі безпосередньо чи опосередковано впливають на економічну стабільність та надають необхідний поштовх до економічного розвитку. Одним з таких аспектів, який є вкрай необхідним не тільки для функціонування економіки країни, а й для забезпечення сталого функціонування всіх сфер господарства, є енергетика.

У міжнародній практиці питанню забезпечення безпеки енергетичного сектору надається значна увага. Крім того, питання розробки енергетичної політики, як механізму забезпечення енергетичної безпеки, не уникає уваги навіть найрозвиненіших країн. Питання української енергетичної безпеки постає з кожним роком та залишається актуальним, бо повна енергетична безпека – складна ціль, особливо у теперішньому геополітичному становищі нашої країни. Тому пошук механізмів для досягнення енергетичної безпеки та енергетичної незалежності є пріоритетним. За даними Enerdata (Щорічне глобальне дослідження), Україна залишається однією з найменш енергоефективних країн Європи. Енергоемність ВВП при постійному паритеті купівельної спроможності (кoe/\$2015p) для України в 2017 році становила 0,246, тоді як для ЄС – 0.078, для G7 – 0.101, для країн СНД – 0.202, для світу – 0.116. Такі дані наочно демонструють, що ми маємо великий потенціал у сфері енергоефективності. Задля його успішної реалізації необхідно перейняти міжнародний досвід у формуванні політик, спрямованих на підвищення енергетичної ефективності [1].

Також починаючи з 2014 року Україна взяла політичний курс на

євроінтеграцію підписавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Отже, використання політичних та економічних механізмів Європейського Союзу для покращення енергетичної політики та енергетики України є не тільки бажаною але й необхідною для подальшої успішної європейської інтеграції. Економічний розвиток – постійне якісне на структурне розширення відтворення в усіх сферах життя економічного суб'єкту, котре призводить до покращення рівня життя населення у всіх сферах. Для сталого економічного розвитку важливим елементом є її незалежність та стійкість до зовнішніх факторів. Для України гострим питанням постає незалежність енергетичної сфери, що є однією з основних для розвитку економіки в цілому. На разі Україна імплементує заходи, котрі напрямленні на виробництво українських енергоносіїв для забезпечення незалежності від російських. Проблема полягає в тому, що фокус енергонезалежності України зосереджений на розробці власних енергоносіїв. Хоча існують й інші заходи для енергонезалежності, такі як енергоефективна передача, зменшення енергоємності промисловості та енергоспоживання, диверсифікація імпорту, покращення енергетичної інфраструктури. Іншим важливим чинником актуальності енергонезалежності – українська євроінтеграція, для якої важливим є необхідність покращення економіки в цілому та її незалежності. Енергетична безпека є важливим фактором для розвитку економіки. Крім того енергоефективність ЄС – одна з найбільших у світі, тому постає питання про можливість та ефективність переносу енергетичної політики ЄС на терени України.

Європейський Союз зародився в 1951 році як Європейська спільнота з вугілля та сталі, а у 1957 році, в свою чергу, виникає Європейська спільнота з атомної енергії, нова спільнота на основі попередньої. Саме з 1957 року зароджуються початок спільної енергетичної політики, котра передбачала розвиток та дослідження у сфері ядерної енергетики, створення спільного ринку ядерного палива, контроль за ядерними виробництвами, створення єдиних стандартів безпеки тощо [2].

Слід також зазначити, що до 70-х років минулого століття кожна країна ЄС здійснювала енергетичну політику на національному

рівні. Але після нафтових криз 1973–1974 років ЄС прийняв рішення про запровадження спільних енергетичних дій, тому у 1974 році була прийнята Резолюція Ради ЄЕС (Ради Європейських Співтовариств) «Про нову стратегію енергетичної політики Співтовариства», котра була направлена на зниження імпортозалежності шляхом переходу до атомної енергії. Але найважливішим у цьому документі є те, що він закріплював курс на координацію зусиль між державами-членами ЄС для вирішення енергетичних проблем [3].

Надалі в історії становлення енергетичної політики ЄС виникає цікава ситуація. Якщо в пакеті 1974 року йшлося про енергетичну політику як самостійну віху, то починаючи з підписання Маастрихтського договору в 1992 році енергетична політика запроваджувалась як додаток до екологічної політик. У самому Маастрихтському договорі існують тільки загальні «заходи у сфері енергетики», що підтверджує відсутність окремої енергетичної направленості.

Більш важливим кроком для енергополітики ЄС було прийняття Директив 1996 та 1998 років по регулюванню ринків електроенергії та газу (Директива 96/92/ЄС та Директива 98/30/ЄС відповідно). Директива 96/92/ЄС встановлює спільні правила для генерування, передачі та розподілу електроенергії. В ній викладено правила, що стосуються організації та функціонування електроенергетичного сектора, доступу до ринку, критеріїв та процедур проведення тендерів, санкціонування та роботи систем [4]. Директива 98/92/ЄС визначає єдині правила для транспортування, збуту, постачання та зберігання природного газу. Вона визначає правила організації та функціонування галузі природного газу, в тому числі скрапленого природного газу (СПГ), виходу на ринок, експлуатації систем, а також критерії та процедури надання дозволу на здійснення діяльності з транспортування, збуту, постачання та зберігання природного газу [5].

Наступним етапом в енергетичній політиці ЄС була поява кліматичних цілей, що призводить до того, що зменшення викидів парникових газів стає стратегічною ціллю ЄС та починається розробка перших кроків для цього, а саме: 1) запровадження

відновлювальні джерела енергії (розвиток біопалива, створення ринку енергії з відновлюваних джерел та його підтримка); 2) запровадження схеми торгівлі викидами в 2005 році (ETS); 3) випуск Директиви 2009/28/ЄС щодо стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел. Тобто у цей період екологічна політика дає імпульс для створення енергетичної політики відновлюваних джерел.

Повноцінна стратегія ЄС у сфері енергетичної політики з'явилась тільки у 2007 році й отримала назву «Енергетична політика для Європи». Вона визначила три основні проблеми енергетичного сектору, що актуальні й зараз: 1) стійкість до зовнішніх впливів; 2) безпека постачання; 3) конкуренція. Їх злободенність зумовлена дією зовнішніх факторів, котрі мають вагомий вплив на енергетичний сектор (таких, як: політика країн енергоносіїв, світові ціни на енергоносії, суспільне відношення до різних типів енергії тощо). Ці фактори є непостійними, тому забезпечення стійкості енергетичного сектору до них є вельми животрепетним питанням. На безпеку постачання впливають ті ж факторами що й стійкість до зовнішніх впливів, стосовно конкуренції. Слід зазначити, що тут виникає проблема її забезпечення, оскільки енергетичний сектор являє собою вертикально-природну монополію, і запровадження конкуренції в таких умовах є досить довготривалим, тому що потребує реконструкції ринку [6].

Далі, необхідно зазначити, що у 2007 році була підписана Лісабонська угода, політичне, юридичне та фактичне закріплення стратегії «Енергетична політика для Європи», в рамках стратегічної цілі ЄС зі створення і функціонування єдиного ринку були виділені цілі, що стосувались енергетики. Основні положення виділяли організацію спільного енергетичного ринку, його захисту та ефективності енергопередачі, крім того запроваджувались заходи щодо покращення енергоефективності та розвиток відновлювальних джерел енергії. Лісабонським договором питання про запровадження енергетичної безпеки було вперше передано на наднаціональний рівень, тобто передано до ЄС [7].

У 2011 році відбулось перегляд і оновлення енергетичної стратегії ЄС. Видані наступні документи: «Енергетика 2020» –

стратегія сталої, конкурентної та безпечної енергії та дорожня карта енергетики 2050. Ключові моменти цих документів: скорочення викидів парникових газів на 80-95% від рівня 1990 року у 2050 році; впровадження низьковуглецевих технологій та зеленої енергії, підвищення енергоефективності та створення мережевої інфраструктури; досягнення не тільки кліматичних цілей, а й збереження при цьому конкурентоздатності енергетичного сектору ЄС.

У ЄС наразі дієвими та актуальними залишаються дві стратегії: стратегія «Європа-2020» та стратегія «Європа-2050». Так, стратегія 2020 ставить наступні цілі: підвищення енергоефективності (акцент робиться на житловому секторі та транспорті), побудова внутрішнього енергетичного ринку, орієнтування на споживача (досягнення абсолютної безпеки енергопостачання), створення та підтримка спільної зовнішньої енергетичної політики ЄС [8]. Стратегія 2050, у свою чергу, робить акцент на наступному: докорінна трансформація енергосистеми ЄС (декорбонізація, децентралізована генерація, високий рівень ядерної енергетики), побудова інтегрованого спільного ринку, здатного витримати децентралізовану генерацію та велику частку зеленої енергії, максимізація енергоефективності та зеленої енергетики, ранні інвестиції у енергетику та нові низьковуглецеві технології та використання спільного інвестування країн-членів ЄС [9]. Потрібно зазначити, що стратегія 2020 концентрується на споживачеві електроенергії, до її прийняття енергетичну політику розробляли у більшості випадках як центричну до великих компаній, а не до споживача. Стратегія 2050 має більш економічний підхід та концентрується на самій собі та на економічній складовій.

У 2015 році Єврокомісія розпочинає проект «Енергосоюз» мета котрого – це досягти цілей Паризької угоди та стати до 2050 року першою в світі низьковуглецевою економікою. Цей проект докорінно не змінює стратегій ЄС 2011 року та базується на їх основних принципах, але вона є краще актуалізована до аспектів Паризької угоди щодо клімату (Паризька угода). «Енергосоюз» складається з наступних п'яти блоків: енергетична безпека, солідарність та довіра, повністю інтегрований внутрішній

енергетичний ринок, економне споживання, що веде до зменшення імпорту енергоносіїв, декарбонізація, дослідження, інновації та конкурентоспроможність. Даний проект повинен реалізуватись та реалізується у ряді ініціатив від Єврокомісії, остання ініціатива датується 2016 роком «Чиста енергія для всіх європейців» та пакет пропозицій по ринку електроенергії та підготовці до ризиків [10]. Цей проект повинен зменшити енергетичну імпортозалежність ЄС шляхом збільшення використання відновлюваних джерел енергії, підвищити енергетичну ефективність та досягти кліматичних цілей 2030 року.

Тобто енергетична політика ЄС почала формуватися під тиском зовнішніх обставин, а імпульс щодо продовження енергетичної політики базувався на необхідності вирішення гострих екологічних проблем. Такий підхід відображається у багатьох документах, де на перший план ставиться питання екології, а не питання енергетики. Від цієї проблеми ЄС почав відходити відносно нещодавно в стратегіях 2011 року, де енергетика прив'язується не тільки до проблем екології, а й до споживача та необхідності покращення загальної ефективності енерговикористання та енергопередачі. Найбільша незалежність енергетики вбачається в стратегії 2050, хоча не можна казати про повну незалежність енергетичної стратегії від екологічної, але ми можемо побачити окремий базис для саме розвитку енергетичного сектору, а не тільки його перебудови до екологічного.

Україна вибрала курс на євроінтеграцію, що значить і реформування сектору енергетики за європейським стандартом. Основний напрям співпраці України з ЄС є створення енергетичної стратегії для України на основі європейських стандартів, хоча інколи виникають розходження в пріоритетах та механізмах досягнення поставленої мети. Кращі шляхи співпраці – ґрунтуються на декількох дуже важливих домовленостях про партнерство: Меморандум про взаєморозуміння (МВ), Угода про асоціацію між ЄС та Україною та Угода про Європейське енергетичне співтовариство (ЄЕС) [11].

Основною особливістю становлення енергетичної політики ЄС – її вихід з екологічної політики та їхній тісний взаємозв'язок, котрий дозволяє ефективно використовувати енергію та бути направленими

на споживача.

Україна як країна з великим природним та техногенним енергетичним потенціалом та великими проблемами в енергетичному секторі: одна з найбільш енергоємних економік світу, більша частина обладнання для передачі електроенергії є зношеною, що в свою чергу впливає на енергоефективність, може використовувати еколого-центричну політику для покращення енергетичного сектору, зважаючи на потенціал відновленої енергії в Україні. Дивлячись на історію запровадження енергетичної політики ЄС, можна зазначити, що вона почала розроблятися не так давно, а отже її імплементація можлива для України на повних засадах політики. Європейська сторона визнає використання атомної енергетики, що є можливістю імплементації нашої особистої атомної стратегії. Отже, історично процес імплементації енергетичної політики ЄС іншими країнами, Україною, можливий та потребує незначних національних коректив.

Список використаних джерел:

1. Європейський рецепт енергоефективності: найкращі практики та пастки. *European Business Association* : веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/yevropejskyj-retsept-energoefektyvnosti-najkrashhi-praktyku-ta-pastky/> (дата звернення: 10.04.2020).
2. Энергетика: история, настоящее и будущее / Плачкова Светлана Григорьевна и др. URL: <http://energetika.in.ua/ru/books/book-5/part-4/section-2/2-3> (дата обращения: 09.04.2020).
3. Резолюція Ради від 17 вересня 1974 року щодо нової стратегії в енергетичній політиці Співтовариства (ОJ С 153 від 09.07.1975. Р.1).
4. Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії : директива 96/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 груд. 1996р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_197 (дата звернення: 11.04.2020).
5. Про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу : директива 98/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради

Європейського Союзу від 22 черв. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_499 (дата звернення: 11.04.2020).

6. Зовнішня енергетична політика ЄС: висновки для України. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2008/02/19/158123/> (дата звернення: 10.04.2020).

7. Лісабонська угода. *Wikipedia* : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%> (дата звернення: 08.04.2020).

8. Стратегія «Європа-2020»: у центрі – людина. *Європейський діалог* : веб-сайт. URL: <http://dialog.lviv.ua/strategiya-yeuropa-2020-u-tsentri-lyudina/> (дата звернення: 08.04.2020).

9. European commission. *2050 long term strategy : website*. URL: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en (Last accessed: 09.04.2020).

10. Нові цілі ЄС щодо розвитку відновлюваної енергетики та енергоефективності до 2030 р. затверджено Радою ЄС! *Держенергоефективності* : веб-сайт. URL: <http://saee.gov.ua/uk/news/2705> (дата звернення: 12.04.2020).

11. Биркович Т. І. Особливості формування сучасної зовнішньої політики країн ЄС та України. *Державне управління*. 2012. Вип. 182. Т. 194. С. 46–50.

Науковий керівник: Доценко Олена Михайлівна, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук.

ПРАВА ЛЮДИНИ У ПРАВІ ЄС: ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ

Червяцова Аліна Олегівна,
доцент кафедри конституційного і міжнародного права,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент,
alinaCH@ukr.net

Інститут прав людини в праві ЄС пройшов кілька етапів розвитку – від заперечення до широкого визнання та закріплення.

Первісно установчі документи ЄС (точніше, Європейський Економічних Співтовариств), не передбачали жодних положень, які б стосувалися прав і свобод. Відсутність посилання на права людини обумовлена історичними і політичними обставинами, за яких було засновано ЄЕС, та його метою – забезпечити виключно економічне співробітництво між державами учасницями, без втручання у вирішення складних політичних питань, до яких, безумовно, належить захист прав людини [1, с. 380].

Розвиток економічних зв'язків розширював сферу міждержавного співробітництва, втягуючи до неї нові галузі, у тому числі, питання захисту прав людини. З часом, відсутність гарантій прав людини в документах ЄЕС стала підставою виникнення питання щодо легітимності європейської інтеграції і створеної системи в цілому. Економічна природа ЄЕС не виключила необхідність оцінки його правових норм в контексті стандартів прав людини.

У 1960-роках вимога відповідності законодавства ЄЕС основним правам і свободам набуває популярності і використовується заявниками як у національних судах, так і в Суді ЄЕС (далі – Суд) [2]. Справа *Stork* та справа *Geitling* – перші справи стосовно прав людини, розглянуті Люксембурзьким судом. Вони є прикладом небажання Суду аналізувати інтеграційне законодавство в контексті стандартів прав людини і втручатися у сферу захисту прав і свобод. Зокрема, Суд зазначив, що застосування законодавства держави-учасниці не входить до його компетенції, наполягаючи на тому, що правовий порядок співтовариств є автономним щодо національних правопорядків держав-учасниць. Відповідно, Суд відмовився

запозичувати з національного законодавства правовий матеріал, який стосується прав людини [3, с.26].

Позиція Суду викликала широку критику і незадоволення, в першу чергу, з боку німецьких юристів, які навіть ставили під сумнів легітимність європейської інтеграційної системи на підставі відсутності в законодавстві ЄЕС навіть мінімальних гарантій захисту прав і свобод. Німецькі суди наполягали на верховенстві прав людини; щоб уникнути протистояння, Суд був змушений піти на поступки [4, с.144].

Рішення по справі *Van Gend en Loos* є свідченням готовності Суду змінити своє ставлення до проблеми прав людини. Зокрема, Суд зазначає: «Незалежно від законодавства держав-учасниць, законодавство Співтовариства наскладає на індивіда обов'язки, але має на меті підтвердити права, які є частиною спільної правової спадщини держав-учасниць. Ці права впливають не лише з норм, які чітко їх проголошують, але й з обов'язків, які покладаються на індивідів, держави-учасниці, а також інститути Співтовариства» [5, с. 2]. В наявності спроба Суду обґрунтувати тезу, що ідея прав людини закладена, в особливий спосіб, в установчих документах Співтовариства, які складають самостійну систему, відміну від правових систем держав-учасниць.

У справі *Stauder v. City of Ulm* Суд розвиває цю ідею: «...права людини містяться у неписаному праві Співтовариства, що походить від загальних принципів права і, відповідно, захищаються Судом» [6]. При цьому Суд залишає за собою право визначати, які права підлягають захисту, виходячи з тлумачення «принципів права»; останні, по суті, є узагальненням законодавства держав-учасниць і ґрунтуються на їхній конституційній традиції.

У справі *Internationale Handelsgesellschaft* займає суперечливу позицію, оскільки, з одного боку, визнає права людини та необхідність їхнього забезпечення на рівні Співтовариства, з іншого, – послабляє гарантії захисту. У цьому рішенні Суд зазначив, що, по-перше, правомірність норм Співтовариства не має оцінюватися, виходячи з норм національного законодавства держави-учасниці; лише «наднаціональні» критерії підлягають застосуванню. Відповідно, навіть якщо законодавство Співтовариств суперечить

правам людини, як вони проголошені в конституції держави-учасниці, це не є підставою його скасування. По-друге, можливо, з метою пом'якшення наведеної тези, Суд говорить: «Повага до прав людини є невід'ємною складовою права Співтовариства, що підлягає захисту Судом. Захист цих прав, що ґрунтуються на конституційній традиції держав-учасниць, має бути включений в структуру співтовариства і складати одну з цілей його діяльності» [7, с. 1134].

Твердження Суду, що норми законодавства ЄЕС матимуть юридичну силу попри їхню невідповідність положенням про права людини національних конституцій викликало обурення національних судів, зокрема Конституційного Суду ФРН та Конституційного Суду Італії, які у справах *Solange I* та *Frontini v. Ministero*, відповідно, поставили питання щодо верховенства законодавства Співтовариства [8, с. 42].

Відповідю на конфлікт стало рішення по справі *Nold KG v. Commission*, яке демонструє більш виважений і консолідований підхід Суду до проблеми захисту прав і свобод і містить перше посилення на міжнародні договори у галузі прав людини. Зокрема, у рішенні зазначається: «...основоположні права людини є складовою частиною загальних принципів права, забезпечення поваги до яких є функцією Суду. Захищаючи ці права, Суд спирається на спільну конституційну традицію держав-учасниць і, відповідно, не може підтримувати норми, які суперечать основоположним правам, які визнаються і захищаються конституціями. Крім того, міжнародні договори можуть також визначати напрямок захисту прав людини в межах законодавства Співтовариства» [9, с. 507].

Наведені тези Суду потребують додаткових пояснень. Попри те, що Суд визнає верховенство основоположних прав людини, це не означає, що для оцінки законодавства Співтовариства він погодився застосовувати національне законодавство держав-учасниць. Не випадково Суд говорить не про «конституційні», а про «основоположні» права. Віднесення конкретного права до категорії «основоположних» залежить від інтерпретації Суду. Таким чином, закріплення окремого права в конституції держави-учасниці не означає, що це право є «основоположним»; більше того, навіть проголошення цього права більшістю європейських конституцій не

надає йому статусу основоположного. Тобто, вирішення питання щодо «фундаментальності» того чи іншого права залежить від розсуду Суду та інтересів інтеграційної політики. Якщо право має загальне визнання в європейських країнах і не суперечить цілям Європейського Союзу, Європейський суд справедливості визнає його «основоположним», навіть якщо формально воно проголошується конституцією лише однієї держави-учасниці.

Стосовно посилання Люксембурзького суду на міжнародні договори у галузі прав людини, що міститься у рішенні по справі *Nold KG*, слід зазначити наступне. Враховуючи, що міжнародним документом, який встановлював обов'язки держав-учасниць, на момент прийняття рішення була в першу чергу Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Європейська конвенція), справа *Nold KG* є першим кроком до встановлення відносин з Європейським судом з прав людини та першою демонстрацією готовності Суду ЄЕС розглядати конституційну традицію захисту прав людини держав-учасниць в контексті міжнародних перспектив [8, с. 43]. Враховуючи, що всі держави-учасниці Співтовариства є учасницями Європейської конвенції, проголошені нею права і свободи, безумовно, складають систему прав людини ЄС. Пізніше Люксембурзький суд у своїй практиці неодноразово наголошував на цій обставині, фактично визнаючи Європейську конвенцію джерелом права ЄС.

Практика Суду щодо визнання прав людини і підвищення стандартів була схвально сприйнята національними судами і призвела до того, що вони перестали вбачати у наднаціональних інститутах та законодавстві загрозу конституційним правам і свободам. Показовим у цьому плані є рішення *Solange II* Конституційного Суду ФРН, у якому зазначається, що, оскільки законодавство Співтовариства у сфері прав людини відповідає конституційному правопорядку Німеччини, Конституційний Суд ФРН не буде перевіряти його конституційність на законодавчому рівні [10]. Рішення є прикладом надання моральної підтримки політики інститутів Співтовариства у сфері прав людини з метою підвищення їхнього авторитету та легітимності [8, с. 46].

Отже, на першому етапі становлення інституту прав людини в праві ЄС Люксембурзький суд мав вирішальну роль, оскільки до прийняття у 1986 році Єдиного європейського акту, права і свободи ґрунтувалися, головним чином, на судових прецедентах.

Наступний крок у напрямку подальшої інституціоналізації прав людини було зроблено у 1992 році з підписанням Маастрихтського договору, у тексті якого зазначено, що «Союз має поважати права і свободи, як вони визначені Європейською конвенцією... і як вони виплавають із загальної для держав-учасниць конституційної традиції, як загальних принципів Співтовариства». Аналогічне положення знайшло закріплення в Амстердамському договорі 1997 року.

У 2000 році з прийняттям Хартії фундаментальних прав і свобод (далі Хартія) Європейський Союз отримав консолідований документ, який містить розгорнутий перелік прав і свобод і включає не лише громадянські і політичні, але й соціальні та економічні права і свободи. За Лісабонським договором Хартія набула обов'язкової юридичної сили. Як зазначається у статті 6 Договору, «Союз визнає права, свободи та принципи, закладені в Хартії основоположних прав Європейського Союзу..., що має однакову з Договорами юридичну силу».

Наступним етапом розвитку інституту прав людини має стати приєднання ЄС до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що буде логічним завершенням процесу становлення інституту прав людини у праві ЄС.

Список використаних джерел

1. Craig, Paul P.: EU law : text, cases, and materials / Paul Craig and Gráinne de Búrca. - 6. ed. - Oxford : Oxford Univ. Press, 2015. - CLXXV, 1198 pp.

2. Judicial remedies in the European Communities : a case book / Laurens J. Brinkhorst ; H. G. Schermers. - Deventer : Kluwer Brinkhorst, Laurens J.: - 2. rev. ed. / by Henry G. Schermers.. - Deventer : Kluwer, 1977. - XIV, 352 S.

3. Friedrich Stork & Co. v. High Authority of the European Coal and Steel Community. Case 1/58 [1959] ECR 17, p. 17-33.

4. Hartley, Trevor C.: The foundations of European Union law : an introduction to the constitutional and administrative law of the European Union / by T. C. Hartley. - 7. ed.. - Oxford [u.a.] : Oxford Univ. Press, 2010. - LXVIII, 501 S.

5. Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Case 26/62 [1963], CJEC

6. Stauder v. City of Ulm. Case 29/69 [1969] ECR 419.

7. Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Case 11/70 [1970] ECR 1125.

8. Korenica, Fisnik: The EU accession to the ECHR : between Luxembourgs search for autonomy and Strasbourgs credibility on human rights protection / Fisnik Korenica. - Cham; Heidelberg [u.a.] : Springer, 2015. - XIX, 471 S.

9. Nold KG v. Commission, Case 4/73 [1974] ECR 491.

10. BferfGE, Sollange II, Decision of 22 October, 1986.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ ЄС ТА УКРАЇНОЮ: ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

Олена Андріївна Червяцова,
студентка 1 курсу економічного факультету,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
alenacherviatsova@gmail.com

Європейський Союз починався як форма економічної інтеграції. Не випадково, економічне співробітництво має особливе значення для наближення України до ЄС. З цією метою 27 червня 2014 року було підписано економічну частину Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка для України стала найбільш масштабним за тематичним охопленням і обсягом пакетом домовленостей, укладених будь-коли. Угода розширила зону вільної торгівлі між Україною та ЄС та визначила правову базу для вільного обміну товарами, послугами та капіталами, а також, частково, вільного руху робочої сили між Україною та ЄС. Також цей документ має забезпечити поступове приєднання економіки України до

спільного ринку ЄС та апроксимацію національного законодавства до законодавства ЄС.

Угода про асоціацію складається з більш ніж тисячі сторінок, де прописано, які кроки повинна зробити Україна для того, щоб протягом наступних десяти років після запровадження Зони вільної торгівлі ввести до законодавства регламенти, зазначені ЄС. Надання ширшої свободи торгівлі товарами та послугами, руху капіталу, ведення бізнесу у довгостроковій перспективі призведе до того, що багато галузей нашої економіки або будуть реформовані у відповідності до європейських стандартів або не витримають конкуренції. У будь-якому випадку, Угода суттєво впливає на національну економіку та її структуру. Крім того, Угода має посилення на низку регуляторів ЄС, дотримання яких є також обов'язком України.

Наведемо короткий огляд основних положень Угоди щодо економічного співробітництва між Україною та ЄС.

Розділ IV Угоди присвячено питанням запровадження зони вільної торгівлі. Це нововведення сприяє більш тісній та якісній взаємодії між ЄС та Україною, має поглибити модернізаційні процеси в нашій державі та позитивно вплинути на український бізнес. Взагалі глибока та всеохоплююча зона вільної торгівлі є інструментом економічної інтеграції. Зона вільної торгівлі сприяє новим торговим можливостям та можливостям інвестицій, що пришвидшує розвиток українського ринку. Зокрема, Угода передбачає зниження тарифів на ввіз української продукції на територію ЄС (ставка ввізного мита для 80% сільгосппродукції буде нульовою). Разом із тим, українські товари, які експортуються до ЄС, мають відповідати європейським стандартам якості. Теоретично, дотримання цих стандартів підвищує конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку.

Асоціація з ЄС має позитивний вплив на права працівників, бо її перевагами є гарантії проти дискримінації, підвищення стандартів безпеки праці (вимоги щодо праці у шкідливих умовах) та обмеження робочого часу. Зокрема, відповідно до ст. 17 Угоди, ставлення до громадян України, які законно працюють на території держав-членів ЄС, має бути «вільним від будь-якої

дискримінації на підставі громадянства стосовно умов праці, винагороди або звільнення порівняно з громадянами цієї держави-члена».

З боку ЄС передбачено суттєве зниження тарифів у легковій, хімічній, харчовій промисловості, машинобудуванні. Це допоможе українським виробникам завоювати відповідні ринки. Україна поступово відкриє свій ринок для європейської продукції (одяг, меблі, продукти харчування тощо) для якої буде найбільш суттєво зменшено ввізні мита. В наслідок цього українські ринки заповняться товарами європейської якості. Також слід додати, що зменшення українських ввізних мит уможливило зниження внутрішніх цін на певні товари.

Неоднозначним є питання про ввезення на територію України європейських товарів секонд-хенду. Стосовно цієї категорії товарів Угода впроваджує поступове зниження мита протягом п'яти років, але з системою вхідних цін. За свідченням українських експертів, формула для розрахунку вартості європейських секонд-хенд товарів є прибутковою для національного бюджету. З іншого боку, дешеві товари з Європи представляють сильну конкуренцію для продукції власне українських виробників.

Важливим наслідком укладання Угоди є те, що вона сприяє подоланню корупції у сфері державних закупівель, тому що правила закупівель товарів та послуг будуть приведені у відповідність до відповідних принципів ЄС. Цими принципами є: рівність, чесна конкуренція та прозорість. Це має покращити доступу бізнесу до держзакупівель, призвести до зменшення витрат бюджету, а також поступово відкрити ринку держзакупівель ЄС для українських компаній. З іншого боку, полегшення доступу європейських компаній до держзакупівель в Україні може призвести до витіснення частини українських компаній з цього ринку.

Асоціація з ЄС збільшить прозорість фінансових потоків та стане стимулом для поліпшення ділового клімату, тому що за її умовами стане можливим скасування обов'язкового продажу валютної виручки при експорті до ЄС та скасування ліцензій для здійснення прямих інвестицій до ЄС (придбання чи заснування підприємств). Україна послабить обмеження на виведення капіталу за кордон.

Зазначені заходи можуть мати і негативні наслідки, зокрема, можливий віддік капіталу з України.

Отже, Угода про асоціацію між Україною та ЄС має багато позитивних наслідків як для нашої країни. Разом із тим, Угода містить і певні ризики для економіки України, які, на жаль, не є предметом суспільної дискусії.

Науковий керівник: **Ляшевська Вікторія Андріївна**, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат економічних наук.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОТИРІЧЧЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Чернишова Лариса Олексіївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
lchernyshova@karazin.ua

Новікова Людмила Вікторівна,
завідувач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент,
l.novikova@karazin.ua

Сучасні міжнародні інтеграційні об'єднання є самостійними економічними структурами та відокремленими суб'єктами світової економіки. Особливе місце серед таких інтеграційних об'єднань займає Європейський Союз (ЄС), який є найбільш масштабним, економічно та політично самодостатнім суб'єктом світової економіки.

Сучасні тенденції економічного розвитку країн Європейського

Союзу багато в чому детерміновані процесами розширення та поглиблення інтеграційного процесу в Європі. Незважаючи на визначальний для регулювання європейського економічного простору принцип гомогенності, що передбачає мінімізацію диспропорцій соціально-економічного розвитку провідних країн Євросоюзу та нових країн-членів, сьогодні можна стверджувати про формування європейського центру та периферії, що породжує певні суперечності.

Дослідження характеризують, що в Європейському Союзі на національному рівні загальноєвропейська ідентичність постійно витісняє національну суверенну ідентичність країн-членів. Внаслідок чого об'єктивно необхідні процеси обмеження національного суверенітету та розвитку наднаціональної інституціоналізації входять у протиріччя з традиційно діючою інституційною системою європейських держав.

Важливим політичним протиріччям між провідними економіками Євросоюзу та країнами європейської периферії, є те, що інтеграційне об'єднання нарощує свій економічний потенціал за рахунок включення нових держав, зовнішньополітичний курс яких багато в чому перебуває під впливом Сполучених Штатів Америки, посилюючи роль цієї країни в НАТО та підвищуючи рівень впливу на європейську політику.

На сьогоднішній день статус кандидата на вступ до Європейського Союзу мають п'ять держав, чотири з яких знаходяться на Балканському півострові: Туреччина (заява на вступ до ЄС подана у 1987 р.), Македонія (заява на вступ до ЄС подана у 2004 р.), Чорногорія (заява на вступ до ЄС подана в 2008 р.); Сербія та Албанія (заяви на вступ до ЄС подані в 2009 р.).

Балканські держави підписали з Євросоюзом Угоду «Про стабілізацію та асоціацію». На думку експертів, серед визначених держав найбільший рівень відповідності «Копенгагенським критеріям» має Чорногорія [1].

Варто зазначити, що майбутня інтеграція країн Південно-Східної Європи в ЄС є одним з головних пріоритетів зовнішньоекономічної політики балканських держав. Така перспектива розвитку міждержавних відносин на території Європи знаходить позитивний

відгук як з боку ЄС, так і з боку світового співтовариства в цілому, так як інтеграція в Євросоюз дозволить зміцнити та гарантувати ефективний та мирний розвиток Балканського регіону.

Потенційні члени Євросоюзу розраховують на зростання інвестиційної активності, пільгові умови трансферу інноваційних технологій, посилення трудової та освітньої мобільності. Серед загальних економічних переваг можна виділити розширення єдиного валютного простору, внутрішнього ринку ЄС та посилення міжнародного впливу за рахунок єдиної зовнішньоторговельної політики.

Стратегія ЄС на Балканах характеризується розширенням регіонального співробітництва, зміцненням економічних зв'язків, розвитком двосторонніх діалогів, що в свою чергу є своєрідним каталізатором багатосторонніх проектів в регіоні. Європейський комісар з питань розширення та політики добросусідства Штефан Фюле вважає, що «розширення залишається однією з найбільш ефективних стратегій ЄС». На його думку, за рахунок цього зміцнюється політична та економічна стабільність не лише країн, що інтегруються, але й самого Євросоюзу [2].

Однак на рівні європейського товариства перспектива приєднання додаткового числа країн з «проблемними» економіками викликає низку закономірних протестів, в першу чергу з боку платників податків. Крім того, міжетнічна напруженість на Балканах також обумовлює негативний фон, який посилюється нестабільністю та борговою кризою низки країн-членів ЄС (Греції, Іспанії, Португалії), розбіжністю політичних цінностей, а також економічною слабкістю нових країн-членів. Все це створює бар'єр на шляху досягнення загальних цілей та негативно відображається на перспективі подальшого розширення ЄС.

Посилення неоднорідності у складі 28 країн-членів ЄС негативно позначається на якості створюваного об'єднаного економічного простору, повномірне входження в яке нових країн-членів з об'єктивних причин відбувається на різних швидкостях. Проте відповідно теорії багатошвидкісної Європи окремі винятки для певних держав діють протягом визначеного періоду часу, після закінчення якого єдині правила починають поширюватися на всіх

учасників інтеграційного угруповання без винятків [1].

Єдиним шляхом інтеграції в сформованих умовах залишається інтеграція на різних швидкостях, з індивідуальним підходом до кожної нової країни-учасниці. Поява концепції різношвидкісної інтеграції країн дозволила рухатися та прогресувати інтеграційному процесу незалежно від рішення країн, не готових до подальшого обмеження суверенітету на шляху до більш глибокої інтеграції.

Підсумком концепції різношвидкісної Європи є приєднання всіх країн-учасниць до лідируючої групи, оскільки всі члени інтеграційного угруповання переслідують загальні цілі та намагаються досягти їх спільними зусиллями. Чим раніше всі країни-учасниці опиняться в одній площині економічних та політичних координат, тим швидше будуть досягнуті поставлені цілі та вирішені ключові завдання.

Отже, в епоху глобальних геополітичних змін, напруженого політичного та економічного стану життєздатність ЄС буде в першу чергу визначатися узгодженістю процесів поглиблення та розширення інтеграції, раціональним використанням концепцій «центру та периферії», різношвидкісного розвитку, які забезпечують баланс інтеграційного блоку в умовах сучасних реалій.

Список використаних джерел:

1. Найчук А. Стратегічна роль Європейського Союзу у розбудові нової геополітичної архітектури. *Фонд народної дипломатії* : веб-сайт. URL: <http://civildiplomat.com/strategichna-rol-yevropejskogo-soyuzu-u-rozbudovi-novo%D1%97-geopolitichno%D1%97-arxitekturi> (дата звернення: 24.03.2020).

2. European neighbourhood and partnership instrument. 2007–2013 Overview of activities and results. European Commission. *EU Neighbourhood Info Centre: website*. 2014. P. 74. URL: <http://www.enpi-info.eu/medportal/publications//726/European-Neighbourhood-Instrument-2007-2013-%E2%80%93-Overview-of-Activities-and-Results> (Last accessed: 21.03.2020).

СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ТА БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ЄС

Широкоградова Анна Юріївна,
студентка 1-го курсу групи Б-ПУА-941
факультету соціально-психологічної освіти та управління,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
annash0127@gmail.com

У наш час національні політики країн, що є членами ЄС, націлені на об'єднання ресурсів на загальноєвропейському рівні для досягнення мети отримання більшого впливу на світові процеси. Система світового врядування на сьогодні спрямована на співпрацю для досягнення спільними ресурсами безпеки у світі. Роль ЄС полягає в координації політик країн-членів, мілітаризація допомагає безпековій політиці відповідати на кризові ситуації.

Умови сьогодення диктують геополітичну ситуацію, що вимагає активізувати країнам-членам ЄС спільну зовнішню та безпекову політику. Ефективність реалізації цілей, що були заявлені у Східному партнерстві, Чорноморській синергії виявилась неналежною, що призводить до неспроможності відповідати перед суспільством. Тероризм та війни, у тому числі інформаційні, роблять виклик потребам об'єднання країн ЄС для захисту цінностей, постає дуже велика потреба в загальній безпековій політиці.

Питанню розвитку спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС присвячено досить велику кількість наукових праць. Серед дослідників різних аспектів цієї проблематики слід, зокрема, назвати Я.Маннерса, який аналізує окремі національні зовнішні політики європейських країн і питання нормативного характеру спільної зовнішньої та безпекової політики Євросоюзу, Ш. Брезертон і Д. Воглера, Х. Магоні, М. Сміта, С. Марша і Х. Макенштейна. Безпековій складовій та питанню "мілітаризації" присвячено дослідження М. Поллака, А. Васконселоса. Серед вітчизняних вчених загальним аналізом зовнішньої політики ЄС опікуються Ю. Ковбасюк, О. Шаповалова, О. Шнирков, оборонному та безпековому виміру співробітництва України з ЄС присвячені роботи О. Пошедіна та інших.

Спільна зовнішня політика і політика безпеки стосується сфери міждержавного співробітництва. У Маастрихтському договорі записано, що «Союз визначає і здійснює спільну зовнішню політику і політику безпеки, що охоплює всі області зовнішньої політики і політики безпеки...» [1]. Метою спільної зовнішньої та безпекової політики є формування спільної оборонної політики, що згодом повинна привести до єдиної системи оборони.

Однією із знакових подій для ЄС, яка вплинула на СЗБП є Лісабонська угода, яка відбулась у 2007 році, а чинності набула 1 грудня 2009 року, але ця угода також стосується системи прийняття рішень у цілому. Головними інноваціями в системі СЗБП стало заснування нової посади – Високого Представника Союзу із зовнішньої та безпекової політики та допоміжної інституції – Європейської служби зовнішньої діяльності (External Action Service) [2]. Також був запроваджений пост голови Ради, що має певну роль у зовнішній політиці. Ще однією важливою частиною Лісабонської угоди було ліквідування поділу системи ЄС на колони.

Оформлення СЗБП стикається з проблемою перерозподілу кадрового ресурсу, бо до прийняття Лісабонської угоди можна було побачити таку систему: зовнішніми зносинами опікувалося близько 2260 осіб у Брюсселі та 4755 осіб у 123 представництвах, Секретаріат утримує штат з 390 співробітників [3]. Така система послаблювала можливість прийняття зовнішньополітичних рішень.

Ліквідування поділу на колони надало ЄС права набуття ним правосуб'єктності, що в свою чергу робить легшим побудування відносин з третіми країнами та міжнародними організаціями.

Процес ухвалення рішень також зазнав невеликих змін, Рада може приймати рішення з пропозицій Високого Представника кваліфікованою більшістю, але у тих питаннях СЗБП, що не стосуються військового виміру.

Але на сучасному етапі ми можемо побачити, що ЄС намагається й далі дотримуватись цілей СЗПБ, які були названі ще у Маастрихтському договорі 1992 р. На мою думку, найбільш вирізняється ціль збереження миру і зміцнення міжнародної безпеки відповідно до принципів Статуту ООН, бо країни члени ЄС дійсно слідують цьому статуту. Також дуже розвивається

міжнародне співробітництво, ЄС налагоджую зв'язки з багатьма країнами, щоб всі сторони такого співробітництва отримали вигоду.

Таким чином, Європейський Союз створив можливість розуміння такого нового поняття як європейський безпековий простір. Також у країн членів ЄС, завдяки виконанню спільної зовнішньої та безпекової політики, є мотивація до стабілізації внутрішніх та зовнішніх ситуацій та покращення загального стану національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 19 с.

2. Final report of Working Group VII on External Action, *Council of the European Union*. 2002. CONV 459/02. URL: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/02/cv00/cv09.en02.pdf> (дата звернення: 25.03.2020).

3. Paul J. EU Foreign Policy After Lisbon Will the New High Representative and the External Action Service Make a Difference? *Research Group on European Affairs*. 2008, №2, P. 7–12.

Науковий курівник: Царьова Ірина Валеріївна, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

**Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції
16 квітня 2020 року**

Українською, англійською мовами текст
подається в авторській редакції
Відповідальні за випуск: Л. В. Новікова, О. М. Доценко,
А. О. Червяцова
Оригінал-макет: О. М. Доценко, А. М. Філін

Адреса організатора:
61002, м. Харків,
майдан Свободи, 6
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
ауд. 264, тел. (057) 705 - 10 - 59
e-mail: mpdepartment@ukr.net

